

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VI istungjärk.

124. koosolek.

12. märtsil 1931.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine.
2. Komisjonide täiendavad valimised.
3. J. Loosalu' küsimine Vabariigi Valitsusele ja Põllutöoministri vastamine küsimisele.
4. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele.
5. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.
6. Eesti-Leedu ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.
7. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.25 min.

Sekretäri kohal sekretär **A. Schulbach**.

1. Päevakorra täiendamine.

M. Mihkelson'i (stp) ettepanekul täiendatakse päevakorda 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu A. Usai asemele E. Pesur (stp); kodukorra komisjoni B. Eilman'i asemele E. Pesur (stp).

3. J. Loosalu' küsimine Vabariigi Valitsusele ja Põllutöoministri vastamine küsimisele.

J. Loosalu (as, loeb):

1. Kas vastab tõele, et Sangaste-Vastsemõisa mõisat peab kodanik A. Vitte, kes on kohtuotsusega sellest mõisast välja mõistetud? Kui ja, siis mis kavatsetakse teha õigusliku korra jaluseadmiseks?

2. Kas vastab tõele, et Vabariigi Valitsus kavatses A. Vitte'le anda osa Sangaste-Vastsemõisa maadest?

3. Kas vastab tõele, et Vabariigi Valitsus kavatses suurema osa Sangaste-Vastsemõisa töolistest jätta ilma maata?

4. Kas vastab tõele, et Põllutöominister ei ole vastanud Sangaste-Vastse-

mõisa tööliste ega Sangaste vallavalitsuse poolt ministeeriumile selle mõisa maade asjus antud palvele? Kui ja, siis mis põhjusel ei vastata?

Põllutöominister **A. Jürman**: Esitatud küsimiste peale oleks minul au järgmist vastata.

Sangaste-Vastsemõisat peab kodanik Vitte juba 1928. aastast saadik. Põllutöoministeerium alustas tema vastu protsessi, et teda välja tõsta, kuid alles nüüd, kui möödaläinud novembrikuu... (Vahel h ü d e d.) 1928. aastal tuli Berg'i käest mõis Põllutöoministeeriumi kätte, mis enne oli, see ei puutu Põllutöoministeeriumi. Ma võisin lugeda, et kodanik Vitte on mõisapidaja 1928. aastast saadik, sest et vahekord enne seda oli temal Berg'iga. Kohtuprotsess on kestnud senini, ja novembris 1930. a. mõisteti Vitte mõisast välja. Kuid seda otsust ei saadud täita sellepärast, et Vitte kaebas edasi ja otsuse täitmine pandi Tartu-Võru rahukogu poolt seisma. Rahukogus on asi veel ette tulemata. 2. märtsil pööras Põllutöoministeerium rahukogu poole palvega, et see küsimus saaks kiirelt ette võetud.

Edasi küsimine: Kas vastab tõele, et Vabariigi Valitsus kavatses A. Vitte'le anda osa Sangaste-Vastsemõisa maadest?

Siin peab tähendama, et Vabariigi Valitsuses ei ole seda küsimust üldse kaalutud. Põllutöoministeeriumis on küsimust kaalutud, sest Sangaste-Vastsemõisast on pidaja Vitte pööranud palvega Põllutöoministeeriumi poole, et antagu talle üks krunn tasuta, siis ta loobuks kohtuprotsessist ja mõisad saaksid välja jagatud asunikudele. See küsimus on aga praegu Põllutöoministeeriumis veel otsustamata.

Küsimine: Kas vastab tõele, et Vabariigi Valitsus kavatses suurema osa Sangaste-Vastsemõisa töolistest jätta ilma maata?

Siin pean jällegi tähendama, et Vabariigi Valitsus ei ole seda küsimust üldse kaalunud. Põllutöoministeeriumil ei ole põhjust töölisi ilma maata jätta ja esimesel võimalusel, kui avaneb kohtuotsuse või kokkuleppe teel võimalus maad kätte saada, jagatakse ta otsekohe mõisatöölis-tele või maasaajatele, kes seal palved esitanud ja kellel tarvilikud õigused on.

Viimne küsimine: Kas vastab tõele, et Põllutöoministeerium ei ole vastanud Sangaste-Vastsemõisa tööliste ega San-

gaste vallavalitsuse poolt ministriumile selle mõisa maade asjus antud palvele?

Siin võiks tähendada, et Sangaste-Vastse-mõisa tööliste ja Sangaste vallavalitsuse poolt Põllutööministeeriumile saadetud palved on kõik Põllutööministeeriumi poolt vastatud.

4. R. Kuris'e küsimine Vabariigi Valitsusele.

R. Kuris (as, loeb):

1. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Harjumaal, Põlli asundustalude ostmüük on seisma pandud?

2. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et Põlli asundustalude pidajatele müüdüd mets on võetud teistkordseks müügiks uuesti hindamisele?

3. Kas vastab tõele, et seni sõlmitud Põlli asundustalude metsaostu lepingud eriti asundustalu pidajal Martin Ermas'el on kõigiti seadusepärased?

4. Kui ja — miks on Põllutööministeeriumi poolt asutud metsaostu lepingute tühistamisele?

5. Kas Vabariigi Valitsusel on teada, et asundus- ja riigirenditalude ostu-müügi teostamist takistab kõrgem turuhinnast metsaostu hind?

6. Kas ja millal kavatses Vabariigi Valitsus maksta panna metsaostu taksid alandamise?

5. Tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarman'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees J. Soots.

(Pealkiri.)

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle seaduse II lugemine on kahel korral Riigikogus katkestatud. Esimesel korral katkestati see enne Vabariigi Valitsuse deklaratsiooni. Loomulik, et uuel valitsusel oli vajadus seaduse tekstiga tutvuneda, kalkultatsioone teha, ja siis vastavalt oma uutele seisukohtadele ka neid seisukohti Riigikogus teatavaks teha.

Viimane kord katkestati selle seaduse lugemine eelmisel, teisipäeval, Riigikogu koosolekul erilise korra järgi, kus Vabariigi Valitsus isegi ei sõandanud ettepanekut teha, lugemist katkestada, vaid Riigikogu oli sunnitud pealt vaatama seda erilist viisi, kuidas praegune Vabariigi Valitsus seaduste katkestamist või edasilükkamist teostab. Lugupeetud aruandja käesoleva seaduseelnõu juures härra Laarman, oli sel puhul saalist ära. (Vahelhüüe.) Härra Laarman puudus.

Selle seaduse aruandja asemele tahtis asuda komisjoni esimees, ja kui ta parajasti treppideni oli jõudnud, läks valitsuse liige talle vastu ja komisjoni esimees loobus aruandmisest. Pean eriti veel tähendama, et juhatuse poolt kokkuseatud teisipäevane päevakord esialgu ei sisaldanud seda seaduseelnõu, vaid juhatusele on tulnud sellekohane sooviavaldus Vabariigi Valitsuselt, kes tunnustas seaduseelnõu kiireks, mispärast tehti ettepanek selle seaduseelnõu päevakorda võtmiseks.

Meie mäletame väga hästi, et praeguse valitsuse juht oma deklaratsiooni puhul tähendas, et vaadake, teie nõuate minult kokaraamatut. Politika on kunst, ja valitsus otsustab selle järgi, kuidas vaim peale tuleb. Nähtavasti praegune valitsus ootas seda vaimu, ootas läinud teisipäeval, ja nähtavasti sel puhul ei olnud see vaim peale tulnud. Nüüd on aga vaim peale tulnud. Mis selle vaimu kohta ajalehed kirjutavad ja missugused tulemused sellel edasi-tagasi hüplemisel on, seda kuuleme seaduse arutamisel.

Nii kõneleb üks hommikuleht pealkirja all „55 miljonit senti paari tunniga“. Võitlus nisuhindade ümber... (Vahelhüüe.)... kus ette öeldakse, et toll peaks jälle 32 santimilt tõstetama 38—39 santimini. Mis selle tulemus on, sellest refereerib ajaleht: Nii on praegu seismas 7.000 tonni, nii tuli laupäeval 150 tonni Venemaalt nisu ja täna on oodata umbes 4.000 tonni. Järgmine hommikuleht, see on tänahommikune, kõneleb, et nisutollide tõstmine on juba otsustatud. (Vahelhüüe.) Kõneldakse, et kavatsus on tõsta valitsuse poolt mitte nisuterade tolli, vaid nisujahude tolli.

Nüüd on Vabariigi Valitsusele vaim peale tulnud ja temal on võimalik otsustada. Selle küsimuse juurde nende sõnumite järele minnes pean teatavaid arvustikke tarvitama, et näidata, — ma ei ole kuulnud valitsuse kavatsusi, aga arvan, et need kavatsused on õiged, mis lehes toodud — et meil praegu kavatsetakse tõsta mitte nisuterade tolli, vaid nisujahude tolli ja seega vahe terade ja jahu vahel suuremaks viia. (Vahelhüüe.) Kodumaa nisu müügi võimalusi ei ole, selle peale vaatamata, et meil omal ajal toll maksta pandi. Meie näeme, et kui märtsikuu algul makseti kodumaa nisu eest 14—16 senti kilogramm, siis enne seda, oktoobri lõpul 1930, makseti 16—18 senti kilogramm. Samal ajal maksis välismaa nisu märtsis keskmiselt 21,6 senti ja oktoobris—19,45. Nähtavasti siis suurveskid, kasutades seda tollitõstmist, on oma vahekasu suuremaks teinud. Ajakirjanduses on suurveskite poolt kirjutatud, et välismaalt sisseveetav jahu neilt töö ära

võtab. Kuid andmestik näitab hoopis vastupidist. Nii selgus, et meil on kolme kuu jooksul teravilja rohkem sisse veetud võrreldes eelmise aasta kuudega täpselt 34 tonni, kuna samal ajal on vähem sisse veetud viimase nelja kuu jooksul jahu 153 tonni. Nii et kõnelda sellest, nagu oleks meie kodumaa jahutööstusele tollidevahekord kahjulik, et nad ei saa jahvatada nende hindadega, see ei ole kuidagi põhjendatud. Kui nisujahu vähem ja nisuteri aga rohkem sisse veetud, üldiselt kvantum on endiseks jäänud, mis nelja kuu jooksul sisse veetud, siis vähenemine jahu arvel on läinud terade suurenemise arvele, ning tegelikult veskid peaksid rohkem teenima. Kui vaatame teiste maade nisuterade ja -jahu vahekorra, siis näeme, et Rootsis on nisujahu toll 1,75 korda kallim nisuterade tollist. Sellele vaatamata töötavad Rootsis päris korralikult suuremad tarvitajate keskühisuste püüiveskid. Soomes oli maksev toll nisujahult 1,5 korda suurem kui teradelt. Veskite esindajate poolt nõuti selle pinge või vahe suurendamist, ja nende nõudmine pinges ulatas 2,16 ehk selleni, mis meil öieti seni maksev, ja mida ka praegune seadus ette näeb. Järelikult Soome veskid näevad selles omale küllalt kaitset, kui neil pinge või vahe on nisujahu ja -terade tolli vahel 1 2,1 vastu.

Kui meie suurveskitel vähe tööd on, siis peab seletama seda sellega, et meil on maal rida uusi nisupüüiveskeid tekkinud, kes loomulikult nende töö eest ära võtavad kodumaa nisu jahvatades ja seda maal laiali saates. Aga ega selle vastu ei saa suurema pinge või vahe loomisega kuidagi võidelda. On loomulik, et maalasuvad veskid kodumaa nisu jahvatades on kättesaadavamad ja küllalt võistlusevõimelised meie suurveskitega. Seepärast kui Vabariigi Valitsus kavatses ainult nisujahu tolli tõsta, ilma et tõstetaks nisuterade tolli, siis see ei kindlusta veel küllalt meie põlluharijaid, ja ei anna loomulikult ka seda tagatist, et põlluharijad rohkem oma nisu eest hinda saaksid. Aga et meie nisukasvatust vajab kaitset, seda näitab statistika, millised andmed eriti kujukalt kokku võtnud statistika büroo ametnik Janusson „Põllumajandusturus“ nr. 29 möödunud aastast. Näeme, et meil nisukasvatamine aasta-aastalt on kasvanud ja kasvab. Samuti kasvab ka nisujahu tarvitamine. Kuid kui vaadelda tarvitamist aastate viisi, siis näeme, et järjest suureneb kodumaal kasvatatava nisu protsent üldtarvitatavast nisust kodumaal. Kui 5 aasta keskmine kuni 1926. aastani oli 44% ja sisse veeti 56%, siis juba 1929./30. aastal kodumaal kasvatatud nisu annab 53% ja sissevedu — 47%. Loomulik, et meie edasi arendama peame

oma nisukasvatust ja sellega ka suurendama kodumaal kasvatatava nisu tarvitamist. Sellega vähendame välisvaluuta väljavoolu. Igatahes selle seaduse arutamisel valitsus ei ole mitte küllalt järjekindlalt talitanud. Ta on võimaldanud hüplemist, ja seda ka niisuguste seaduste puhkudel, nagu on nisutollid, nagu on üldse tollitariifid, kus seda päevakorda võetakse, päevakorrast ära võetakse ja seejuures mingit seisukohta ei avaldata. See närveerib avalikku arvamist, seejuures aga võimaldab üksikutele äridele ette tellida ja teenida ja avalikku arvamist ning õhkkonda mürgitada. Siin valitsus oleks pidanud oma seisukohad selgeks tegema, tulema oma kavatsustega kohe, ja kui neid ei olnud, siis ärgu öelgu, et võtab seaduse päevakorda, et pärast jälle ära võtta. (V a h e l h ü e.)

Välisminister J. T õ n i s s o n: Austatud Riigikogu liikmed! Lühidalt tahaksin tähendada selle peale, et Vabariigi Valitsusel oli olulikke põhjusi soovida, et tollipõhitariifide muutmise ja täiendamise seadus ja Eesti-Leedu ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus ühel koosolekul arutamisele tuleksid. Seda on tarvis sellepärast, et ära hoida väljaspool teatavaid arusaamatusi, kui Eesti-Leedu ajutine kaubanduslik leping oma vastuvõtmise poolest veniks. Oli aga arvata, et kui eelmine küsimus ei ole lahendatud, siis tuleb asjata pikemaid vaidlusi. Selles mõttes oli täiesti põhjendatud ettepanek, et päevakorda täiendataks mõlema punkti ülevõtmisega. Vaheajal ei läinud aga mitte täide, nagu Vabariigi Valitsus lootis, see kavatsus, et saadaks tarvilikke eeldusi tollipõhitariifide muutmise alal lupa selleks, et läbirääkimistel asjata vaidlusi ei tuleks Eesti-Leedu ajutise kaubandusliku lepingu vastu, nii et üht päeva tarvis oli tarvilikkude eelduste loomiseks. Siis pidi Eesti-Leedu ajutine kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus päevakorralt ära võetama. Kui nüüd sellejuures on siin väikesi arusaamatusi päevakorrast äravõtmisel tekkinud, siis ei tähenda see veel mingisuguseid olulikke lahkuminekuid, vaid siin on tegemist kindla sooviga, et meie ühe kui teise punkti arutamisel looksime võimalused, mis tarvilikud selleks, et meie Eesti-Leedu ajutise kaubandusliku lepingu saaksime ratifitseerida ilma viivitusega.

J. F u k s (as): Käesoleva nädala esmaspäeval oli rahaasjanduse komisjon kokku kutsutud just selleks, et Eesti-Leedu ajutist kaubalepingut vastu võtta, mis pidi teisipäevasel Riigikogu koosolekul ka Riigikogu poolt vastu võetama. Selle juures kerkis üles ka nisutollide kü-

simus, nimelt selles mõttes, et eelmise valitsuse ajal põllumeeste kogude rühm ei pooldanud seda lepingut, kuna ta nende poolt öeldi halvavat meie nisukasvatust ses mõttes, et 20% tollialandusega antakse soodustusi Leedu nisule. Põllumeeste kogud nõudsid, et kui Leedule tahetakse soodustusi teha, siis tuleks nisutolli sedavõrra veel tõsta. Ma tahtsin teada, kas ka uus valitsus on asunud sellele seisukohale, ning pöörasin sellekohase küsimusega Välisministri poole, mille peale härra Välisminister esmaspäevasel rahaasjanduse komisjoni koosolekul tähendas, et seda kõike on praegu vara rääkida, seda võime rääkida homme, see tähendab teisipäeval, Riigikogu koosolekul. Sellepärast pani meid imestama, kui teisipäeval Eesti-Leedu ajutine kaubaleping päevakorrast ära võeti valitsuse ettepanekul, kuna teist eelnõu, nimelt nisutollide eelnõu valitsus päevakorrast ära ei võtnud.

Pealkiri võetakse vastu.

(Seaduseelnõu tekst.)

Majanduseminister M. Pung: Austatud Riigikogu liikmed! Läänud aastal juulikuus võeti vastu Riigikogu poolt Teravilja kaitseseadus. Selle kaitseseaduse alusel pidid reguleeritud saama ostuja müügitehingud siseturul rukki ja nisu kohta. See seadus sai endise valitsuse poolt teostatud rukki suhtes ja sügisel pandi ta tegelikult maksma selles osas.

Mis puutub aga nisusse, siis selle kaitse jäi esialgu lahtiseks, vaatamata sellele, et Teravilja kaitseseaduses oli ette nähtud võimalus ning valitsusele antud volitus reguleerida samadel alustel nagu rukki, ka nisu ja nisujahu ostu ja müüki. Oktoobri lõpul pandi nisuterade ja nisujahu peale kõrgendatud toll maksma ja selle sihiga muidugi, et kaitsta kodumaa nisu produtseerijaid. See oli üks abinõu selleks, et kaitsta meie nisu produtseerijate huve. Nüüd on aga ilmsiks tulnud, et see kaitseabinõu, mis oktoobri lõpul kaitsetollide näol tarvitusele võeti, mitte otsekoheseid tagajärgi ei andnud. Vahepeal on nisuhind langenud nii välisturul kui ka meie juures, ja vaatamata sellele tollile on pakkumine ikkagi suurem olnud kui nõudmine, ja sellepärast ei võinud sellest abinõust, mis valitsus tarvitusele võttis kaitsetollide tõstmise näol, mitte kasu saada. Nüüd on aga täiesti selge, et sel korral, kui Riigikogu vastu võttis Teravilja kaitseseaduse, oli juba siis küllalt täiesti arusaadav, et see kaitse pidi laiendatud saama ka nisu peale ja niisuguses ulatuses, et sellest oleks tarvilik kaitse väljal kujunenud. Kui aga nüüd ajajooksul selgus, et see kõrgendatud toll,

mis oktoobrikuul maksma pandi, mitte tarvilikku kaitset ei andnud, siis oli loomulik, et pidi mingeid teisi abinõusid tarvitusele võtma, et seda kaitset efektiivselt teostada. Need abinõud on mitmesugused, kuidas teraviljakasvatajate huve kaitsta. Siin lähevad muidugi arvamised, nagu see eelmise valitsuse ajal nähtavale tuli, lahku, ja igaüks võib kaitsta oma seisukohta mitmest vaatepunktist.

Mis puutub rukkikaitse korraldamisse, nõndanimetatud monopoli alusel, siis nähtavasti eelmine valitsus tuli otsusele, et nisu suhtes seda teed tarvitada ei oleks otstarbekohane. Nimelt tuli kaalumisele võtta see, et tuleksid suured summad riigi rahadest selle operatsiooni sisse panna, ja teiseks, ei tea mitte veel, kuidas terve see operatsioon saab kujunema tulevikus ja kuidas kord seda likvideerida saab. Niisamuti on praegu ka lugu.

Mis puutub rukki kokkuostusse, siis on vahekord selgumata, kuidas seda operatsiooni ükskord lõpetada. Ja kui see olukord on puudulik, et tollidega kaitsta teravilja kasvatamist, siis tuleb selles asjas niisuguseid samme teha, mis selle kaitse rohkem kindlamale alusele seaksid. Nüüd on üks niisugune abinõu valitsuse poolt kaalumisele võetud ja leitud, et vast praegukavatsetav abinõu oleks kõige kohasem selleks, et nisukaitset läbi viia. Tallinna suurveskid on nõus praegu Eestis olevat nisu tervelt üles ostma ja on ka nõus selle eest maksma hinda 18—21 senti kg. See oleks keskelt läbi umbes 5 senti kg rohkem, kui praegu vabaturu hind nisu pealt on. Selle kohta on välja töötatud tabel, mille järgi maksetav hind saab arvestatud nisu väärtuse järgi. See tabel on jaotatud nelja järku, ning selle nelja järgu põhjal, kus nisuväärtus arvestatud, arvatakse proportsionaalses vahekorras hind välja, millega veskid on kohustatud nisu üles ostma. See tabel on välja töötatud koos nisukasvatavate organisatsioonide esindajatega, ning on hinna suhtes nendega täielikult kokku lepitud. Nisukasvatajate arvamised selle tabeli suhtes lahku ei lähe. Veel eile oli selle kohta nõupidamine, ja seal said hinnad proportsionaalses vahekorras selgeks tehtud. Selleks, et seda operatsiooni läbi viia, on tarvis jahutolli nisujahu pealt kõrgendada, nimelt 7 kuldsantiimi kg pealt. See tähendab, et endise valitsuse poolt maksmapandud 0,32 kldfr. brutto-kg pealt tõsta kuni 0,39 kldfr. brutto-kg. Seega tekib niisugune seisukord, et oleks takistatud igatahes nisujahu sissevedu välismaalt. Selleks, et garanteerida tarvitajate huvisid sellest küljest, et hindu jahu pealt ei tõstetaks, on kokku lepitud veskitega, et nad ei tohi müüdava jahu hinda tõsta. Selleks on garantiid olemas:

teatud rahaline garantii ja kontroll. Üksikute jahu kategooriate järgi on need hinnad kindlaks määratud, kuidas praegu see müük teostub, ja nendest hindadest rohkem jahu pealt veskid võtta ei tohi.

Sarnasel olukorral kujuneks ettevõetud aktsioon järgmiselt: 1) Ei oleks tarvis selleks, et nisuoperatsiooni läbi viia, riigil oma raha temasse panna. 2) Ei oleks riigil tarvis seda riisikot, mis selle operatsiooniga seotud on, oma kanda võtta. Edasi on hädaoht sellega kõrvaldatud, et jahuveskid oma tööd seisma ei paneks ja selle läbi umbes 500 inimest ei saaks uulitsale visatud. Ja lõpuks oleks garanteeritud ka tarvitajate huvid sellega, et nisuproduktide hind mitte ei tõuse. Igatahes saab valitsus kindlalt selle järgi valvama, et selles asjas mingit kõrvalkaldumist ei saaks ette tulema.

Selles mõttes teen ma paranduse-ettepaneku, käesolevas seaduseelnõus

§ 3 p. 1-c nisujahu, sõelutud (nisupüül), seal hulgas „manna“ 1 kg br. pealt muuta komisjoni poolt vastu võetud tollimäär 0,32 kuldfranki 0,39 kuldfrangi peale.

Ühtlasi, et praegumaksvat korda tolliasjas fikseerida, tuleksid veel märkused seaduseelnõule juurde võtta.

Esimene märkus oleks:

„Käesoleva seaduse tariifi § 1 p. 2, § 3 p. 1-b ja § 4 p. 2 ettenähtud tollimäärad on maksvad alates 31. oktoobrist 1930.“

Ja teine märkus:

„Kaupadelt, mis nähtud ette tariifi § 3 p. 1-c, on maksev tollimäär 0,32 kuldfranki 1 kg br. pealt alates 31. oktoobrist 1930 kuni 12. märtsini 1931. Tollimäär sama kauba pealt 0,39 kuldfranki 1 kg br. pealt on maksev 12. märtsist 1931 alates.“

Need parandused on tarvilikud selleks, et praegust olukorda sanktsioneerida ja ühtlasi tulevast olukorda kindlaks teha, mis selle tollimuudatuse läbi tekib.

Põllutöominister A. Jürman (fakt. märk.): Ma pean asjaliku märkusena tagasi tulema möödunud teisipäevase Riigikogu koosoleku juurde. Siin on etteheiteid tehtud, nagu ei oleks valitsusel sel ajal kindlat seisukohta olnud päevakorrapunkti kohta. See ei ole nii. Valitsus otsustas, et nii Leedu-Eesti kaubaleping kui ka tollitariifid tulevad päevakorrast ära võtta. Majanduseminister pidi selle ettepaneku tegema vastava päevakorrapunkti juures. Majanduseminister pidi aga koosolekult varemalt ära minema ja

pööras minu poole, et ma teeksin selle ettepaneku. Kui see punkt arutamisele pidi tulema, tulin omalt kohalt, et sõna võtta ja ettepanekut teha. Samal momendil öeldi aga, et aruandja ei ole kohal. Kuna harilikult aruandja puudumisel küsimus langeb ära, siis ma sõna ei võtnud. Sealt see eksitus tuli. Sisuliselt oli valitsusel kindel seisukoht. (V a h e l h ü ü e.)

R. Kuris (as, fakt. märk.): Härra Põllutöoministri poolt ettekantud asjaolud ei vasta tõele. Aru andma tahtis minna rahaasjanduse komisjoni esimees aruandja puudumisel. Härra Põllutöominister võttis ta hõlmast ja hoidis kinni, ta ei saanud minna edasi. Seepärast ei olnudki aruandjat, et härra Põllutöominister ei lasknud minna. Kui aruandja kohale tahtis minna komisjoni abiesimees, siis hoidis teda kinni jällegi härra Soots.

O. Kask (töer, fakt. märk.): Teisipäeval tegin ma ettepaneku, et seda punkti päevakorras edasi arutataks sel ajal, kus minister saalis oli.

Kui tookord ette heideti, et abiesimees ei või minna aruandja kohale, siis ei ole kodukorras selleks takistusi. Ma ei tahtnud tol korral sellele vastu rääkida, sest valitsuses oli niikuinii üks väikene virr-varr.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu ma juba märkisin, ajakirjandus on täitsa õieti informeeritud valitsuse sellekohasest kavatsusest, tõsta ainult nisujahu tolli, mitte aga nisuterade tolli. Suurveskitele tahetakse võimaldada suuremat kaitset. Kaitse kui sarnase vastu ei saa keegi vaielda. Loomulik kaitse on see, mida ma nimetasin arvudega. Soomes on vähem. (V a h e l h ü ü e.) Lätis on ainult see vahe nisujahu ja nisuterade tollide vahel suurem. Kõigepealt vaatame aga seda, et Lätis suurveskid olid sunnitud endid sulgema. See aga ei tähenda veel, et meie suurveskid suudaksid täie koormatusega töötada. Seepärast ei ole sugugi need raskused, mis veskid ette toovad, nagu seisaks nende tööstus kammitsas, kuidagi põhjendatud. Meie ei ole kuulnud sellekohast põhjendust ka Majanduseministrilt, ei ole seda ette toodud. Aga nüüd öeldakse, et terve nisuost sünnib kindlate hindade järele, nemad garanteerivad, et põllumeestele maksetakse nisu eest 18—21 senti kg. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vaadake, meie ei tea, Riigikogu praegu ei tea seda leningut, ei tunne seda, missugused kvalifikatsiooniga, missugustel alustel tahetakse nisu nelja sorti jagada. Missugused need hindamised on, ja kas meil üle 18 senti üldse nisu kg maksetakse, ja siis on 295 senti puud. See on aga vähem,

kui tegelikult keskmiselt makstud meie rukki eest.

Edasi ma märgiksin, et kui meie tahame tõsist kaitset anda, ja seda on suurveskid lubanud, — ma nägin, härra Kase käes on protokollist ära kiri, kus suurveskite esindaja lubab, kui viiakse täide, mis valitsus praegu kavatses, maksta põlluharijatele 24 senti kg. See on dokument Riigikogu rahaasjanduse komisjoni protokollina. Lubatakse 1. sordi nisu eest 21 senti kg, aga meie ei tea, millised on nõudmised 1. sordi kohta. Riigikogu peab küsimuse otsustama, ilma et ette teaks, missugune on nisustandardi kava. (V a h e l h ü ü e.) Nisuhind kõigub, ta võib kõikuda, alla minna ja tõusta vastavalt sellele, kuidas väliturul kõikumine on. Ma küsin härralt Riigivanemalt, kas valitsus tahab osta 18 sendiga niisugusel puhul, kui nisuhind peaks tõusma, — või ei taha? See asi jäi meile selgusetuks, ja kui tahetakse täna küsimust arutada, siis peab küsimus selge olema. Ma arvan, et Riigikogu teeb targasti, kui veel täna see küsimus komisjonis läbi arutatakse, kus saab kõiki kalkulatsioone näha ja kaaluda. Meie ei saa seda aga Riigikogu koosolekul teha.

Teen ettepaneku,

käesoleva päevakorra-punkti arutamine katkestada ja anda Majanduseministri parandus rahaasjanduse komisjoni teatud tähtajaga.

Ma arvan, et küsimuse selgitamiseks jätkuks rahaasjanduse komisjonil aega kuni kella 2-ni, siis võiks Riigikogu koosolek edasi kesta.

Vabariigi Valitsus on siin ise spekulatsiooniks võimalused andnud, juba eile oli see asi lehtedes. Kui härra Riigivanem heidab meile ette, et meie võimaldame spekulatsiooni, siis ma lükkan selle etteheite Teile, härra Riigivanem, otsekohe tagasi.

Majanduseminister M. P u n g: Eksiarvamiste ärahoidmiseks tahan teha paar lisamärkust oma eelmistele seletustele. Suurveskid on kohustatud sel korral, kui nisuhind väliturul, nimelt Hamburgi börsil, peaks langema, ka siin nisujahu hinda langetama selles proportsioonis, kuidas nisuhind langeb Hamburgi börsil. (V a h e l h ü ü e.) Nagu ma juba Teile, härra Kuris, seletasin, paremini ma ei oska. — Vastavalt sellele on muidugi mõista, et kui väliturul, nimelt Hamburgi börsil, nisuhind kerkib, siis ei saa jahuveskid selle hinnaga, mis praegu fikseeritud, nisujahu müüa, vaid proportsionaalselt võivad hinda tõsta. Selleks, et see muutmine oleks olema regulaarne, on lepingus ette nähtud kontroll Majanduse-

ministeeriumi poolt. Sellega on asi kindlustatud.

Mis puutub veskite poolt hinna lubamisse 24 senti kg, siis peaks igal majanduslikult selgesti mõtlejal teada olema, et see hind võis kunagi olla 30 senti ja 25 senti, aga sellest on teatud aeg möödas. Vahepeal on hinnad palju langenud. Kui millalgi on niisuguseid lubadusi tehtud, siis ei või see praeguses olukorras arvesse tulla. Mis puutub nisuhinna tabelisse, siis on see mul siin olemas. See on välja töötatud nisukasvatajate organisatsioonide osavõtul ja kokkuleppel nendega, kes ostmist peavad teostama. Lahkumine olid olemas nende ettepanekute vahel. (V a h e l h ü ü e.) Pärast leppisid aga kokku. Alandati Hollandi kaalu normi, teised normid kõrgendati.

Mis puutub operatsiooni kalkulatsioonisse, siis aritmeetiliselt ei saa seda täiesti esitada. Seda ei tehtud ka siis, kui rukkimonopol sisse seati. See on konjunktuuri küsimus, kuidas see välja kujuneb, ja siin võivad tekkida olukorrad, mida ette arvestada ei saa. Ma pean tähendama, et see on erakorraline abinõu, et appi tulla nisukasvatajatele, nende huviseid kaitsta, nagu rukkikaitse on erakorraline abinõu rukkikasvatajatele. Seda kaitset tuleb süstemaatiliselt teostada, seda ei saa aga nii ruttu teha, see nõuab ligemat kalkuleerimist. On tarvis appi tulla efektiivselt neile, kes turukonjunktuuri all kannatavad.

K. A s t (stp, fakt. märk.): Härra rkl. Penno ütles, et eelmisel Riigikogu koosolekul on need kaks seaduseelnõu päevakorrast ära võetud ja et üldse nagu oleks venitatud selle asjaga, ja nii võimaldatud spekulatsiooni. Ta näitab ühe hommikulehe peale ning ütleb, et siin on need kavatsused kõik sees. Mis kirjutas hommikuleht eile? Ta kirjutas sellest, et valitsus kavatses tõsta 20% nisutera tolli selleks, et Leedule antud soodustust katta. Asja venitatakse. Importööridele on see teada. Leht loeb üles, kuipalju nisuteri sisse veetud ja ütleb, et veetakse sisse hiigla palju, sest teatakse, et tuleb 20% line tollikõrgendus! Täna aga kuuleme, et terade pealt jääb toll endiseks. Valitsuselt on tulnud ettepanek, tõsta nisujahu tolli. Nii et need, kes eile spekulatsioonid, peavad täna ennast pooma! (N a e r.) Et neid päästa, — ma ei taha niikaugemale minna... (V a h e l h ü ü e.) Aga täna tööpooldest see hommikuleht...

J u h a t a j a (koputab haamriga): Kõneleja, ma peatan Teid. Rkl. Penno, Teie tarvitaste kõneleja kohta haavava ütluse: „Ärge häbematuks minge“. Ma teen Teile märkuse.

K. Ast (stp): Aga täna tõepoolest see hommikuleht kirjutab juba sellest, et on otsustatud teha ettepanek nisuterade kohta... (V a h e l h ü ü e.) Ma olen sedasama lehte lugenud, mis Teiegi. Milles seisab spekulatsioon? Selles, et teri veetakse sisse. Täna hommikul küll see leht on teadlikum ja ütleb, et kavatsetakse tõsta tolli jahu pealt. Ma tahaksin teada, kuidas selle 8 tunni jooksul spekulēritakse, kui Riigikogu täna valitsuse ettepaneku vastu võtab.

O. K a s k (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Kui nisukaitse juures peatuda, ja täna on kõige rohkem nisukaitsest räägitud, siis peab ütleva, et selge on, et siin vahekord on 50% omamaa ja võõra-maa nisu vahel. Kui nisu külvipind suurenenud, nagu rahaasjanduse komisjonis Eesti nisukasvatavate ühingu esindajad seletasid, siis on ka tarvidus suurenenud, nii et vahekord on endiseks jäänud, nii et kodumaa võib 60—50% produtseerida. Suured vaidlused olid nisuprogrammi juures, ja siin peame üles tõstma küsimuse, kas meie oludes ja kliimas tuleb rõhku panna sellele, et nisukasvatust eriliselt arendada, et meie kord niikaugele jõuaksime, et väljaspoolt enam nisu sisse vedada ei oleks tarvis. Siin selgub niisugune asjaolu, et meie ainult oma nisuga läbi ei saa, vaid tingimata peame sisse vedama lõunapoolseid sorte, kas näiteks Lõuna-Venemaalt või Ameerikast.

Kui meie nüüd nisukaitsest räägime, siis on selge, et teatud kaitse peame oma kodumaa nisule andma, aga see nisukaitse meie oludes ei või sündida tarvitaja arvel. Kui meile selge on see, et meie niikaugale ei jõua, et omamaa nisu kasvatusest rahulduda... (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin vastu härra Penno arvamistele. Kas teie arvate siis, auväärt Riigikogu liikmed, et Põhja-Eestis saab erilist rõhku panna nisukasvatusele, et siin tasuks end nisukasvatust ära selles mõttes, et võistelda lõunapoolsete maade nisukasvatusega. Kas arvate, et Põhja-Eesti, kus maapind halb nisukasvatuse mõttes, saaks võistelda paremate maadega nisukasvatuse alal. On selgunud, et meil Lõuna-Eestis kasvab häid nisusorte, näiteks Öisu nisu on kuulus, ka näiteks Pärnumaal ja teistes lõunapoolsetes maakondades. Kuid teame, et meil neid talusid on vähe, kes nisu kasvatada võivad, need on üksikud suurtalud. Väikestest taludest kasvavad nisu ainult asunikud, sest nemad said head mõisamaad kätte, mis võimaldavad nisukasvatamist. Nemad kasvavad nisu, ja peamiselt oma tarbeks, ja sellest saan ma aru, kui nad kaitset nõuavad. Aga et rahva rõhuv enam, kõik väikepõllupi-

dajad nisu ostma peavad, siis peab küsimine, kas peab nisutollide otsustamisel välja minema nisukasvatavate huvidest, kas nisukasvatavate huvides peame selle probleemi lahendama? Siin, lugupeetud Riigikogu liikmed, lubage kahelda. Tuleb ikkagi rehkendada sellega, et meie ei suuda oma keelutollidega kaitsta nisukasvatavate sellel määral, et nisu sisse vedada enam ei pruugi. Palju tähtsam on meil rukkikasvatust. Nisukasvatamisega on lugu nii, et ühel suvel meil õnnestub nisu-saak, teisel — mitte, ja seda just meie ilmastiku mõjul. Sagedased vihmased suved ei lase nisul kasvada. (V a h e l h ü ü e.) Rukkipiirkond on meie maa. Eesti riik asub just selles piirkonnas, kus rukkikasvatust väga soodne on. Nagu ma juba tähendasin, ei saa meie võistelda nisukasvatamise alal lõunapoolsete maadega, kus on rahvamajanduse huvides kasulik, et peab nisukasvatust kaitsetollidega soodustama. Ma pean tähendama, meie ei pruugi selle määrani nisukasvatust arendada, et meil ei tarvitse enam nisu sisse vedada, kuid kas ei oleks õigem, kui sama proportsiooni alal hoiame, et 50% nisu võime sisse vedada ja oma nisukasvatamisele nii suurt rõhku ei pane, kuna meie kliimas ja ilmastiku halbades oludes tingimata rohkem garanteeritud on muu teravili. Muu teravili on kindlasti meie põllumajapidamistes kasulik, nii et erilist rõhku nisu peale ei tarvitseks panna. Kui sellest seisukohast välja minna — ma saan aru, et põllumehed kogu aja on nõudnud ja nõuavad erilist kaitset —, et sellega on kaitstud ainult osa põllupidajaid, ainult väike osa on sellest huvitatud, mitte aga enam, siis peab sellega rehkendama, et liiale ei mindaks sarnaste kaitsetollidega. (V a h e l h ü ü e.) Ma saan aru, härra Eilman, et olete väga närviline. Pean ütleva, et nähtavasti olite Strandman'iga vastolus sellepärast, et tollid liiga madalad olid. (V a h e l h ü ü e.) Praegu on ju ettepanek tolle tõsta. (V a h e l h ü ü e.) Kes seda usub? Selle juurde tulen pärast ja räägin nisuhinna tõstmisest.

Nii et meil ei tohiks nisukaitse küsimuse korraldamisel astuda niisuguseid samme, millele tähelepanu juhtisin, ja teraviljaküsimust lahendada niisugusel viisil. Kui meil on teatud teraviljakaitset vaja, siis pean tähendama, et rõomustaval viisil, nähtavasti sotsialistide seisukohast välja minnes, on selles suhtes palju kaugemale mindud, kui eelmine valitsus läks. Kui meil enne jõuluid oli teraviljakaitse küsimus arutamisel, siis tegid sotsialistid suurt opositsiooni, aga nüüd näeme, kui vaikselt ja ruttu see küsimus otsustatakse. (V a h e l h ü ü e.) Teie, härra Ast, enne jõuluid juhtisite tähele-

panu sellele, et rukkikokkuost puudutab nõndanimetatud luksustalusid. (V a h e l h ü ü e.) Küsige härra Ast'i käest, tema seletas enne jõuluid, mis need luksustalud on. Meie asusime seisukohal, et rukkikokkuostu ei saa nii kiire tempos läbi viia. Kui näiteks võtame arvesse teisi maid, kus teravilja kokkuost läbi viidud, näiteks Shveitsi, siis sünnib see seal pikema aja jooksul, kuni uue lõikuseni. Meil aga rutati 3-da rukkiostuga. Meie ülesandeks on siin valvel olla, et siin tarvitajate huvidele liiga ei tehtaks. Vaadake, siin tuleb teil valitsuses olles sedasama ülesannet täita, mis oli tööerakonnal, koos põllumeestega valitsuses olles. Ja kui siis tööerakonna survel läbi läks, et siin peab tarvitajate huvides hind reguleeritud saama ja et võimalik on välismaa viljaga seda hinda reguleerida, siis on selge see, et seni on ära hoitud hinna tõus. Kui algusel tuli teatud viljaspekulatsioon, ja arvati, et tuleb suur leiva hinna tõus, siis langes see hind varsti, ja meie näeme, et tegelikult ei ole siin leiva hinna tõusu olnud. Ja siin on väga tõsiselt meie erakond valitsuses selle eest võidelnud, et see hind ei tõuseks, vaid reguleeritaks välismaa rukkiga.

Mina arvan, et teil seisab see võitlus ees, võibolla et teil see kergem on, sest teie olete suurema rühmana valitsuses esindatud. (V a h e l h ü ü e.) Kas ilma teieta saab siis valitsus tolle tõsta? Muidugi mitte. (V a h e l h ü ü e.) Kuidas nii, teie teate ju väga hästi, kui suur meie rühm on, et ta teie omast vähem on.

Need nisutollid, mis täna teisel lugemisel on, olid väga põhjalikult arutusel rahaasjanduse komisjonis. Ainult täna on valitsus Eesti parlamendis uue pretseendi loonud. Nimelt ei taheta uusi tolle kiires korras telegraafiteel maksuma panna, vaid tahetakse tollide kõrgendust läbi viia Riigikogu kaudu. Mina ei vaidle selle vastu. Kui arvatakse, et see parem on, tehtagu seda. Aga mina ei tea, kuidas seda arvatakse läbi viia. Kui tahetakse täna mitu koosolekut teha ja ei anta võimalust seda tolli kaaluda ja komisjonis läbi arutada... (V a h e l h ü ü e.) Seda olete teinud valitsuse laua taga. See valitsuse tegevus on küll filmitud ja tuleb rahvale näitamiseks, aga see on tummfilm, meil ei ole veel helifilm arenenud. See seaduseelnõu, mis I lugemisel vastu võeti, on küll komisjonis põhjalikult läbi arutatud, aga täna tehti siin paranduse ettepanek, ja iga tollidetõstmine peaks kalkultatsioonidega põhjendatud ja rahaasjanduse komisjonis kaalutud saama. Mina ei taha eitada seda, et kui Soome parlamendis oli tollidetõstmine arutusel, siis tehti seda mitu päeva, ja selle tagajärjel tuli spekulatsioon. Olgu see täna kas või

3—4 tunniga komisjonis läbi arutatud, ja siis võib täna Riigikogu koosolek õhtul jätkuda. Loomulik on, et sarnane tollikõrgendamine peaks rahaasjanduse komisjonis kaalutud saama, aga mitte pleenimis, kus ei saa üksikasjalikke kalkultatsioone käsitada.

Minul on kõik rahaasjanduse komisjoni protokollid käepärast, ja ma tooksin mõned näited. Eriti vaieldi härrade sotsialistide poolt. Vaidles kõigepealt härra Oinas, härra Johanson ja härra Ast, kes võttis hiljem rahaasjanduse komisjoni koosolekust osa. Eriti tõi andmeid ette härra Oinas, kes majanduseteadlane. See viiks väga pikale, kui hakkaksin ette kandma kõike seda, ja praeguses olukorras kõlaks see väga pikantselt, sest talitatakse risti vastupidi.

Härra Oinas deklareeris, et nisukasvatavate kaitset oleks võinud korraldada Teravilja kaitseeaduse alusel, mitte agallidega. Sest tollitõstmine ei ole tarvitaja huvides. Ühe väljavõtte tooksin siiski. Härra Oinas juhtis asjale järgmiselt tähelepanu: „Minu arvamise järgi on asjata tollide tõstmist salajas toimetada, sest tegelikult saavad üksikud sellest ikkagi teada ning kasutavad seda enese rikastamiseks. Praegune süsteem rikastab üksikuid. Nähtavasti oli nisutolli tõstmisel mõõduandvaks fiskaalne huvi, nagu A. Merits siin mõnis. Meie ei saa nisutolli asjus Saksamaalt eeskujuga võtta, sest seal on sisemaa toodang nõnda suur, et võistlus ei võimalda seda hinda kätte saada, mida toll võimaldaks.“ Selle lugesin seepeärast ette, et nüüd on see avalikuks saanud. „Kui meie sunnime kodumaa nisu suuremal määral jahusse segama, hakkab välismaalt nisujahu sisse valguma. See sunniks meid paratamata nisujahu tolle tõstma, see on astuma samme, mida J. Puhk siin soovitas. Tuleb leida mõni teine tee nisukasvatavate kaitseks, mis tarvitajale odavam tuleb.“ Edasi ütles härra Oinas: „Näib, et nisukasvatuse arendamine teiste kultuuride arvel siin otsustatud küsimus on. Minu arvamise järgi ei ole see ratsionaalne. Meil ei ole veel selge, missuguste kultuuride arvel nisukasvatamise laiendamine sünnib. Kui aga kaitset teostada tahetakse, siis juba teravilja seaduse alusel, mis kindlustab tarvitajal odavamalt leiva ja põllupidajal nisuostmise. Meil kõik veskid saiajahu valmistada ei saa, vaid nisu tuleb selleks suurematesse keskkohdadesse kokku vedada. Sellepeärast on nisu kokkuvõtmine suurematesse keskkohdadesse rohkem põhjendatud, kui rukkiki kokkuvõtmine. Praegu veskid ei ole kohustatud põllupidajalt nisu kokku ostma. Ei ole mõtet tarvitajalt kõrge tolliga koormata selleks, et veskid põllupidajatelt paartuhat tonni nisu kokku os-

taks. Osa nisu jääb aga põllupidajalt ostmata. Toll on valitud nähtavasti selleks, et riigikassa sissetulekut suurendada. Selleks oleks tulnud teisi abinõusid leida. Nisu, leiva ja saiahinna tõstmine riigikassa täitmiseks on halb abinõu. Nisu ei ole üldse luksusaine.“ (V a h e l h ü ü d e d.) Oodake, teil on ka võimalus sõna võtta.

Siis on veel üks väga huvitav asi, nimelt 10. veebruarist 1931. a., siis, kui eelmine valitsus oli lahkunud... (V a h e l h ü ü d e d.) Aga ma loen siiski härradele sotsialistidele ainult need kõned protokollidest ette, mis alles hiljuti peetud, ja see oli sel ajal, kui härra Strandman'i valitsus oli lahkunud. Esimesel lugemisel võttis härra Oinas sõna nende tollide vastu täies ulatuses, ja ma tooksin sellest kõnest mõned väljavõtted: „Tolli tõstmise tulemus on see, et niusaaduste hulk, mida Eesti kodanikud sisse veavad ühel või teisel kujul, läheb aasta jooksul kallimaks üle sajatuhande sendi, ütleme kui eraärid, suurveskid, ostaksid kokku umbes 5.000 tonni kodumaa nisu, siis saaks meie põllumajandus kasu kõrgemast tollist — 3,6 senti kasvatatud 5.000 tonnile — umbes 18 miljonit senti. Selleks, et meie põllumajandus võiks teenida 18 miljonit senti enam, peab aga kogu rahvas maksma nisu eest kõrgendatud tollide tõttu enam üle 100 miljoni sendi. See on liiga ränk ohver selleks, et need, kes huvitatud nisu müügist, võiksid saada suuremaid tulusid. Siin on selgelt näha, et valitsus ei ole pidanud silmas niivõrt põllumajanduse huve, kui võrd riigikassa huve. Senini on veetud sisse keskmiselt aastas umbes 30.000 tonni nisu. Sellega on siin tegemist enam uue kaudse maksuga, kui põllumajanduse kaitsega, sest viimast oleks riigil olnud odavam teostada Teravilja kaitseseaduse abil.

Mul ei tarvitse selle juures peatuda pikemalt, et sarnane maksustamine, nagu seda teeb nisutoll, ei ole õiglane. On selge, et saia, niusaaduste kaudu kaudse maksu pealepanemine rahvale pole õige.

Ülaltoodud põhjustel on meie rühm käesoleva seaduse vastu.“ Terve nisutoll ei kõlba kuskile ja seda seepärast, et see oli Strandman'i toll. Ja selle kohta olete niipalju broshüüre kirjutanud. (V a h e l h ü ü e.) Teie arvates neetud Strandman'i toll, maha Strandman'i toll — nii kirjutasite. 10. veebruaril, kui oli Strandman'i toll arutamisel, olite tolli vastu, aga nüüd, kus ise valitsuses olete, kus see valitsus, millest osa võtate, on tähendatud tolle tõstnud, olete poolt. See on avalik saladus — kas vaidlete selle vastu? (V a h e l h ü ü e.) Ma saan aru, auväärt härra Ast, et teil, sotsialistidel, see küsimus tõesti

väga piinlik on. (V a h e l h ü ü e.) Kui lubate, siis ma lähen natuke selle küsimuse juurde.

Siin on härra Majanduseminister tõendanud, et kui tollitõstmine ette võetakse umbes 80 senti puudalt, siis on tarvitajatele garanteeritud, et nisujahuhind ei tõuse. Aga ometi on täna just eelkõnelejate ja ministri poolt mitu korda toonitatud seda, et viimase kolme kuu jooksul on ilmaturul nisuhind langenud 3 senti kg-lt. „Põllumajandusturg“ nr. 91 või mis ta oli, märgib kõik üksikasjalikult ära. Viimasel ajal on ilmaturul nisuhind langenud 3 senti ja öeldakse, et kodumaa nisust maksetakse 5 senti kilolt vähem. Kujutage ette olukorda, kui viimastel kuudel nisuhind langeb 3 senti kg-lt, siis garanteeritakse, et nisuhind ei või tõusta, — kas see on tarvitaja huvides? Kui on dumping, selle vastu võitlemine, aga et nüüd, kui ilmaturul hind langeb, ja tarvitaja peab maksma oma käest 3 senti, garanteeritakse temale, et praegune hind ei tõuse, siis ei ole see õige. Kui on aine, mis meil kodumaal valmistatakse, mida sisse vedada ei pruugi, siis on teine asi. Siin on aga aine, mida peame sisse vedama, see on esimesejärgu tarbeaine. — (V a h e l h ü ü e.) Härrad sotsialistid, teile jääb see au, et teie valitsusse minnes ei pannud kõrge tolli alla autosid, grammofoone, üldse luksusasju ja aineid, mille sissevedu on vaja piirata, et kaubanduse bilanss oleks tasakaalus, vaid tõstsite tolle rahva esimesejärgu tarbeainelt. Teie olete täiesti kadedad. Kui ilmaturul on nisuhind langenud 3 senti võrra, siis ei tohi kodumaal langeda, vaid saab kunstlikult üleval hoitud. (V a h e l h ü ü e.) Härra Majanduseminister seletas seda, et garantii on antud, missugune, seda ta ei öelnud. Kui maailma turul langeb nisu edasi, siis peab see ka meil langema. (V a h e l h ü ü e.) Kuulake! (V a h e l h ü ü e.) Oodake, oodake, teie teate, et Eesti impordõõrid on 7.000 tonni nisu sisse toonud, ja nagu rahaasjanduse komisjonis näitas härra Nichtig, kes oli ETK esindaja, et just jahu sissevedu reguleerib nisuhinda. Nüüd, kus teie selle tolli alla panete... (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulake, härra Oinas, Teie ei saa seda ümber lükata. Täna on nisu kaitsest kõneldud, et on olemas garantii Hamburgi hindade järele. Mitu korda on toonitatud, et kuna 2—3 kuu jooksul on 3 senti kg pealt langenud ilmaturu hind, siis loomulikult peab siseturu hind ka langema. Aga nüüd takistate kunstlikult leivahinna langemist. (V a h e l h ü ü d e d.) Kunstlikult hoiate seda üleval. (V a h e l h ü ü d e d.) Teile ei saa seda asja selgeks teha, sest teie huvides seisab — hästi asja segamini ajada. Aga ma arvan, et Eesti tarvitajaskond ei ole

nii pime, et laseb neid, kes katsuvad juhid olla, endale puru silma ajada. Aga selge on igauhele, kes vähegi mõtleb, see, et kui meil nisuküsimuse juures tuleb rehkendada tarvitaja huvidega, siis olete teie need, kes nüüd seda unustavad. Mis rääkisite teie tekstiil- ja nahatollide juures? Naha- ja tekstiiltollide juures, kus olid selgelt näidatud garantiid, tuli niisugune seisukord, et ilmaturul hakkasid hinnad langema, ja siis pidi Majanduseministeerium nõudma hindade redutseerimist. Rahaasjanduse komisjonis kanti ette, kuipalju on hindasid alla viidud. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ei ole rahaasjanduse komisjoni liikmed, rahaasjanduse komisjonis üksikasjalikult toodi ette... (V a h e l h ü ü d e d.) — J u h a t a j a koputab haamriga.) Teie võite rääkida demagoogiast, mis tööle ei vasta, kuna komisjonis said üksikasjalikult ette kantud põhjused, miks hinda alla suruti. Siin on aga igapäevase leiva küsimus, see on palju tähtsam küsimus. (V a h e l h ü ü d e d.) Kui Strandman'i valitsus siin fikseeris olukorra, mis pidi küllaldaselt kaitset andma põllumajandusele, kui ilmaturul hinnad on langenud... (V a h e l h ü ü d e d.) Kas see siis üldiselt õigustatud ei ole, kas meie peame oma vähest nisukasvatavate arvu kõrgemalt kaitsma, kui üldine seisukord seda nõuab? (V a h e l h ü ü d e d.) Ma saan aru, härrad sotsialistid, et teie väga ärevil ja närvilised olete ja teil nüüd halb kuulata. Nüüd on meil heameel, et meil ükskord võimalus on paljastada teie nägu, kus teie esimese tollikõrgenduse võtate ette igapäevase leiva alal. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei hakka rehkendama, kuidas nüüd siin salaja seda asja aetakse, see on iseküsimus. (V a h e l h ü ü e.) Teate, see ootöö on kümme korda kasulik, kui sarnane jant, mis mitu päeva kestab, kus igauks teab, et tollikõrgendus tulemas, kus aga eile veel Riigivanema häälekandja kirjutas, et see on tuulest võetud jutt.

On küllalt abinõusid, piirata sissevedu, reguleerida seda küsimust. Näiteks üks tee on importkrediitide piiramine. Lätimaa võttis selle küsimuse väga kasulikult üles, nimelt piiras importi just sel teel, et vähendas importkrediite. Nüüd aga tegelikult praeguse konjunktuuri ja praeguse ilmaturu seisukorra juures on leivahind tarvitajal 3 senti kilolt kallim. (V a h e l h ü ü e.) Võtke põllumajanduse statistika kuukiri, ja teie leiate sealt need hinnad, mis ilmaturul praegu valitsevad. Meie põhimõte on olnud kõige aeg võidelda dumpingu vastu, kuid see ei ole dumpingu vastu võitlemine, vaid tarvitaja leivahinda on siin kallimaks aetud, ja see on teie teene, härrad sotsialistid. Teie olite nende

tollide vastu Strandman'i valitsuse ajal, aga nüüd tõstate neid.

Vaheaeg kl. 12 — kl. 12.24 min.

K. T o n k m a n (võl): Austatud Riigikogu liikmed! Ma ei taha pikalt aega viita, aga siiski tahaksin lühidalt mõnelele asjaoludele tähelepanu juhtida. Kõigepealt pean tähendama, et väga kahju on kuulda, et meil põllumajanduse olukorda ei tunta. Rkl. Kask püüab tõendada, et meil olevat väga vähe nisukasvatavaid, ja need olevat ainult suuratalud, kes nisu kasvatavad ja müüvad. Pean tähendama, et see ei ole õige. Ma tunnen ka kaunis laialt meie põllumajandust, nimelt Läänemaal, ka Järvemaal olen liikunud, kus selgub, et peaaegu iga põllumees kasvatav ja müüakse ka nisu vähemate summade viisi. Puhk ja Rotermann tõendavad, et sellepärast olevat raske põllumeestelt nisu osta, et nad pakuvad nisu müüa väikesel arvul, 30—50 puuda korraga. (V a h e l h ü ü e.) See ei ole suur-talu, kus 30—40 puuda nisu müüa pakutakse. Põllumehele on viimasel ajal väga raske raha saada, liha on odav, kartuli eest ei saa raha. Nüüd katsutakse nisust natuke raha saada. Nisukasvatamine on viimastel aastatel suurenenud, nagu seda rahaasjanduse komisjonis nisukasvatavate seltsi poolt ette toodi. Meil on uusi seuniv sorte, mis hästi kasvavad, (V a h e l h ü ü e.) olgu rubiin, või mõni teine sort, need on igatahes head nisusordid, mis Eestis võrdlemisi hästi kasvavad. Ei ole õige, nagu rkl. Kask siin tõendas, et meil on üksikud põllumehed, kes nisu kasvatavad ja müüvad. (V a h e l h ü ü e.) Põhja-Eestis, eriti aga Läänemaal, müüvad peaaegu kõik väiketallud nisu. Just Põhja-Eestis, Lõuna-Eestist rääkimata. Lõuna-Eesti olud on minule enam-vähem tundmata, kuid olen kuulnud, et seal suuremal määral nisu müüvad.

Rkl. Penno tähendas, et meil olevat vilets nisu ja sellepärast ei saa head hinda. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, kui Hollandi kaalu välja annab, siis ei saa seda nisu viletsaks pidada. Enne jõuluid müüsid põllupidajad nisu ja said 22, isegi 23 senti kg. (V a h e l h ü ü e.) On saadud, tähendab, on kaalu välja andnud.

Mis puutub sellesse küsimusse, kui rahaasjanduse komisjonis tõusis nisutolli suurendamise küsimus päevakorrade, ei ole õige, et põllumehed nõudsid kategooriliselt tollide tõstmist 20% võrra sel ajal, kui Leeduga kaubaleping maksma hakkas. Meie ütlesime, et valitsus peab abinõusid leidma, et põllumehed ei kannataks Leedu-Eesti kaubalepingu jõusseastumisega. Meie ütlesime, et võtku valitsus nisu sundjahvatus tarvitusele või tõstku tolle, — aga

et meie oleksime kategooriliselt tollide tõstmist nõudnud, see ei ole õige. Praegu on igatahes samm edasi saadud. Nagu Majanduseminister tähendas, on suurveskitega kokkulepe saavutatud, et põllumeestelt ostetakse nisu ära. (V a h e l h ü ü e.) Kui härra Puhk oli rahaasjanduse komisjonis ja ütles, et tema on nõus maksma hea nisu eest kuni 24 senti kg, selle juures ei lubanud nisujahuhinda tõsta, kui tolli kõrgendatakse jahu pealt, siis teie Majanduseminister ei olnud sellega nõus. Härra Merits ütles, et meie ei või seda Puhk'i ettepanekut vastu võtta j.n.e. Vaadake, see kõik tuli teie halvast majandusepolitikast, et asi niikaugale läks. (V a h e l h ü ü e.) Kui oleks sel korral Majanduseminister härra Puhk'iga sõlminud lepingu, et tema maksab 24 senti nisu kg, oleksid põllumehed oma nisud ära müüa saanud, kuid et seda ei tehtud, nüüd on põllumeestel alles nisud aidas müümata. Vaadake, siis oleksid põllumehed 24 senti kg saanud, siis ei olnud nisu välisturul veel langenud. Praegu on nisuvälisturul nisuhinnad langenud, ja see on koonduse karuteene, et põllumehed peavad nüüd odavamalt müüma. Lugu on nii. Aga nüüd tulete ja räägite teisiti.

Lõpuks juhin valitsuse tähelepanu selle peale, et valitsusel tuleks hoolt kanda, et kui leping 1. sept. lõpeb, mis praegu suurveskitega on saavutatud, et see ka tulevase lõikuse peale pikendatud saaks, et põllumehed ei seisaks sügisel üllatuse ees, kuhu oma nisu panna.

K. A s t (stn): Austatud herrad Riigikogu liikmed! Kõigepealt paar sõna asjaajamise viisi kohta selles küsimuses. Miskipärast näib opositsiooni kõnelejatele, seda rõhutas eriti härra Kask, parem olevat, kui oleks praegune tollideküsimus otsustatud nõndanimetatud öö töö alusel, vaimudetunnil, ja et see oleks siis otse kui garantii mingi spekulatsiooni vastu. Aga mul oli juba faktilise märkusena sõna võttes võimalus näidata, et käesoleval korral mingist spekulatsioonist juttu olla ei saa, ja et kui Riigikogu ise asja otsustamisega ei viivita, siis on toll pandud maksma küll rahvaesinduse kaudu, nii nagu korralik asjaajamine iseenesest ka nõuab, aga ometi sünnib see kõik nii kiiresti, et kellelgi, ühelgi importööril võimalust ei ole siin kuritarvitada. Kes võiks käesoleval korral spekuloida? Jahuimportöörid, kui nendele jahutollide kõrgendamine pikemat aega ette teada oleks olnud. Aga ka sealgi oleks võinud tagantjärele mõningaid abinõusid tarvitusele võtta, mis spekulatsiooni oleksid tühistanud. Aga kui nüüd kiires korras, nagu praegu sünnib, see aktsioon läbi viiakse, siis on selge, et mingit spekulat-

siooni ka jahuimportööride poolt olla ei saa. Niipalju asjaajamise korrast. Juurde lisaksin veel, et põhimõttelikult on õigem, et rahvaesindus tollitariifi küsimusi kaalub. Härradele opositsiooni esindajale näib, et hea oleks, kui varemalt oleks neid informeeritud, kui Riigikogu rahaasjanduse komisjon oleks küsimust kaalunud ühes kalkultatsioonidega j.n.e. Aga teie peate tunnustama ometi üht, et võrreldes vaimudetunniga ja öö tööga saab rahvaesindus oma arvamist nüüd otsekohe öelda, aga mitte tagantjärele.

Kui sisuliselt asuda selle küsimuse juurde, siis oleks huvitav põhimõttelikult paari sõnaga puudutada teravilja kaitseküsimust üldse. Meie oleme varemalt vaatekohal püsinud ja püsime ka praegu, et teravilja kaitsmine niisuguses ulatuses, et see annaks meie põllumajandusele põhjust üldse harrastama hakata teravilja kasvatamist karjasaadamise kulul, õige ei ole. Kui möödunud aasta arvustikku vaatame, see on kokku võetud statistika keskbüroo poolt, siis näeme, et möödunud aastal meie põllumajanduse tulukus koosneb 75% karjasaadustest, mitte teraviljast. See näitab, et Eesti põllumajanduse tulevik silmnähtavalt on karjamajanduses. Sellest ei saa järeldada, et teravilja kaitseks ei oleks õigustatud tarbekorral mõningad sammud. Ja see tarbekord on kahjuks praegu käes.

See suur hindade langus, mis põllumajanduse saaduste alal ilmsiks tuli, oli meie põllumajandust õige raskesti tabanud. Kui võtame aluseks 1913. a. hinnad ja ütleme, et need hinnad olid 100, siis on väljaveetavate toiduainete hinnad järgmised: 1928. a. — 128, 1929 — 129, 1930 — 98 ja 95. Detsembrikuul on juba 95; langeb peamiselt või arvel. Aga ka munade hinnad langevad. Mõnedes ainetes on see langemine veel katastroofilisem olnud, näiteks linade alal: 1928. a. — 228, 1929. a. — 174, aga 1930. a., see tähendab läinud aastal oktoobris — 76, novembris ja detsembris — 75. Rohkem kui 3 korda on selle väljaveetava saaduse juures hinnad langenud.

Väljaveo statistika läinud aasta kohta näitab, et meie oleme produtseerinud rohkem kui eelmistel aastatel, aga hinda olemise selle eest vähem saanud. Võtame näiteks või. 1930. a. vedasime võid välja 14.066 tonni ja saime selle eest 31.563.000 krooni. 1929. aastal vedasime välja 12.359 tonni ja saime selle eest 35.507.000 krooni. Teie näete, et meie vedasime mullu aastal 2.000 tonni ümmarguselt rohkem võid välja kui tunamullu, aga saime raha ümmarguselt 4 miljonit vähem kui eelmisel aastal. Sedasama võiks veel näitena öelda munade kohta. Meie vedasime mune välja läinud aastal 24.784.000 tükki ja saime

selle eest 2.098.000 kr. Aga eelmisel aastal vedasime 2.000 muna vähem välja, nimelt 22.312.000 tükki, aga saime selle eest 2.339.000. Nii et meie oleme saanud hoolimata väljaveetud munade hulga kasvust selle summa, mis eelmistel aastatelgi. Kõigi väljaveetavate ainete pealt on hinnad langenud, ja mõnel alal, nagu näeme, katastroofiliselt. See asjaolu põhjustab hädaabinõude tarvitusele võtmise. Kuigi põhimõttelikult ei saa iseenesest õigeks pidada, et kunstlikult katsutakse teravilja kasvatamist soodustada karjamajapidamise arvel, peab ometi mõningad palliatiivsed abinõud tarvitusele võtma üksikutele katastroofilistele ja halbadel majanduseaastatel. Sellelt seisukohalt on meie rühma esindajad rahaasjanduse komisjonis juba enne viimast valitsuse kriisi oma seisukoha avaldanud ja öelnud, et nemad põhimõttelikult ei eita teravilja kaitset. Ainult küsimus seisab selles, missuguses ulatuses ja millistel teedel teravilja kaitset teostada. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes enne viimast valitsuse kriisi. Mineval kevadel tuli meil ägedalt sõna võtta praegumaksva Teravilja kaitseaduse vastu, siis, kui vastav seaduseelnõu alles Riigikogule esitati. Tagantjärele selgub, et meie arvustus siis õige suurel määral õigustatud ja põhjendatud oli ja et teravilja kaitse ei ole andnud neid tagajärgi, mis oodati; sellega on meil suured finantsilised raskused kaasas käinud. Kui sellest tahetakse järeldus teha, nagu lubas enesele osalt härra Kask — mujaltpoolt on seda rohkem veel tehtud —, nimelt küsida: miks teie Teravilja kaitseadust otsekohe ära ei kaota? siis on lugu niisugune, et üht aktsiooni, mis juba käima pandud, seisma panna on hoopis raskem, kui oli teda algatada. Teravilja kaitse teostamisele oldi asutud mineval sügisel; ka teine ost oli juba kindlaks määratud ning välja kuulutatud. Õelge nüüd, missuguse õigusega oleksime meie, sotsialistid, tohtinud nõuda, et see seadus tühistataks. Kui meie ka sellele seadusele suhtusime kõige halvemini, eitaksime seda täielikult, siis niisugust nõudmist ei saaks ometi esitada. Asja teostamisele on juba asutud, vastavad kalkulatsioonid tehtud ja Riigikogu vastava seaduse krediitide suhtes vastu võtnud, asi faktiliselt viidud niikaugele, et seisame niihästi kui teostatud asja juures; seal ei ole kuidagi õigustatud öelda, miks meie seda aktsiooni seisma ei pane. Lõpuks pidage meeles, et aktsiooni seismapanemine ei olene üksi sotsialistidest, vaid seal on sõna kaasa öelda Riigikogul, kõigepealt põllumeeste kogude rühmal, aga ka opositsioonil keskpinkidelt. Nad oleksid väga kurjad olnud valitsusele siis, kui valitsus oleks asunud

Teravilja kaitseaduse lammutamisele või tühistamisele silmapilkselt.

Niiviisi on lood teravilja kaitsega üldse. On ju päris selge, et tulevikus Teravilja kaitseadus revideerimisele peab tulema, ja vististi ei leia Riigikogus see seadus enam niisugust tulist poolehoidu, nagu osutasid mõned rühmad sellele seadusele siis, kui see alles arutusel oli, kui meie ta teostamise raskusi veel ei tundnud. (V a h e l h ü ü e.) Aga nüüd nisuküsimus eriti. Härra rkl. Kask püüdis näidata, nagu oleksid sotsialistid suure ümberhinnangu oma vaadetes toime pannud. Ta luges ette ühel rahaasjanduse komisjoni koosolekul meie seisukohavõtmisi ja tsiteeris praeguse Teedeministri Oina seletust. Teie kuulsite, lugupeetud Riigikogu liikmed, et härra Oina seletused seisavad lühidalt kokkuvõetult selles, et nisuteratolliga ei saa veel teostada seda nisu kaitset, mida vajavad põllumehed. Tolliga kaitsemine langeb kõigepealt tarvitajaskonna õlgadele, ilma et ta põllumeeste kindlustaks vastava turu. Sedasama tegi omas kõnes ka Majanduseminister, konsulteerides tagantjärele, et oktoobrikuu tollidetõstmine ei ole andnud põllumeestele seda tulu ja kaitset, kui loodeti. Aga tarvitajaskonnale langes see toll tunduvalt kaela, ja saiahind tõusis umbes 5 senti võrra naelalt. Nüüd on selge, et kui põllumajandusele tahetakse nisukaitset anda, siis peab otsima teisi teid.

Mispärast ei taheta laiendada teravilja kaitset ka nisule? Seda põhjustab esiteks see asjaolu, et ühe halva kaitseaduse laiendamine ei ole põhimõttelikult soovitatav; teiseks tooks see raskusi riigikassale, kuna riigikassa tühjaks on pumbatud, nii eelmise kui praeguse rukkiootuga. Loomulikult pidi otsitama siis teisi teid, ja selleks teiseks teeks osutus praegune Vabariigi Valitsuse ettepanek. Seal ütleb aga härra Kask, et kuidas see nüüd on, teie vaidlesite kõige kindlamal kujul oktoobrikuu tollikõrgenduse vastu, aga nüüd üht osa oktoobrikuu tollidest, mis puutub teravilja, teie siiski olete valmis kinnitama ja teist osa koguni tõstma. Kuidas see on teie seisukohtadega kooskõlas? Lugupeetud härra Kask, esiteks, mis puutub teravilja, see tähendab nisutollidesse, siis pidage meeles, et see toll on maksev mitu kuud ja selle alusel nisuveedu toimetatud: riigikassa on saanud tulu. Edaspidised tulud on kalkuleeritud eelseisva majanduseaasta eelarvesse, nagu teate; järelikult oli oktoobrikuu tollitõstmisega loodud kompleks küsimusi, mis on seotud meie riigikassa tuludega ja vastavalt siis ka müidugi väljaminekute võimalusega. Kui nüüd asuksime meie näiteks niisugusele seisukohale, et kaotame oktoobrikuu tollikõrgenduse, ma küsiksin: kas saab seda

üldse teha? Kõigepealt, kas härra Majanduseminister Zimmermann või härra Riigivanem Strandman peab siis tasuma selle vahe, mida riik peab importööridele välja maksuma? Loomulik on, et nad ei ole kohustatud seda oma taskust tasuma, sest neile oli Riigikogu poolt antud õigus tollikõrgendamiseks. Aga kui neid saakski sundida seda tegema, siis on ometi selge, et meie nende käest seda summat võtta ei saa. Teie mäletate, kuidas omalajal mõned suurveskid esitasid Riigikohtusse nõudmise riigi vastu; nad nõudsid tagasi tollivahe summat sel alusel, et Riigikogu ei ole kinnitanud Vabariigi Valitsuse poolt maksmapandud tollikõrgendust. (V a h e l h ü ü e.) See nõudmine läks muidugi nurja, sest Riigikogu lõpeks kinnitas kõrgendatud tollid. Aga kui Riigikogu oleks tühistanud tollitõstmise, kas siis oleksid importööride nõudmised püsinud või mitte? Kas siis oleks välja makstud? Kahtlemata. (V a h e l h ü ü e.) Aga isegi sel juhul, kui olukord teisiti oleks, isegi sel juhul ei oleks tagantjärele tühistamise õiguse kasutamine Riigikogule kerge. Vaadake, sellepärast meie ka niisugust korda heaks ei kiida. Käesoleval korral teie teate, milles asi seisab; selle kõrgenduse alusel, mis härra Strandman'i valitsuse ajal maksuma pandi, on tuleva aasta riigi eelarves 1 miljon krooni tulusid kalkuleeritud. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole eelarvet käepärast, aga... (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, seda on alamkomisjonis, kelle alla see küsimus kuulub, kaalutud. Millega tahate teie siis nüüd riigi eelarves, kui riigi eelarve oli niikuinii suurte raskustega kokku seatud, seda katta? Meie olime niikuinii sunnitud eelarves palju parandusi ette võtma ja üksikuid väljaminekuid suurendama. Seal oli näiteks haigusekindlustus, mis täielikult taheti ära kaotada. Ka praegu ei figureeri haigusekindlustus eelarves selles ulatuses, millises vanasti, vaid jääb palju väikesemaks. Seal on pensione korraldatud, seal on kultuurilisi väljaminekuid — millega tahate neid puudusi katta? Nii et isegi sel juhul, kui Riigikogu oleks nõus olnud tollide alandamist ette võtma — aga me teame väga hästi, et ta nõus ei ole, selles suhtes ei tarvitse meil mingeid illusioone olla, meie teame, et põllumeeste kogud lõpetades tööerakonnaga seda mitte ei oleks lasknud sündida —, isegi sel juhul, kui teie nõusse oleksite jäänud ja lasknud tollialandamise toime panna, ka sel juhul ei oleks saanud seda praegusel silmapilgul teha, sest eelmise valitsuse majapidamine oli niisugune, et oli osatud riigikassa tühjaks pumbata.

Mis puutub tarvitajate huvidesse, siis imestan väga, kuidas tööerakonna rühmale ja tema lugupeetud esimehele rkl.

Kasele nüüd alles tarvitajate huvid meelde tulevad, kuidas need meelde ei tulnud varem, kuidas need oktoobrikuul tollidetõstmise ajal meeles ei seisnud. Veel näeme, et tarvitajate huvid ei seisnud meeles ka siis, kui tõsteti naha- ja riidetolle. Imelik, kuidas need siis meeles ei seisnud? (V a h e l h ü ü e.) Praeguse olukorra ja praeguse tollimuudatuse ja tolleaegse tollimuudatuse vahe seisab selles, et nüüd peetakse tarvitajate huve silmas. (V a h e l h ü ü e. — N a e r.) Teie võite naerda selle üle, aga kui ma saan pisut edasi rääkida, siis teie enam ei naera. Kui riide- ja nahatolle tõsteti, siis teatati, et riide- ja nahatöösturid ei tohi tõsta hindu. Öeldi, et on nende käest vastav kautsjon või garantii võetud ja tähendati, et need riidesordid on ära märgitud, millelt ei tohi tolli tõsta. Neid riideproove pakuti rahaasjanduse komisjonis näha, mille pealt hinnatõstmise õigust ei ole. Kuidas oli lugu? Esiteks jäi välja suur hulk riidesorte, mille suhtes garantiid ei võetud, aga mida tarvitajaskond siiski vajab. Teiseks, nende sortide pealt, mille suhtes garantii võeti, võeti see ainult ühekülgelt, nimelt et ei tohi hindu tõsta. Möödunud aasta jooksul oli aga suur hindade langus tooresainetelt tekstiiltööstuses, mõnedelt ainetelt 50%, mõnedelt 35%, 40%. Nüüd peab küsima: kuhu jäi see vahekasu? Tarvitajaskond pidi maksuma kõrgendatud tolli ka nendelt riidetelt, millelt garantiid ei võetudki. Kui tooresainete hinnad alla läksid, ei saanud tarvitajad sellest mingit tulu sellepärast, et valitsus ei olnud kokku leppinud riidetöösturitega hinna alandamiseks, kui välisturgudel tooresainete hinnad alanevad. Siin ongi koer maetud! Teie kuulsite härra Majanduseministri seletustest, et see kokkulepe, mis praegu jahutollide kõrgendamise puhul ette võetud, see kokkulepe sisaldab mitmekülgse garantii: 1) et ei tohi praegu hinda tõsta; 2) kui välisturul hinnad tõusevad, siis ei saa veskid oma äranägemise järgi jahuhinda tõsta Eesti riigis, vaid ainult Majanduseministri nõusoleku järgi ja ainult selles proportsioonis, kui see õigustatud on teravilja hinna tõusust välisturgudel; 3) kui Hamburgi börsil lähevad hinnad alla, siis on meie töösturid kohustatud vastavalt jahuhinda alandama siseturul. Siin on välja mindud sellest seisukohast, et kuni terahinnad püsivad välisturul tänasel või eilsel kõrgusel, nii kaua ei ole töösturid õigust hinda tõsta. Vaadake, härra Kask, siin on lugu teistsugune, kui Teie ette tõite. Kui eelmine valitsus tollidetõstmise ette võttis, siis ei olnud tarvitajaskonnal sellest mingit tulu, sest et selle juures arvestati ainult käesoleva hetkega, mitte aga ilmaturul valitseva üldise konjunktuuriga.

Edasi väga imelikult arvutab härra Kask jahuhinda ja leiab, et see 3 sendi võrra kerkivat naela pealt. See ei ole sugugi õige, härra Kask. Teie ei ole nähtavasti vaevaks võtnud asja sisusse tungida, sest see hind, mida makstakse põllumeestele, kuni 21 senti kilogrammist, see hind ei puuduta mitte meie siseturu hinda, vaid siseturu hind tarvitajaskonna jaoks on kujunenud viimaste kuude jooksul nii, nagu tema oktoobrikuu tollikõrgenduse järgi püsima jäi. Aga see vahe, mida töösturid maksavad rohkem kodumaalt ostetava nisu eest, seda vahet peavad nad katma sellest soodustusest, mida nad saavad praegu jahutolli tõstmisest, see tähendab, et nad võivad töötada täie koormatusega ja et nende jaoks siseturg laieneb. See on neile teatud soodustus, ja selle soodustuse tõttu, selle soodustuse arvel, ostavad nad üles põllumeestelt nisu kindla hinnaga 17—21 senti kg. Nii ei lange see hinnavahe, mida nüüd põllumeestele rohkem makstakse, mitte tarvitajaskonna õlgadele; see ei tõsta leivaturul hinda. Ja see ongi peamine põhjus, miks praegust sammu nisujahutolli kõrgendamisel astutakse.

Aga peale selle ei ole ometi ka tähtsusetas see asjaolu, et nisuvabrikute või veskite töötamine tõuseb, et sinna rohkem käsi tööle võetakse. Meie peame hindama iga pisemat sammu, mis meie tööstuse tõusule kaasa aitab, ja mis meil töötuid käsi vähendab.

Edasi näeme meie, et käesolev tollitõstmine on seotud Leedu kaubalepinguga. Teie kuulsite veel eile või üleile, kui Riigikogus see küsimus päevakorrast ära võeti, et rahaasjanduse komisjoni esimees põhjendas oma keeldumist aruandja kohale asuda just sellega, et Leedu-Eesti kaubalepingu küsimus on ühenduses nisutollide küsimusega. Selle motivatsiooniga keeldus ta aruandja kohale asumast.

Mispooldest on siis Eesti-Leedu kaubaleping hinnatav? Ta on sellepooldest hinnatav, et tollisõda Eesti ja Leedu vahel lõpeb ära, ja et meie võime seal normaalselt kaubanduslikku läbikäimist arendada, ning et meie tööstusele avaneb seal teatud turg. (V a h e l h ü ü e.) Seda teate Teie väga hästi, mispärast. Seepärast, et seal 20%-line tollialandus ette oli nähtud nisuteralt, seepärast ei pooldanud põllumehed lepingu kinnitamist. Aga nüüd võivad nad seda pooldada, sest neile garanteeritakse nisu ülesost kindlate hindadega. Ma mõtlen, et see küsimus on teile selge. (V a h e l h ü ü e.) Mis suhtes? Kas see ei ole garantii, et meie Leedu kaubalepingu maksimahakkamisel võime saata oma kaupa soodustatud tolliga, kas see ei ole garantii? (V a h e l h ü ü d e d.) Seda küsige härra Majanduseministriilt. Ta sele-

tas teile, missugune saab olla garantii. Garantii saab olla leping ja lepinguga kaasaskäiv tagatis. (V a h e l h ü ü e.) Selles asjas ei tarvitse ma teadlik olla. Kui Majanduseminister peab tarvilikuks seda Riigikogule teatada, siis on see tema asi. Mina ei saa öelda rohkem kui ma tean ja kui Riigikogule on teatavaks tehtud.

Siin ei ole tegemist jahutolli tõstmisega mingites fiskaalsetes või teistes huvides, vaid siin on terve kompleks majanduslikke küsimusi, mis seotud meie välisurgude laiendamisega. See on esiteks. Teiseks on see seotud nisukaitsega, kolmandaks meie oma tööstuse kaitsega ja töövõimaluste laiendamisega, ilma et sellejuures tarvitajaskond kübeme võrra kannataks.

Ma saan aru, et võiks teist teed käia, see oleks, et teradelt toll ära võtta; see oleks tarvitajaskonnale parem olnud ja meie oleksime ka selle poolt, et jahutoll jätta samaseks, aga teravilja toll ära võtta. Kuid ma seletasin juba, et riigikassa seisukohalt ei ole see soovitatav.

Aga mis käesoleval korral tarvitajale anda võis see on neile antud, nimelt et hinnad ei tõuse ja edaspidi hinnad reguleeritakse vastavalt välisturu konjunktuuriga. Suuremat ja paremat garantiid ei saa vist tarvitajaskonnale anda.

Kes reguleeris seniajani hinda? Turg reguleeris hinda. Meie oleme kuulnud korduvalt etteheiteid, et turuhindade reguleerimine ei anna igakord tagajärgi, nagu näiteks tekstiilainete pealt näha, ja et meie siseturul sünnib tarvitajaskonna koormimine ja nõrimine. Kelle kasuks? Vaadake, need on küsimused, mida kõiki tuleb arvesse võtta kui tahetakse küsimusse ajakohaselt suhtuda ja tõsiselt võtta. Demagoogiliselt kallale tungida võib iga asjas, seda oskame meie ka teha, see ei ole mingi kunst.

Kokku võttes — mida annab praeguse Vabariigi Valitsuse ettepanek nisujahu tollide suhtes? Mina ütlesin oma poolt — keelutollide suhtes, sest mina isiklikult pooldan sisseveo keelutolle. Kes tahaks selgeks teha, et Eesti Vabariigile ja Eesti tarvitajaskonnale kasulik on seda osa tööpalka, mida meie jahu sisseveo puhul välismaale jahvatamise eest maksame, ka edaspidi maksta? Kas ei ole riigimajanduslikult seisukohalt kasulik, et meie selle tasu oma riiki jätame, sest meie laiendame seega töövõimalusi ja hoiame ära raha väljavoolu riigist. (V a h e l h ü ü d e d.) Ükskõik kuipalju seal ei oleks. Mitte üksnes automaatveskid ei ole meil, vaid meil on ka teisi veskeid. Iseasi on niisugused tööstusealad, kus meie oleme maha jäänud oma tööstusega, või kus meie ei produtseeri välismaalt sisseveetavaid aineid ja kaupu, või kus hal-

vasti produtseeritakse, seal on teine asi, seal ei või keelutollist juttu olla. Aga meie seisame teistsuguse olukorra juures. Meie teame, et meie välismaalt paremat jahu ei saa kui kodumaalt. Meie teame, et välismaa ei anna odavamalt paremaidprodukte, ja peame välismaale veel tööpalkasid maksma. See on üks asi, mida tuleb võtta arvesse. Aga siin on tegemist terve majandusliku küsimuste komplektiga — meie välisturu laiendamine —, ja kui seda ei taheta hinnata, siis ei tea, mida üldse hinnata. Ma mõtlen, et neile härradele, kes Leedu kaubalepingut tähtsaks ei taha tunnustada, on ometi siiski selge, ja ei saa pidada loomulikuks olukorda, mille juures meie oleme sattunud ühe riigi suhtes tollikaranteenile. Ei olnud millegagi õigustatud viimane tollide tõstmise tekstiilialal. Ega meil sellejuures turg ei laienenud, ei olnud üldse selle tollikõrgendamise puhul seda eeldust, mis võimaldaks välisturu laienemist, sest et võis aimata, et teistes riikides vastavad sammud astutakse meie ülemäära kõrgete tollide vastu. Möödunud aasta statistika näitabki, et tekstiilialal on tagasimineku olnud. 1.132 inimest langes töolistest tekstiilfrondil välja. Nii et tihti ei tähenda üks ja sama sõna veel üht ja sama asja. Sisuliselt on suur vahe sellel tollitõstmise politikal, mida toimetati eelmise valitsuse ajal väga lahkelt käel, ja sellel üksikul tolliposti tõstmisel, mida toimetatakse täna. Seal toimiti ilma aluseta, väljavaadeteta, toimiti, ilma et mingit vastutatu oleks saadud. Õelge, millist vastutatu sai selle eest Eesti Vabariik, et ta ülemäära kõrged tollid maksma pani saabaste alal? Mingit vastutatu, fiskaalalal mitte mingit. Seda näitab mineva aasta tollitulude laekumine. Võistlusevõimeliseks meie tekstiilettevõtete ka ei kujunenud, mida näitab nende tööstuste tagasimineku. Kes sellest tollist kasu said, olid tekstiiltöösturid, nemad said tulu. Nad kasutasid ära selle vahe, mis ilmaturu hindade langemise tagajärjel tekkis. Seal talitati ainult töösturite huvide, siin talitatakse kindla majandusliku kava järele. Sellest vahest võiksid ka need aru saada ja seda hinnata, kes selles küsimuses on katsunud demagoogiliselt esineda, mitte asjalikult.

R. Penno (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Majanduseminister oma teistkordses sõnavõtmises märkis, et teatud standard nisuostmisel on kindlaks määratud. Meie ei ole seni kuulnud, misugune see standard on. Näidati küll üht tabelit, kahjuks ei saa aga seda tabelit, kui tahad vaadata... (V a h e l h ü ü e.) Teravilja seaduse vastuvõtmine sündis komisjoni kaudu, sündis kõikide andmete ettetoomisega, ja seejuures oli võimalus

vastuväiteid tuua. Meil valitsus ainult meile näitab, et üks tabel on olemas, aga kui sellega võimalus puudub tutvuneda, siis ei saa selle vastu ka vaielda. Tundmatute asjade vastu ei saa vaielda. Meie nisutollisid peame käsutama koos Leedu kaubalepinguga. Meie näeme, nisuteratoll on Leedu lepingus 20% alla viidud. Nüüd kuuleme, et nisujahu sisseevee tolle tõstetakse ümmarguselt 20%, natukene ülegi. (V a h e l h ü ü e.) 22%. Nagu näete, see pinget, nii nagu ma enne tähendasin, ei asu mitte 2,6 juures, vaid see pinget on märksa suurem. Igatahes pinget või vahe nisuterade ja nisujahu vahel läheb kolmekordseks, läheb suuremaks kui kuskil mujal riikides seda kaitset veskitele antud oleks. (V a h e l h ü ü e.) Kuulake, ma ütlen... (V a h e l h ü ü d e d. — N a e r.) Minu arvamise järele ei anna pinget tõstmise veel seda tulemust, et suurveskid saaksid endale hankida tööd, nii nagu kõneles tööstuse kaitsest härra Ast. Minu arvates, ja seda näitab ka Läti seisukoht — seal on selle peale vaatamata, et sarnane vahe on loodud teravilja ja jahu vahel ja kaitse loodud suurveskitele, on sunnitud suurveskid oma uksi sulgema —, meil käib sama protsess, mis läheb sinna poole, et väikeveskid kohapeal hakkavad jahvatama ja märksa odavamalt, nende produktioon on odavam kui suurveskitel. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, härra Riigivanem, Teie tahate minult, et ma Teile terve probleemi ette tooksin. (V a h e l h ü ü e.) Väikeveskid on maal, ja kui Teie arvate, et terad, mis väljast sisse tuuakse endise ja alandatud tolli juures, et nad samasuguse hinnaga tulevad maale, Kulinalale või kuhugi mujale, 10—15 km raudteest eemal, siis, härra Riigivanem, Teie eksite. (V a h e l h ü ü d e d.) Need veskid jäävad ikka kodumaa oma nisu ümbertöötajaks ja selleks nad ellu kutsutud on. (V a h e l h ü ü d e d.) Tallinnasse tuleb nisu sellepärast, et nad on kohustatud ostma... (V a h e l h ü ü e.) Suurveskid ei ole kohustatud kodumaa nisu ostma! (V a h e l h ü ü e.) Härra Riigivanem ütleb otsekohe, et leping on nii sõlmitud, et nad üldse ei ole kohustatud ostma kodumaa nisu... (V a h e l h ü ü d e d.) Ostab ainult kolmelt põllumehelt nisu ja rohkem ta ei ole kohustatud ostma... (V a h e l h ü ü d e d.) Kuidas meie vaielda saame, kui kord öeldakse, et nad on kohustatud, teinekord — ei ole kohustatud. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Ma sain Majanduseministri seletusest nii aru, et nad on kohustatud kogu kvantumi ära ostma. (V a h e l h ü ü e.) Loomulikult, ega ma selle vastu ei vaidle. Aga vaadake, maamõlder ei saa tollisoodustusi ära kasutada, ei saa seda soodustust ära kasutada, mille annab Leedu kaubaleping ai-

nult kahele suurveskile Tallinnas. (V a h e l h ü ü e.) Teie, lugupeetud Riigikogu liikmed, sääte ometi aru, et maamõldrid ei saa nii talitada, nagu angrosistid seda teevad. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, millal kaubaleping on sõlmitud, — see on hoopis iseküsimus. (V a h e l h ü ü d e d.) Vaadake, teie tahtmine on vahet nisuteraade ja jahutolli vahel jahusuurveskrite kasuks teha, aga mitte, et teie üldiselt tõstate seda tollinõudmist ja põllumehele kindlustate ta hinna. (V a h e l h ü ü e.)

Kui kõneldakse sellest, et meie tõstame ainult jahutolli, — ja meie ärimed selle juures garanteerivad põllumeestele, — rkl. Ast kõneleb 17—21 senti nisukilo, härra Majanduseminister kõneles 18—21 sendist, ma ei tea, kumb siin õigem on... (V a h e l h ü ü e.)

See hind ei ole iseenesest palju kõrgem, vaid ainult osalt natukene kõrgem kui suurveskid põllumeestele nisu eest on kohapeal maksnud. Kvantum ei ole kohustav, kohustav on pakkumine vastavalt nende standardile. Aga edasi ma ütlen, et need samad veskid praegu on omale soetanud tagavarad. Ja kui ütlete, et tõstate teradelt tolle, et nemad teeniksid, kui aga jahudelt tolle tõstate, siis ei teeni, siis jäävad ilma teenistusest... (V a h e l h ü ü d e d.) Härra Ast märkis seda, et teatav vahekasu saadakse, ja et see läheb kuludeks, mis veski käimapanemiseks vajalikud on, kuid jättis ütle mata, et nendel terade juurdeost märksa odavam on kui siiamani, 20% hinnaalandust Leedu lepingu järgi. Tähendab, nemad saavad teri sisse vedada odavamini kui siiamani. (V a h e l h ü ü d e d.)

Kui seal teenitakse, kuhu see teenistus siis läheb? Palju nemad miljoneid saavad? Vaadake, seda teie ei ütle. Terade tollide tõstmisega jääks vahekord loomulikuks, jääks endiseks, nemad ei saaks nisuteraade eest rohkem kui praegu, sest praegu on toll niisugune. (V a h e l h ü ü e.) Suurveskitele on antud teenimisvõimalused, ja selle vastu oleme meie kogu aeg vaieldud. Meie rühm toetab kahe käega nisukaitset, ja heameelega näeksime, et kõik võimalused saaksid nisukaitse kohta ära kasutatud, mida Teravilja kaitseseadus ette näeb. Kui see riigimajanduslikult võimata, nagu härra Ast ja härra Majanduseminister kõnelesid, siis loomulikult oleme sunnitud seda olukorda selgitama, mis praegu tollide kõrgendamine meile annab. Nimelt annab see jahumüügi monopoli kahele suuremale firmale. Sellega oleks teostatud eramonopol. Vist ei tule keegi kõnelema ega sõna võtma selle kohta ning ütlema, et väikesed veskid hakkaksid sisseveetud nisu jahvatama. Kindlasti jääb see monopol kahe suurveski kätte. Ja minu arvates ei ole ta-

gatised küllaldased, et jahutolli tõstmisega kaitse antakse põllupidajatele, kes nisu kasvatavad. (V a h e l h ü ü e.) Jah, kui vahekorrad normaalsed oleksid, kuid siin on niikuinii teatav pinge jäänud. Kui oleks nisutolli 20% võrra tõstetud, siis oleks ka loomulikult pinge läinud suuremaks. (V a h e l h ü ü e.) Härra Tonkman tähendas omas kõnes, et põllumehe huvides oleks olnud, kui oktoobrikuus, kus küsimus arutusel oli, oleks rahaasjanduse komisjonis Majanduseminister leppinud vastavalt Puhk'i ja teiste suurveskritega kokku ja selle pinge tõstnud, ja ütles, et nüüd on hind alla läinud ja selletõttu põllumehed on kaotanud. Aga ma ütlen, et ka selleaegne garantii, mida pakkus meile suurveskrite esindaja rahaasjanduse komisjonis... (V a h e l h ü ü e.) Härra Puhk pakkus 24 senti. (V a h e l h ü ü e.) Ta nõudis jahusisseveo keeldu. Ja ma ütlen, et siis ta pakkus 24 senti ja nüüd pakub 21 senti. (V a h e l h ü ü e.) Kaotanud on seepärast, et välisturul on hind langenud. Ega ta praegu rohkem ei paku kui siis. (V a h e l h ü ü e.) Teie ise ütlesite, et põllumeestele makseti sel puhul umbes 23 senti kg. (V a h e l h ü ü e.) Teie ütlesite 23. (V a h e l h ü ü e.) Ega mina ei tea, missugune nisustandard on praegu maksma pandud. Kas kõik põllumehed saavad 21, meie seda ei tea. Meie ei tea, missugune see standardi kava on. Meie kuuleme, et 18 on see alammäär, ja meil on rohkem põhjust eeldada seda, et seda standardit ärimed püüavad nii seletada, et kõik meie nisu selle odavama standardi alla kuulub. Härra Tonkman püüdis märkida, nagu oleksin mina öelnud, et meil on alaväärtuslik nisu. Mina ei ole seda kõnelenud, vaid mina märgin veel kord, et meie ärimed kõnelevad, et meie nisu, võrreldes sisseveetava nisuga, ei ole nii valge, ei ole nii hea, ja loomulikult nad standardit siis sellekohaselt tõlgitsevad. Seepärast võtsin ma kalkultatsiooni aluseks selle hinna. Nad ütlevad, et tarvitaja tahab valget jahu. Nii nagu näha kõigest sellest, ei ole need vahekorrad siiski selged. Meil ei ole ka teada, missugused need lepingu põhjalused on. (V a h e l h ü ü e.) Ma oleksin poolt, kui teie ütlesite, et on kindlad tagatised, mis minu arvates vastavad on, ja ühtlasi kui põhjendaksite, missugune standard on. Kas meie nisud ulatuvad I sordi standardi alla? Sellest ei ole midagi öeldud, missugune see leping on. Siin öeldi, et praegune leping on ainult käesoleva aasta toodangu peale, et tuleva aasta toodangu peale peab valitsus muretsema... (V a h e l h ü ü d e d.) Ma arvan, need küsimused peavad selged olema. Kui kauaks see leping sõlmitud on, kas ainult ühe hooaja peale, või kas see leping kestab edasi veel

järgnevatel aastatel? Sest kui see leping on ainult ühe hooaja peale ja tollivahe nisujahu ja terade vahel suureks jääb, siis tulevikus suurveskid... (V a h e l h ü ü d e d.) maksavad võrdlemisi väikest hinda. (V a h e l h ü ü d e d.) Meie oleme niisuguse teenimata vahekasu saamise vastu. Kui tahetakse kaitset anda, siis antagu põllumeestele. Kui aga tahetakse ainult üksikutele suuräriridele suurt vahekasu võimaldada, (V a h e l h ü ü d e d.) siis oleme selle vastu.

K. T o n k m a n (põl, fakt. märk.): Faktilise märkusena pean tähendama: 1) härra Puhk ütles rahaasjanduse komisjonis, et ta on nõus põllumeestele maksma 24 senti nisukilogrammist, kui tõstetakse nisujahu tolli, et niipalju jahu sisse ei veeta, kuid siseturul ei lubanud nisujahuhinda tõsta, et nisuleib kallimaks ei lähe. 2) härra Majanduseminister ei arvestanud härra Puhk'i seletusega ja 3) härra Majanduseminister ei sõlminud vastavaid lepinguid... (V a h e l h ü ü d e d.) suurveskitega, selle tagajärjel nisuhinnad langesid, kus suurveskid 15—16 senti kilogrammist maksavad.

J u h a t a j a: Rkl. Penno võis kauem kõnelda, kui kodukorras ette nähtud, sellepärast, et härra Kuris andis oma sõna temale edasi.

O. K a s k (töer): Kõigepealt mina vastaksin mõne sõnaga lugupeetud härra Ast'ile. Tema tõi võrdluseks ette, missugused garantiid olid omal ajal tekstiil- ja nahatollide juures, ja missugused need garantiid on praegu. On kaks iseasja, jahu ja terad, mis jahvatatakse ja teiseks sarnane tooresaine, mis tööstusse läheb ja mis suuremat ümbertöötamist nõuab. Need on kaks iseasja. Ei saa võrrelda tööstuse fabrikaadi turuletoomist ja leiva turuletoomist.

Mis puutub kaitseasjasse, mis on antud suurtööstusele, siis lugupeetud eelkõneleja märkis seda juba ära, ja ma ei hakka enam kordama. Ma saan aru, et Leedu-Eesti kaubaleping on tingimata Leedu põllumeeste huvides tehtud. Meil on Leedus väga hea turg, see on väga soovitatav kahe riigi vahel, ja kuna Leedu vastutasuks selle eest, et meie sinna saame saata tekstiilasju, on välja kaubelnud oma kasuks 20% soodustusi, see ei tähenda veel seda, et vili tuleb odavamini sisse ja teisest küljest, et Leedu põllumees suuremat hinda saab, vaid vahekord muutetakse radikaalselt vahekorras nisu, või nisu tera ja jahu vahel, ja see on, mis loob vastuvõtmatu olukorra, loob raske olukorra üle maa. Teisest küljest on puudulikult antud andmed. Eesti nisukasvatavate ühingu

poolt nende märgukirjas Majanduseministrile on ette toodud kaks asja: nisukasvatavate kaitse ja jahutööstuse seisukord. Nendes andmetes on dokumentaalselt näidatud jahutööstuse seisukord. See näitab, et see proportsioon, mis meil on maksanud enne oktoobrikuu tollide tõstmist ja pärast seda, et oktoobrikuu tollide tõstmine oli loogilises ühenduses Teravilja kaitseseedusega. Teravilja kaitseseedust oleks tulnud kas laiendada või kõrgemad tollid maksta panna, muidu ei oleks saanud Teravilja kaitseseedust teostada. Kuid tollide alal jäeti alale hindade proportsioon jahu ja tera vahel. See on täiesti põhjendatud, sest statistilised andmed, mis meil on, näitavad seda. Sisseveetavate kaupade koguväärtus, alates 1926. a., samuti 1927., 1928. aasta sisseveo kvintaalide keskmine hind oli 1926. aastal... 1930. a. — 16,81 j.n.e. — ikka langeb. Sisseveetud nisujahu kvintaali keskmine on 33,92, 34, 30, 22,80. See on, terahind oli kallim nisuhinnast protsentides. Ma toon üksikud aastad. 1926. aastal ilma tollita 28,6, ühes tolliga 46,5. 1930. a. 1. oktoobrini ilma tollita 32,8, ühes tollivahega 51,1. Nii et tollitõstmine, mis ühenduses teravilja kaitse teostamisega oktoobrikuus, ei ole üldiselt jahu sissevedu suurendanud, nagu näitavad andmed, ja suurtööstusel, jahutööstusel, ei ole olukord halvenenud. Teri on vähem sisse veetud. Kujutage ette, on niisugune olukord, et selle kavaga on sotsialistid nõus seepärast, et see eelarvesse on eriti sisse kantud, kuid ma ütlen, et eelarvet ei saa täita, kui seda tahetakse täiendada selle ettepanekuga, mis kavatakse tänava vastu võtta. (V a h e l h ü ü e.) Ma toon ette võrdluse. Märgukirjas on järgmist öeldud: „Jahu sisseveo keelutoli maksmapanemisel lubada suurveskid maksta kodumaa nisu eest enamhinda Kr. 20.— tonnilt, võrreldes seda Saksa ehk Poola nisuga. Maksimaalselt tuleb Eestis aastas müügile 15.000—20.000 tonni kodumaa nisu, seega oleks enamhind 300.000—400.000 krooni. Meie arvates võimaldaks ülalnäidatud riigimajanduslik tulu maksta suurveskite pakumisest kõrgemat lisahinda müügiletuks kodumaa nisukasvatuse arendamiseks.“

Tuues välismaalt suurveskite soovide kohaselt ainult nisuteri, kujuneks tulemused käesoleva aasta hindade juures järgnevaiks:

Keskmiselt on viimastel aastatel veetud sisse välismaalt nisujahu 7.000 tonni aastas. Sama hulga jahu saamiseks tuleks tuua välismaalt sisse 10.000 tonni nisuteri. 10.000 tonni välismaa nisuterade hind à Kr. 168.50 — Kr 1.685.000.—,

7.000 tonni välismaa nisujahu hind à Kr. 223.80 — Kr. 1.566.600.—. Ainult nisuterade impordil on välisraha rohkem vaja Kr. 118.400.—. Riigi sissetulek tollidest väheneb: 7.000 tonni nisujahult on tolli à Kr. 153.30 — Kr. 1.073.310.—, 10.000 tonni nisuteradelt on tolli à Kr. 73.— — Kr. 730.000.—. Järelikult vähenevad riigi tollitulud Kr. 343.310.—.

Riigi majanduslik kahju (välisraha enamtarvitus ja tolli vähenemine) oleks sel puhul kokku Kr. 848.400 aastas, kusjuures osa saiajahu tarvitajaid jääks täielikult suurveskite mõju alla. Teatavasti on senine väike nisujahu sissevedu reguleerinud üldiselt saiajahu hindu kumama turul.

Kokkuvõttes "märgukirja esitajad soovivad härra ministrile „jätta muutmata seni üle 5 aasta maksnud nisu ja nisujahu tollimäärad. Peaks aga nende muutmise olema hädatarvilik fiskuse huvides, siis palume toimida kõrgendust senimaksvas vahekorras, s. o. 1:2,1.“ Aga nüüd läheb 2,7.

Need on andmed, mis tõeliselt mõtlema panevad, kui nii selgitatakse asja tarvitajale sellega, et terve see reguleeriv artikkel ära langeb, ja öeldakse, et on garantii, millega reguleeritakse hindu. Ma ütleksin, ma usun seda garantiid, ma ei ole nii umbusklik, kui teie omal ajal olite. Aga sellega, et nende viimaste kuude jooksul praegu nii suure kiirusega ainult jahule kaitset juurde pannakse, on loodud olukord, kus võetakse ära see, mida Eesti tarvitaja õigustatud saama nisukaubanduse alal, ta on õigustatud saama 3 senti hinnalangust. (V a h e l h ü ü e.) Konkurents sunnib neid seda tegema, et sellest hinna allalaskmisest pääseda — tuleb nüüd keelutoll. (V a h e l h ü ü e.) Ma olen kindel, et nad teenivad, iga vabakaubanduse alal on sarnased võimalused. Aga kui ilmaturul hinnad langevad, siis võivad nad ka kaotada. Nüüd aga on tekkinud niisugune olukord, kus Eesti tarvitaja peab enam kui õige maksta, hinnad on aga langenud, elu on odavamaks läinud. Härra rkl. Ast hüüdis härra Penno esimese kõne ajal vahele, et meie rahva ostujõud on üldiselt langenud, rahvas on vaesemaks jäänud. Selge on see, et kui nüüd tõstetakse sellega leiva-hinda, et see üldiselt rahva seisukorda veelgi halvendab... (V a h e l h ü ü e.) Seal on otsekohe trükitud must-valgel. (V a h e l h ü ü e d.) See on selge, hind pidi langema, sest nisujahu tuuakse sisse, see reguleerib hinda. (V a h e l h ü ü e.) Aga selles see vahe seisab, — sellega garanteerite suurveskite huve. (V a h e l h ü ü e.) Mispärast siis kohe peab see proportsioon, mis on meil maksev olnud

5 aastat jahu- ja nisutollide suhtes, muudetud saama? Nii et igatahes ei ole see praegu millegagi õigustatud, — ei rahvamajanduse seisukohalt, ei ka välisraha väljavoolamise mõttes ega ka mingil tingimusel kaubatarvitaja huvides. Tööerakond hääletab selle nisujahutollide tõstmise vastu.

A. L a u r (as): Härra Tonkman tähendas, nagu oleks rahaasjanduse komisjonis suurveskiomanik Puhk teinud ettepaneku, et ta ostab ära Eesti põllumehelt nisu 24 senti kilo, kui jahutolle tõstetakse. See ei olnud tõepoolest nii, vaid niisama mööda minnes ütles, et suurveskid oleksid nõus maksta kuni 24 senti kilost põllupidajatele, kui pannakse maksta täielik jahu sisseveo keeld. Nii olid härra Puhk'i sõnad. Seda ütles ta ainult üks kord, kuid pärast hiljem ta isegi nagu jahmatas vähe ja ei rääkinud sellest enam midagi. Nii et Riigikogu ega ka valitsuski ei saanudki mingit kindlat seisukohta selle kohta võtta. Härra Puhk ütles nimelt järgmist: „Kui kindlustatakse meile, et välismaalt jahu sisse ei tule, siis oleme ilma tarvitajale hindade tõstmata uue nisutera tolli juures nõus põllumehele nisukilolt maksta kuni 24 senti. Seda võib teha suurema läbijahvatamise tõttu. Teravilja kaitseesaduse järgi ei saa nisu osta. Nisuost ia -müük peaks jääma vabaks.“ Kui eelkõnelejad on näidanud, et jahutolli tõstmine ei anna tarvitajale midagi, siis võin omaltpoolt mitmekordselt tõendada veel seda, et see ka põllupidajale midagi ei anna. See on illusioon, millega ei maksaks üldse arvestada. Kui tahetakse põllupidajatelt 18—21 sendiga nisukilogramm ära võtta, siis ei tea, misuguse nisu eest üht kui teist hinda maksetakse. On teada, et meie nisu oma väärtuse poolest on hea, aga oma puhtuse poolest ei ole ta suurveskite hindamise järgi mitte kõige parem. Sellepärast ei ole loota, et meie oma nisu eest kilogrammist 21 senti saaksime. On hea, kui saame 18—19 senti kilogrammist. Paremat nisu on aga väga üksikutel anda ja vististi küll minimaalsemal määral. Kuid sellega ei saaks üldse arvestada.

Kui teie oleksite tahtnud põllupidajatele appi tulla, siis oleks tulnud Teravilja kaitseesadus panna maksta ka nisu kohta. Sellest oleks kasu olnud. Teie aga sellega välja ei tulnud, vaid tulite jahutollide tõstmisega, mis annab suurärimeestele kasu, rohkem mitte kellelegi. (V a h e l h ü ü e d.) — J u h a t a j a koputab haamriga.)

Kui nimetasin valitsuse deklaratsiooni arutamisel praegust valitsust äringikondade valitsuseks, siis on see leping esimeseks tõenduseks, et see on Puhk ja kompanii valitsus, aga mitte põllupidajate va-

litsus. (V a h e l h ü ü d e d.) Sellepärast avaldan arvamist, et sellelt valitsuselt ei ole põllupidajal midagi loota, ja see on päevaselge, et sealt midagi loota ja oodata ei ole. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.)

A. O i n a s (s t p): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teravilja kaitseküsimus on üks keerulisemaid probleeme mitte üksi Eestis, vaid ka mujal. On arusaadav, et arvamised ja arusaamised siin lahku lähevad, nagu need lahku läksid siis, kui Teravilja kaitseseadus oli Riigikogus arutusel. Peab tähendama, et niihästi avalik arvamine kui ka Riigikogu ei ole leidnud väljapääseteed, millisele kõik võiksid alla kirjutada.

Mis puutub ettepanekusse, mis tehtud praeguse valitsuse poolt, siis ei saa öelda, et ka see oleks antud olukorras ideaalne, mille juures ei võiks puudusi leida. Olukord on kujunenud väga keeruliseks ka selle poolest, et antud juhul ei ole meil tegu mitte ainult nisujahutollide reguleerimisega, vaid on tähtis ka majandusevahekorra lahendamine Leeduga. Nisujahutollide küsimus on tihedalt seotud Leedu kaubalepinguga. (V a h e l h ü ü e.) Ma tulen ka selle juurde, härra Kask. Kordan: küsimust ei tule hinnata üksi tollitõstmise ja „nisukaitse“ seisukohalt, vaid ka sellelt seisukohalt, millised võimalused avab jahutollide tõstmine Eesti-Leedu kaubalepingu sõlmimiseks.

Peab tähendama, et eelkõnelejaid kuulates opositsiooni rühmadest, sain mina aru ainult härra Penno seisukohast. Ainult härra Penno seisukohtades valitses mingi sisemine loogika, mis väljendus selles, et härra Penno arvates oleks õige ja tarvilik nisuterade tolli tõsta 20% ulatuses. Alles siis võiks Leeduga kaubalepingut sõlmida, ilma et põllumees selle all kannataks. Vastavalt sellele tuleks tõsta ka veskite kaitset. Härra Penno oli ainuke, kes esines kindla seisukohaga, milles oli mingi loogika. Kuidas seda seisukohta hinnata, see on muidugi iseküsimus.

Mis puutub aga härra Kase seisukohadesse, siis ei olnud see muu, kui tantsimine ümber ahju, või ümber palava pudru. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kase seletustel ei olnud mingit sisemist loogikat, positiivset sisu ega tulemust. Ta kogu aja sekundeeris härra Penno'le, toetas härra Penno seisukohti, kuid härra Penno seisukoht oli ju see, et tuleb nisutolle tõsta. Kuid missugune oli härra Kase seisukoht? Kas ütles härra Kask poole sõnagagi, millist teed tuleks valitsusel ja Riigikogul käia? (V a h e l h ü ü e.) Oma seisukoha avaldasin alati. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei

ole kunagi oma seisukohtadest teinud saladust, vaid alati olen esitanud teatud põhimõttelikud, teatud positiivsed teed. Aga kas on siis härra Kask poole sõnaga öelnud seda, mida oleks pidanud tegema valitsus.

Probleem seisab selles, et tarvis on Eesti rahvamajanduse huvides Leeduga kokkuräägitud kaubaleping ratifitseerida. Meie tööstus on sellest huvitatud, et Leedu turgu saada. Leedu ainukene võimalus meile praegu vastu tulla on see, et ta Eestis oma põllumajanduse saadustele teatud turu saaks. Tal on teatud nisu- ja rukkiülejääd, neile tahab ta ka Eestis turgu leida. Teisiti oleks raske Leeduga praegu kaubalepingut sõlmida, teist teed ei ole, kui meie seda üldse teha tahame.

Nüüd on aga lugu nii, et Leedule on lubatud 20% tollialandust nisu peale. (V a h e l h ü ü e.) Ka teie olite seal. Nüüd ütlevad aga põllumehed, et kui antakse 20% tollialandust Leedu nisule, siis sellega nõrgeneks nisu kaitse. Põllumehed ütlevad: meie oleme huvitatud sellest, et nisu ära müüa niisuguse hinnaga, mis nisutootmise kulud katab. Põllumehed on oma seisukoha avaldanud rahaasjanduse komisjonis, mille tõttu jäi Eesti-Leedu kaubalepingu läbivaatamine seisma.

Tarvis oli leida väljapääseteed, lahendada umbsõlme. Missugused võiksid olla väljapääseteed? Härra Penno arvab, et tuleks tõsta teratollide 20% ulatuses. On selge, et kui seda niipalju tõsta, siis läheb vastavalt kallimaks ka sai. (V a h e l h ü ü e.) Jätke omad küsimused, mõelge enne, kui Teie küsimuse üles seate, mille kohta ta käib. Meie ei räägi praegu garantiidest, vaid jutt on sellest, et kui härra Penno ettepaneku järgi talitada, siis peaks meil ka nisusaaduste hind tõusma ligemale 20% ulatuses. Küsimus, kas see oleks õige praegusel raskel ajal, tõsta 20% ulatuses nisusaaduste tolle. Mina arvan, et seda ei tohiks teha, sest 20% tollidetõstmine ei tooks tarvilikku kasu ka põllumeestele, sest nagu härra Kask seda ka nüüd juba pidi tunnustama, ei tähenda tollidetõstmine seda, nagu mina seda omalajal seletasin, et põllumehed oma saadustest lahti saaksid. Paraku on nisu suhtes olukord selline, et suurveskitel on hõlpsam nisu osta vagunite viisi välismaalt, või siisamast sadamast venelaste käest, kui et seda mööda maad hakata puudade viisi põllumeestelt üles ostma. Ja meie näemegi, ma ütlesin seda juba omalajal ette, et kuna nüüd välismaa nisu eest makstakse 18—23 senti kg, on suurveskid maksnud põllumeestele ainult 15—18 senti nisu kg eest, — seepärast, et nad ei ole huvitatud selles, et kodumaa põllupidajatelt nisu üles osta.

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.)

Oleks tulnud teisi abinõusid tarvitusele võtta, et põllupidajad lahti saaksid oma saagist, kui ei taheta ülemäära tõsta tolle.

Kuid missugust teed käia? Tuleb kuidagiviisi sundida veskeid, et nad ära ostaksid kodumaa nisu. Selle abinõu annab valitsusele Teravilja kaitseeadus. Kuid valitsus ei tarvitanud seda abinõu, sest selle elluviimine nõuab raha. Antud korral ei olnud võimalik tarvitada seda abinõu, et veskeid sundida üles ostma kodumaa põllupidajate nisu. Väljapääsetee on aga leitud sel kombel, et kodumaa veskitele antakse suurem kaitse, mistõttu nad võtavad eneste peale kohustuse põllupidajailt teatava hinnaga nisu üles osta. (V a h e l h ü ü e.) Härra Majanduseminister ei informeerinud, kuid see on ometi detail. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei, lubage, ma ei räägi valitsuse liikmena, vaid Riigikogu liikmena. Valitsus ei ole minu teada tahtnud midagi teha salaja, vaid on tulnud avalikult Riigikogu ette. Ta oleks ju väga hästi võinud eile kokku tulla ja telegraafiteel uued nisujahutollid maksuma panna. Valitsus tahab aga olla korrektne parlamendi suhtes. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie ei ole ju aega andnud valitsusele sõna võtta. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma võtsin Riigikogu liikmena sõna. (V a h e l h ü ü d e d.) Ei mitte sellepärast, et minule oleks keelatud valitsuse liikmena sõna võtta. See on, härra Schulbach, Teie iseloomustamiseks väga kohane. (V a h e l h ü ü e.) Härra Laur, ärge rutake niipalju. Kui meie kõik oma argumentid ja seletused pilla-palla nii üles ehitame, siis küll kaugele ei saa.

Kui teie lubate tagasi minna küsimuse sisu juurde, siis kuna nisuteratolli tõstmine ei oleks õige rahvamajanduse seisukohalt, — meie kehvemad kihid oleksid ülearu koormatud, aga kuna teiselt poolt Leedu kaubalepingu ratifitseerimine ei tohi viibida, see leping on tarvilik, siis on tegelikult väljapääseteeks tekkinud olukorras ja jõudude vahekorras see tee, mida valitsus tarvitab, nimelt et kokku leppida veskitega, et veskid kodumaa põllupidajailt tagavarad ära ostaksid. Leedu kaubalepingu ratifitseerimiseks vabaneb sellega tee.

Teie ütlete, et olevat midagi ohvriks toodud. (V a h e l h ü ü d e d.) Tarvitajate huvid? Kas tarvitajate huvid paremini kindlustatud oleksid, kui oleks teraviljatolle tõstetud 20%? (V a h e l h ü ü d e d.) Kust saadik meie ja teie — tööerakond — oleme Riigikogu enamus? (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei ole pessimist, vaid ma tuletan meelde tõsiasju. Tollide suhtes eksite väga. Kus Teie, härra Juh-

kam, siis olite, kui omal ajal kõrgendatud nisutollid maksuma pandi? Kas Teil olid siis tarvitajate huvid südame peal? Miks siis olite nii kerge käega? Härra Kask tsiteeris minu kõnest, et tollide tõstmine ei saa anda neid tulemusi, mida taheti kätte saada. Kui teie minu seisukohti oskate hinnata, siis peate ka tunnustama, et teie omal ajal eksisite. (V a h e l h ü ü d e d.) Loogikast rääkijal peaks loogika eeskätt enesel peas olema. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei räägi kui minister, vaid räägin kui Riigikogu liige. (V a h e l h ü ü e.) Nii on ju lõpmata lihtne arvutada, kui ei tarvitse oma seisukohta avaldada. (V a h e l h ü ü e.) Meie ei ole kunagi oma seisukohta muutnud. Jah, meil on eeskava, seisukohad, just see annab teile võimaluse praegu õige kerget, ma ei taha tarvitada sõna demagoogilist, ratsutamist toimetada meie seisukohtade arvel. Kuid kus, kus on teie seisukohad, kus on nad avaldatud? Väga lihtne on tulla meie nõudmistega, meie seisukohtadega, meie programmiga labaselt välja, et vaadake, teie poolt ei ole kõik tehtud. Sellase arvustamisega võib esineda küll ainult niisugune rühm, kes ei ole seotud mingi tegevuse-kavaga. Raske on aru saada sellasel rühmitusel sellest, kellel on tegevusekava, programm. (V a h e l h ü ü e.) Kuid just seesama tolliküsimus näitab, et meie oma tegevuses peame silmas neid sihtjooni, mis on meie töökavas, nimelt et elukallidust ei tule tõsta. (V a h e l h ü ü e.)

Juhataja: Kõneleja, ma palun peatuda. Ma palun rkl. Kaske arvestada sellega, et olete kaks korda täna sõnaõigust tarvitanud, ja praegu ei ole Teil muud õigust sõnavõtmiseks, kui faktiliseks märkuseks ja seepärast palun sõnaõigust mitte kasutada kurjasti.

A. Oinas (stp): Seda arvustust ja opositsiooni, mida härra Kask teostab, ei tohi nii lihtsalt, vabandage mu ütlust, labaseks teha. Ei saa härra Kask nõuda, et meie, tulles valitsusse, kahe-kolme nädalaga võiksime teostada oma eeskava ja kõike seda halba parandada, mis teie olete aastate jooksul teinud. Teie ütlesite, et meie olime omal ajal kõrgete nisutollide vastu, ka praegu oleme seda. Kuid iseasi on üht asja ellu viia ja teine asi — likvideerida. Tõsiasia on see, et kõrgendatud nisutollid on tuludesse sisse kalkuleeritud. Härra Kask näitas, et ainult 25 miljoni sendi ulatuses on tollitulude osas eelarve suurenenud. Seletuskirjas on öeldud, et suurendatud on tollitulud arvesse võttes nisutolle. Kuid ega tollitulud ei tõuse nisusaaduste tollitõstmise tagajärjel üksi mitte 25 miljoni sendi ulatuses, vaid rohkem. Iga aasta on sisse veetud nisu-

teri keskmiselt umbes 30 tuhat tonni. Kuna iga tonni peale langeb 3.600 senti tollikõrgendust, seega saame umbes 108 miljonit senti. (V a h e l h ü ü e.) Ei saa ühtki sammu riigi elus astuda, et sellel ei oleks ka oma halbu külgi. Kui tahaksime ainult neid asju teostada, kus ei oleks mingit kahju riigikassale karta või mõnda muud halbust, siis oleks üldse raske teutseda. (V a h e l h ü ü e.) Ma tahaksin erakondadevahelisest politikast suunduda asja enda juurde. (V a h e l h ü ü e. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Härra Kask, niipalju kui mina sellest asjast tean, võetakse veskite käest kohustus, pakutavat arvu ära osta. (V a h e l h ü ü e.) Loomulikult, härrad Riigikogu liikmed, sellane kohustus on ju siis jõus, kui Riigikogu aktsepteerib valitsuse ettepaneku. Kui ta aga ei aktsepteeriks, siis kogu see kavatsus langeb kokku, see on päevaselge. Kui meie leiaksime mingi muu väljapääsete antud väga keerulisest olukorrast, arvan, et valitsus heameelega selle võtab kaalumisele. Kuid ma pean tunnustama: mingit muud ratsionaalset tarvitaja ja põllumehe vahelist keskteed leitud ega näidatud ei ole. Peab sellega arvestama, et valitsuse ettepanek on kompromiss, see ei ole mingi sotsialistliku erakonna programmipunkt ega nõudmine, mida siin käsitatakse, vaid see on kompromiss jõudude vahekorras, millised jõud kuiundavad praeguse koalitsiooni ja valitsuse. Eriti tuleb silmas pidada, et Eesti saaks Leeduga kaubalepingu sõlmida, sest mispärast Eesti ostab nisu nende käest, kes meilt pea midagi ei osta. Meie oleme praegu seisukorras, et rahvamajanduslikult on ratsionaalsem osta selle käest, kes Eestist midagi ostab. Meil on oma saadustele vaia turgu leida, see on kõige tähtsam abinõu majandusliku olukorra parandamiseks. Valitsuse ettepanek avab selleks teatava võimaluse. Kuid meie võime ka teiste riikide poole pöörata: et meie ostame nii- ja niipalju teravilja, kui meilt kaupasid vastavalt ostetakse. (V a h e l h ü ü e.) Asi on seotud praegu Leedu kaubalepinguga. Teil ju, härra Lattik, ei läinud Välisministrina korda Leedu kaubalepingut ratifitseerida. Teie töö jäi pooleli. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Ma kuulsin rkl. Lattik'ult poolt vahelhüüet, mis osutub minu seisukohalt haavavaks Riigikogu rühmale. Rkl. Lattik, teen Teile märkuse.

A. O i n a s (stp): Mis puutub härra Kase poolt ettetoodud märkusse, nagu jääks püsima mingi ebaloomulik 3-sendiline vahekord terade ja jahu vahel, siis niipalju kui minul andmeid teada, ei saa mina härra Kase seletust aktsepteerida.

Minu teada sellast 3-sendilist vahekorda jahu ja terade vahel ei ole. Statistiliste andmetega opereerimisega peab olema ettevaatlik. Ei saa juhuslikke hinde võtta lähtekohaks.

J u h a t a j a: Kõneleja, Teie lubate, et Teid peatan. Et eksiarvamisi ei oleks ja et see stenogrammi satuks, — ma kuulsin rkl. Lattik'ult järgmise lause: „Teie jagate söödamaad põllumeeste kogudega“, millele järgnes ka minu märkus.

A. O i n a s (stp): Härra Kask oleks pidanud selleks üksikasjalikud andmed esitama. Nii kergelt, nagu härra Kask, ei tohitaks välja tulla.

Vaheaeg kl. 14.33 min.—kl. 14.57 min.

Koosolekut juhatab Esimees K. Einbund.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi O. Gustavson.

Majanduseminister M. P u n g (väljaspool järjekorda): Siin on nõutud täiendavaid teateid kokkuleppe kohta, mis on valitsusel äridega nisu kokkuostu kohta. Need täiendavad teated tahan anda. (V a h e l h ü ü e.) Selles kokkuleppes on niimoodi öeldud: „Käesolevaga kohustume üles ostma talupidajailt, ühistegelikelt ühinguilt ja kaupmeestelt kogu kodumaa nisu tagavarad pakutaval hulgal kuni järgmise lõikuseni, s. o. 1. septembrini 1931. a., makstes müüjatele nisu eest kuni 21 snt. kg. kohalikkudes raudteejaamades.“ See tähendab kõikides raudteejaamades, kus pakutakse nisu. „Nisu klassifikatsiooni aluseks võtame Majanduseministeeriumi poolt omalajal väliatöötatud ja meiega kokkulepitud klassifikatsiooni tabeli, mille järele nisu on jaotatud vääruse alusel nelja klassi. Tähendatud tabeli lisame käesolevale kohustusele.“ — „Nisuhindu võime võime kõrgendada ainult sel juhul, kui välismaail tõusevad nisuterade hinnad. Seda kõrgendamist võime teostada ainult pärast teatamist Majanduseministeeriumile, esitades viimasele tõendusisid nisuhindade tõusu üle. Hindu võime tõsta ainult vastavalt nisuhinna tõusu proportsioonile. Nisuhindade langemise puhul välisturul kohustume alandada nisupüüli hindu vastavas proportsioonis siseturul. Hindade tõusu ja langust välismaail arvatakse Hamburgi börsi hindade järele.“ See on iust sama, millest lühidalt rääkis. (V a h e l h ü ü e. — J u h a t a j a koputab haamriga.)

Mis puutub garantiidesse, siis loomulikult kõige suurem garantii seisab selles, et valitsusel kui ka Riigikogul on õigus tolle muuta, ja kui ärid kohustusi ei täida, mida nad oma peale on võtnud, siis kõige

suurem surveabinõu on see, et tolle võib uuesti revideerimisele võtta ja muuta.

Mis puutub asja sisulisesse küljesse, siis luban enesele tähendada, et kui seati sisse nõndanimetatud rukkimonopol, siis oli väljavaateid kokkuostetud rukki realiseerimiseks. Ning siseturul pidid hinnad tõusma niivõrt, kui võrt oli võimalik kokkuostetud rukist realiseerida siseturul. Praegu on olukord niisugune, et hinnad nisujahu peale ei peaks mitte tõusma, vaid üldiselt jääma sellele tasapinnale, nagu nad praegu on, ja vastavalt sellele, kui välisurul hinnad langevad, peavad nad langema ka siseturul.

Mis puutub suhtelisesse seisukohasse, nagu oleks välismaal jahuhindade ja teraviljahindade langemise proportsioonis suur vahe, suurem kui meil siseturul on, siis lubage tähendada, et üleilmlikult valitseb niisugune seisukord, et tooresainete pealt hinnad langevad kiiremini ja suuremas tempos, kui ümbertöötatud toodete pealt. Seda esiteks.

Teiseks, kui oleksime tahtnud nisujahuhinda ümber reguleerida selles vahekorras, kui see kujunenud välisturgudel, siis oleksime pidanud hakkama enne nisujahuhinda vähendama ja siis alles sarnase aktsiooni ette võtma nagu praegu käsil. Sarnane korraldus ei oleks aga kiiresti läbi läinud, ja terve see aktsioon oleks pidanud väga kaua aja peale edasi lükata saama. See ei oleks aga soovitatav olnud.

O. Kask (töer, fakt. märk.): Härra rkl. Oinas tegi mulle etteheiteid, et mina ei tohiks opereerida andmetega, mis küllalt põhjendatud ei ole, nimelt kui mina võtan seda hinnalangust 3 senti kilo pealt. Mul on siin „Põllumajandusturg“ 10. II 1931 nr. 6, ja siin on suurmüügi hinnad Tallinna turul, kus on Ameerika nisujahu, pehme, detsembrikuus 44,50; Ameerika nisujahu, pehme, — 8. veebr. 41,50 — 43,50. Loomulikult on need hinnad kogu aeg langenud, aga keskmiselt on praegu hind 3 senti odavam kui 3 kuud tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Mis puutub nisusse, siis on Eesti nisu loomulikult umbes niisama palju langenud, aga siiski natuke vähem. Detsembrikuu keskmine hind oli 20,35 ja praegune 18,70. See on Eesti nisu. Nii et see ei ole 3 senti langenud, kuna välisnisu suurmüügil on 3 senti keskmiselt langenud. (V a h e l h ü ü e.) Siin härra Oinas ütles, et mina ei too andmeid, mis tõe vastu vastaksid. (V a h e l h ü ü e.) Nii jahu kui terad — on siin öeldud. (V a h e l h ü ü e.) Kuulge, mina räägin praegu suurmüügi hindadest Tallinna turul, ja selge on, et kui hinnad langenud on, peavad ka meil siseturul hinnad langema. Aga nüüd selle suure kiire tõstmisega hoitakse

ära see hindade langus. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd aga püütakse hindasid kunstlikult kaitsta ja pannakse maksma suurveskite monopol väikeveskite üle.

Siis ma tahtsin veel öiendada, kui härra Oinas ette tõi, et mina ei ole öelnud, mida mina tahan. Mina ütlesin selge sõnaga, et see on ebaõiglane, mis praegu tehakse, kõrgendatud tolli ainult suurveskite kaitseks maksma panna, ja sellele peame meie kindlasti vastu vaidlema. (V a h e l h ü ü e.) Ärge rääkige, see on praegu üks maskeerimine.

Mis puutub nendesse garantiidesse, siis öeldi, et see kokkulepe kirjutatakse alles alla, aga et selleks küllalt aluseid on. Aga meie oleme praeguse Vabariigi Valitsuse poolt veel suurema sammu näinud, see on trusti asi, mis väga skandaalne on, ja missugused garantiid seal on?

Põllutööminister A. J ü r m a n: Eelkõnelejate poolt on küsitud norme, mis on aluseks kodumaa nisu ülesostmise juures hinna määramisel. Ma tahaksin normid ette kanda. Nende normide juures olid raskemad läbirääkimised, ja pärast saadi kokkulepe nii nisukasvatajate kui ka ülesostjate poolt. Oleks üldse neli sorti nisu. Esimesse sorti kuuluva nisu Hollandi kaal oleks 128, teine sort — 125—128, kolmas sort — 122—125, neljas sort — 119—122.

Meil tuleb ette nisu, mis on raskem kui 130, on 132. Kuid niisugust nisu on vähe. Seepärast sai esimese sordi nisu viidud 128 peale. Kõige väikesem kaal ei ole tähtis, sest et mis vähegi nisu, peaks langema vähemalt kolmanda sordi sekka. Veesisaldus on 15 ja lubatud idanevaid teri on esimeses sordis 2, teises ja kolmandas sordis — 3 ja neljandas sordis — 4. Hinnad on: esimene sort — kg eest 21 senti ja edasi 20, 19 ja 18 senti. Kui hind arvesse võtta, siis tuleb esimese sordi nisu puud 345 senti. (V a h e l h ü ü e.) Kui võtame täpselt, siis saame 345. Võtame nüüd 16,4 kg. saame 344, 345 senti. Kui võrdleme seda hinda, siis selle hinnaga võib põllumees oma nisu ära anda. (V a h e l h ü ü e.) Nisu kaaluga 128 võib saada igalpool. (V a h e l h ü ü e.) Suvenisul on raske kaal. Kõige halvema nisu, neljanda sordi, puud maksaks 295, kuid sarnast nisu kasvatada ei tuleks, peaks maksma 300, mille võiks põllumees kätte saada kolmanda sordi eest. See on halb sort, viimast sorti nisu, ja seda nisu ei pruugi kasvatada. Puhastamata nisu võiks tulla selle hinna all. Nii et nisupuud tuleb alati üle 300 senti. Kui vaadata, kas on põllumehele sellest kasu, siis peab ütleva, et praegusel momendil oli see ainus tee. Viimasel ajal üldse nisu ei ostate, ja kui osteti, siis pakuti kõigest 16

senti kilogrammist, ning Põllutöoministee-riumi poole pöörasid alalõpmata esindajad Läänemaalt, kus nisuraioonid, ja ka teistest maakondadest, et võimaldatagu neile nisu müüa, ja et 16 senti on niisugune hind, millega nad nisu anda ei või. Praeguse tabeli järgi hinnad vastavad tootmiskuludele, ja kui põllumees saab tootmiskulud kätte, on ta sellega rahul, sest tema mõne aine eest ei saa kaugeltki seda hinda, mis see talle enesele maksma läheb. Sellepärast oli sarnane lahendamise tee ainus tee. Ja kui seejuures tarvitajatele tehakse võimalikuks, et ostes ära kodumaa nisu praegu kõrgema hinnaga kui turuhind kodumaal praegu oli, tarvitajad seejuures jahu eest kõrgemat hinda ei maksa, siis, ma ütlen, on kaks poolt rahuldatus ja ei saa öelda, et sarnane lahendamise viis oleks halb. Teist teed ei olnud ja teist teed Põllutöoministri seisukohalt ei mõistnud ette näha, sest vahepeal langesid hinnad, nisu veetakse dumpingu hindadega turule, ja mina ei tea, kuipalju peaksime tolli tõstma, kui tõstaksime tolle 20—30%, võibolla visatakse nisu turule veel madalama hinnaga kui praegu. Kuna aga veskiomanikud kohustuse enda peale võtavad, kuni 1. septembrini kõik pakutav kodumaa nisu ära osta, siis on igatahes kodumaa põllumehe seisukord 1. septembrini kindlustatud, mis selle järele tuleb, seda ei tea praegusel momendil ette öelda, arvan, et siis leidub tee, kuidas küsimust lahendada, et ka põllumehed võiksid rahul olla.

J. F u k s (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on ette toodud, et põllumehed on huvitatud, et oma nisutoodangust lahti saada. Arvan et kogu tööstus, käsitöölised ja ka teised on huvitatud, et nad sellest, mida produtseerivad, lahti saaksid ja korralikku hinda saaksid. Kui täna, nagu ettepanek tehti, valitsus tahab tõsta jahutollisid 7 senti kilogrammilt, siis see viib vahekorra nisuterade ja püülijahu tollide juures ebamääraseks. Härra Põllutöominister kandis ette, et põllupidajad olevat pöördunud tema poole, et saaksid oma nisutagavarasid realiseerida. Meil ei ole teateid, kui suured need tagavarad võiksid olla. Arvatakse, et 10 tuhat tonni, võibolla 7, võibolla ka 5. Igatahes minevast sügisest on teada, et põllupidajad realiseerisid oma tagavarad ja on saanud 22—23 senti kilogrammist. Võib oletada, et raha puudusel on suuremad tagavarad ära müüdnud, kui on järele jäänud, siis üksikutel suurte kohtade pidajatel. Need on sellest huvitatud, et nad kõrgemat hinda saaksid. Selle kohta, mis Puhk'i seletuse suhtes ette kanti, võin öelda, et on õige, et Puhk lubas 24 senti kilogrammilt maksta, kui nisu-püülijahu

sisseveo keeld maksma pannakse. Selle kohta loeme rahaasjanduse komisjoni protokollist härra Merits'a seletuse, nimelt: „J. Puhk'i seletuse asjus, et jahutöösturid jahu sisseveo keeldu puhul on nõus nisuterade ostuhinda tõstma 2 senti võrra kilolt, teatab A. Merits, et riik jahutolli ärajäämisel kaotaks 7.000 tonni nisujahu pealt 107 miljonit senti tollitulust; selle asemel aga 10.000 tonni nisuterade sisseveo toll annaks ainult 73 miljonit senti. Seega jääks riigikassal 34 miljonit senti saamata. Makstes talumehele 10.000 tonni nisu pealt 2 senti võrra kilolt kõrgemat hinda, saaksid põllumehed 20 miljonit senti rohkem, seega oleks rahvamajandus kaotanud 14 miljonit senti.“ Pean tähendama, see 14 miljonit senti oleks suurveskiomanikkude taskusse läinud. Edasi loeme protokollist: „Arvestades uute tollide alusel jahu sissevedu 6.500 tonni ja siseturult ülesostetavat nisu kvantumi 5.000 tonni peale aastast, siis kaotaks riigikassa eelmise kalkulatsiooni põhjal tolli tuludena aastast ligi 40.000.000 senti.“ See oli 18. novembril 1930. a., kui sellest Riigikogus juttu oli ja peale selle niisuguste kalkulatsioonide juures, mis meie riigi majandusele kahjulikud ja ei kindlusta põllupidajaid. See küsimus ei olnud kaalumisel rahaasjanduse komisjonis. Toodi ette, et kuni 1. septembrini on uus leping sõlmitud. Suurveskid ei ole äraostetava nisu kvantumit omale kohustavaks võtnud, kuid nad on kohustanud endid niipalju kui pakutakse nisu ära ostma. Sellejuures muidugi kvaliteet on nõutav. Valitsusel ei ole tollide alandamise õigust. See seadus pole Riigikogusse jõudnud. Riigikogu astub põhiseaduse järele kokku oktoobrikuu esimesel esmaspäeval, mis siis selle vahepeal sünnib? Automaatselt läheb see tollikõrgendus peale 1. septembrist edasi. Valitsus seda alandada ei saa. (V a h e l h ü ü e.) Leping on sõlmitud 1. septembrini. Ja kui meie nüüd seda võtame, et härra Puhk rahaasjanduse komisjonis kurtis, et tema maal väikeste jahuveskitega, kes püülitagemise on sisse seadnud ja teevad nisupüüli, ei suuda võistelda, ja kui riik nisujahu keeldu maksma ei pane, siis peab tema, Puhk, oma suurveski seisma panema. Meie näeme, et maakondades on tekkinud moodsad jahuveskid, seal töötatakse nisu ümber püülis ja müüakse kodanikkudele, kes seda heameelega ostavad ja tarvitavad. Sarnaselt on paljud põllupidajad oma nisu ära realiseerinud. Ja sellepärast põhjendus, et õige suured nisutagavarad oleksid põllupidajatel, langeb ära; üksikutel võibolla on.

Edasi. Kui need tagavarad suured ei ole siis oleks loomulik olnud, et Vabariigi Valitsus, kui ta leidis selleks raha, — kas

ta Eesti Pangast seda laenas, või muul viisil — et ta kolmanda rukkiostu toime pani, seda kergem oleks olnud Vabariigi Valitsusel võtta ja ka see väike nisukvantum põllupidajatelt ära osta. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, härra Jürman, mina arvan, et Teie väide on... (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) just tegeliku elu kogemuste kohaselt ekslik. Võibolla see nisu, mis elevaatoris seisis, on maale reisinud. Omal ajal, kui arutasime Teravilja kaitseseadust, räägiti, et suured tagavarad rukist seisavad elevaatoris, hiljem aga leiti, et need seal olid kadunud. Ma oletan tegeliku põllumehe seisukohalt, et need nisu-tagavarad maal mitte nii suured ei ole, nisukasvatus ei ole teatud ajakõrguseni jõudnud, ja väikepõllupidajad ostavad praegu nisujahu. Väikepõllupidaja ja tarvitaja huvides ei ole seega, kui meie suurveskeid soodustame ja seega väikepõllupidajaid näpistame. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie nõudsite rukkitolli, sellepärast oleks loomulik, et Teravilja kaitseseadust tuleks laiendada ka nisu peale. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.)

M. J u h k a m (töer): Härrad Riigikogu liikmed! Ma pean kõigepealt tähendama, et meie täna väga palju niisugust tööd teeme, mida Riigikogus teha ei oleks tulnud, kui oleks teisiti talitatud. Härrad sotsialistid on rohkem olnud vastasrinnas kui valitsuses, ja nad on korduvalt rõhutanud, kui Riigikogus mingi uus ettepanek on tehtud palju väikesema ulatusega, et küsimust sisuliselt ei saa Riigikogus arutada, et enne tuleb komisjonis asi igaükselt läbi kaaluda. Mis meie siin näeme? Et II lugemisel tehakse põhjanev ja kaugeleulatav ettepanek, terve nisukaitse korraldamine tahetakse lahendada selle ettepanekuga, ja pannakse sellele korraldusele, mis täna maksma tahetakse panna, väga suuri lootusi. Muidugi mõista, koalitsioon teadis rohkem, aga siiasaadik on ikkagi vastasrinda ka loetud Riigikogu hulka, ja kui siiasaadik sotsialistid seletasid, et nii ei saa küsimust arutada... (V a h e l h ü ü e.) Ma rõhutan, seda ei saa, härra Ast, maha salata, et Teie korduvalt nõudnud olete teistsugust arutamise viisi palju väikesema ulatusega küsimuste juures. Aga praegu olete sellest täiesti loobunud.

Meie täna arutame küsimust niisuguses korras, nagu vaevalt kunagi varem. Hommikul kell 10 teeb rkl. Penno korra kohta ettepaneku, anda küsimus komisjoni, et seal seda sõeluda, andmeid ette tuua ja kõigekülgelt kaaluda. Nüüd vaidleme juba 5 tundi, ja alles 20 minutit tagasi kandis valitsuse esindaja andmed ette, mis ta nähtavasti vastasrinna peale-

käimisel oli sunnitud ette kandma, sest koalitsioonigi pidi tunnustama, et kavatsel korral ei puudu halbu külg. (V a h e l h ü ü e.) Teie olete sunnitud tunnustama, et kõiki küsimusi oleks olnud soodsam ja parem arutada komisjonis.

Suur osa tänastest kõnelustest oleks võinud täiesti ära jääda, mis teataval viisil on olnud umbkaudsed — vähemalt vastasrinnale —, sest andmeid ei olnud. (V a h e l h ü ü e.) Kui Teie seda varem nõudsite, siis oli Teil õigus, kui praegu vastasrind nõuab, siis leiate millegipärast tarvilikuks võita vastasrinda kas või nälgaga.

Härra Oinas arvas, et ta väga hästi sai hakkama härrade Penno ja Kasega, et eriti härra Kask ei olevat midagi ette toonud, ja härra Kase arvamistel ei olevat mingit kaalu. Tema ei olevat asjast isegi aru saanud j.n.e. Igat kõnelejat ja igat vastuväidet võime loomulikult mitmeti hinnata, selles asjas ei saa arvamist peale sundida. Olen täna vahet pidamata saalis istunud, koosolekut jälginud ja mulle jäi mulje — see on muidugi minu mulje —, et niihästi härra Penno kui ka härra Kase vastuväidetele ja kahtlustele ei maksa üle öla ja üleolevalt vaadata. Kui teie täna rõhutate, et viljamonopoli teostamisel olevat ilmsiks tulnud halbtused, siis nende halbtuste ärahoidmiseks, mis tänase korralduse tagajärjel ilmsiks tulevad, kellelgi ei maksa pead panti pakkuda, ka Teil, härra Oinas, mitte. Selle üle kõneleme hiljem. Kaht asjaolu rõhutasid eriti härrad Penno ja Kask, nimelt et nisuhindade alanemisest ei saa selle korralduse juures tarvitaja kasu, ja teiseks, et see kokkulepe sünnib suurveskite kasu ja väikesemate kahjuks. (V a h e l h ü ü e.) Härra Penno tõendas väga veenvalt, et välisnisu võimata vedada on maale jahvatamiseks. (V a h e l h ü ü e.) Pinge nisujahu ja -hinna vahel tuleb nüüd sootuks teine kui varem. Miks selle pingeteistsuguse määrasite? Selleks ei ole teie täna vähemaidki andmeid ette toonud. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Miks pinge nisu- ja jahuhinna vahel palju suuremaks läheb kui praegu, sellest ei ole teie kõnelenud musta ega valget. (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole selleks mingeid andmeid, kalkultatsioone ega põhjendusi ette toonud. Kui nüüd umbes 20 minutit tagasi minister kokkuleppe suurveskitega ette kandis, saime veidi targemaks, kuulsime ligikaudu, misugune see kokkulepe on. Ei kuulnud küll, kes on teine lepinguosaline, kuid arvata-vasti suurveskid, ja siis laseb see oletada, kelle huvides kokkulepe sõlmitud on. Kui siin kõneldakse väikestest veskitest, siis viimastel aastatel on need ainult relatiiv-

selt väikesed, aga sisuliselt nad nii väikesed ei olegi. Neil on samad valtsid, mis Rotermann'il ja Puhk'il. Üks niisugune valts maksab väga suuri summasid, ja viimastel aastatel on neisse väga palju kapitali mahutatud. Viimasel ajal on niikaugele mindud, et väikesed veskid pakivad jahu päris moodsalt kottidesse ja talitavad ligikaudu samuti, kui nõndanimetatud suurveskid. (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Rkl. Martinson üheltpoolt ja rkl. Penno teiselt poolt, paluksin võimaldada kõnelejale kõneleada.

M. J u h k a m (töer): Minul ei ole andmeid käepärast, kuipalju on kokku valtsisid väikestel veskitel ja kuipalju suurtel, aga ma arvan, et kui meie üle maa kõik valtsid kokku võtame, et saame sellesama arvu, mis kahel suurveskil on. Ja küsime, miks siis see kokkulepe sünnib nende kahe kasuks ja teiste kahjuks? (V a h e l h ü ü e.) Suurveskid on kümme korda seletanud, et kui meie nisku üksi jähvatada, siis ei saa head jahu, vaid nisku tuleb segada, see tähendab, võtta meie nisku ja segada sellele teatud hulk välismaa nisku hulka. Ja kui suurveskid leiavad, et nad nii head jahu saavad, siis peaks sama viisi soovitatav olema ka väikeveskitele. (V a h e l h ü ü e.) Ei, meie, härra Ast, ei saa siin üksteisest aru, kuigi mina katsun ilma igasuguse vigurduseta edasi anda, mis mina mõtlen. (V a h e l h ü ü e.) Väikesi ei saa muidugi sundida, et nad peavad jahu valmistama ainult kodumaa nisust, sest meil müüakse ka suvenisu, ja ei saa öelda, et kõigist kvantumitest, mis kodumaal müüakse, puhtalt, ilma välismaa nisku juurde segamata, niisama head jahu saaks kui segatult. (V a h e l h ü ü e.) See on nii, selles olen ma täitsa Teiega ühel arvamisel. Aga väikesed veskid peavad välisnisku vedama vahel mõnekümne kilomeetri tagant, ja see loob sootu teised tingimused. (V a h e l h ü ü e.) Härrad sotsialistid, ma pean ühe asjaolu peale teie tähelepanu juhtima, kuigi mul põrmugi tahtmist ei ole aega viita. Teie küsite korduvalt: öelge, kuidas teie seda tahate teha, kuidas teie seda oleksite teinud, ja ütlete, et niisugusel arvustamisel, kui ei näidata, mis teha tuleks, ei olevat mingit mõtet. Aga mulle tuleb meelde, et teie olete varem ajanud hoopis teistsugust juttu. Mul tuleb meelde, et kui olime meie valitsuses ja teie vastarinnas ja kui teie siis valitsusele vahet pidamata tuld andsite, küsisime meie kord härra L. Johanson'ilt, mis tema proponeerib, mis tema arvates teha tuleks, ja saime vastuse: seda ei ole meie kohustatud ütlemata, see on teie asi. Teie arvustasite niipalju kui vähegi võimalik. (V a -

h e l h ü ü d e d.) Teil ei ole aga põhjust siis ka nüüd kurta. Seda näidata, kuidas meie seda teinud oleksime, on raske, sest kell 10 meie ei teadnud veel midagi, oli teada ainult tolli suurenduse-ettepanek, kuid väited ja põhjendused olid teadmata. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a ko-putab haamriga.) Ma ootan härra Esimehelt endale kaitset. (J u h a t a j a ko-putab haamriga. — V a h e l h ü ü d e d.) Sarnased nurjatused, nagu Teie seda lubate, tõrjun ma kõige kindlamalt tagasi.

J u h a t a j a: Teie ütlus „nurjatus“... (V a h e l h ü ü d e d.) Ei, ma ei ole kuulnud.

M. J u h k a m (töer): Härra Esimees, ma kuulsin, et minu kohta hüüti kahel korral, missuguse jahumehe huvides ma praegu kõnelen.

J u h a t a j a: Ma olen kuulnud, et härra Juhkamilt on küsitud, missuguse jahumehe huvides härra Juhkam kõneleb. Sellest küsimusest võib järeldada tooni, millega Teie, härra M. Martinson, tahate Riigikogu liiget haavata. Seepärast teen Teile märkuse.

Teiseks tarvitas kõneleja ütlust, mis eparlamentlik, ja seepärast teen Teile ka märkuse.

M. J u h k a m (töer): Ma ütlesin, et ootan härra Esimehelt kaitset, aga kahjuks härra Esimees vahelhüüet ei kuulnud, ja siis mulle näis, et muud teed ei ole. Härra Kask ütles väga selgesti, et antud olukorras tollitõstmine ennast põhjendada ei anna.

Sotsialistid on palju ümber hinnanud. Nüüd, kus teie ise valitsusse olete läinud, olete teie mitte ainult tollide küsimuse ümber otsustanud, vaid ka palju muud ümber hinnanud. (V a h e l h ü ü e.) Ettepanek, mida suurveskid valitsusele teinud, ja millega valitsus kokku leppinud, ei ole uus. See ettepanek, sisult samasugune, on eelmisele valitsusele tehtud õige ammu. Seekord, niipalju kui meie kuulnud oleme, on kaalunud seda küsimust kauemat aega kaks ministrit, nad on leidnud, et ettepanek ei ole riigile kasulik ja on selle tagasi lükanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Mõtetest lugeda üldse ei maksa, aga teie mõttekäik on, et eelmine valitsus tahtis tole aina tõsta. (V a h e l h ü ü d e d.) Mina tulen ka oktoobri tollide tõstmise juurde. Lugu on nii, et igas valitsuses arutatakse ka tollipoliitikat ja kaalutakse tollitõstmisi. Ka Strandman'i valitsuses on kaalutud mitte ainult neid tole, mis tõstetud, vaid ka paljuid muid, mida tõstetud ei ole. Kuigi ettepanekuid siit-sealt tehti. Põhjendamata tollitõstmise

ettepanekud lükati tagasi. Huvitav oleks, kui ütleksite, mis vahepeal on muutunud, kuidas selle ettepaneku tegijad, kes ka eelmisele valitsusele samasuguse ettepaneku tegid, suutsid praegu selle läbi viia. Missuguseid väiteid nad ette tõid, et ettepanek nüüd vastuvõetavaks muutus? Teie olete varemalt korduvalt, ja ka täna, meelde tuletanud nisutollide tõstmist oktoobris. Ütlete, et nisul ei olnud siis kaitset vaja, isegi rohkem, teie ütlesite, et eelmine tollitõstmine on olnud kahtlemata halb, ja teie olukorra raskus seisvat selles, et teie seda halba ei saa korrastealt likvideerida, sest halba likvideerida olevat palju raskem kui halba teha. Aga mulle näib, et seni, kui sotsialistid valitsuses ei olnud, et see, mis siis absoluutselt halb ja kuri oli, nüüd halb enam ei ole, et teie olete palju ümber hinnanud. (V a h e l h ü ü e.) Võite vaielda ja teisiti aru saada, aga kõik inimesed, kes kuulsid täna härra Ast'i kõnet, võiksid härra Ast'i või ükskõik missuguse mõne teise tema rühma-kaaslaste kõne kohta, millega kallale tungiti eelmisele valitsusele, öelda, et nende kõnede vahe siis ja nüüd on — taevas ja maa. (V a h e l h ü ü e.) Just needsamad asjad, mida teie siis arvustasite, on nüüd teie kaitse all. Vahe on silmapaistev, teie hinnang on väga palju muutunud.

Tuleme nüüd otsekohe selle halva oktoobrikuu nisutollitõstmise juurde, ja võrdleme seda sellega, mis praegu tundub nii hea. Lugu selle halva nisutollitõstmisega oli niisugune, et sel ajal langes nisuhind nii madalale, et kui nisutolle ei oleks tõstetud, siis nisu odavam oleks olnud kui rukis. (V a h e l h ü ü e.) Ei. see on õige. Teie võite öelda, et seal ikkagi teatud vahe jäi, aga see vahe oli nii väikene, et selle kohta mitte ainult valitsus, vaid ka paljud ringid väljaspool valitsust tõsiselt kartuses olid, et meie suurel määral hakame rukki asemel nisu müüma.

A. Rei valitsuse ajal ja hiljem seletasid sotsialistid alati, et Rei valitsus ei olnud sotsialistide valitsus ja järelikult ei saanud nemad seal oma programmi teostada. Kui lugu nii, siis ei olnud ka eelmise valitsuse tollid ükski Strandman'i tollid. Vaid põllumeeste kogud olid ka seal. Kui laseksime hüüdsõna öhku: „Maha Oina ja Piiskar'i tollid“, siis teeksime kahtlemata liiga. Need ei ole puha teie tollid, ega teie neist nii väga vaimustatud vist ei ole. Olete sunnitud seda tegema, ja ega meie ka ei olnud kõigest vaimustatud, mis tehti eelmise valitsuse ajal.

Aga mina tõepoolest ei taha Riigikogu kaua kinni pidada, ma jätan vähemad märkused kõrvale ja peaksin õieti puudutama veel üht asjaolu. Härra Tonkman tuli täna ja rõhutas — ma ei mäleta kellele

—, et olevat väga kahju, kui meil põllumajanduse olukorda ei tunta. (V a h e l h ü ü e.) Kui oli arutusel rahaasjanduse komisjonis teravilja kaitse, siis ma võtsin selle komisjoni tödest kõik see aeg osa, ja kõik need vaielused ja kaalutlused, mis meie peame läbi tegema täna mõne tunniga, tegime seal palju pikema aja jooksul sootuis teises õhkkonnas. Osa sotsialistide suhtus teravilja kaitsele eitavalt. Ma ei ütle, et kõik sotsialistid, härra Oina seisukoht oli teistsugune. Üks härradest sotsialistidest, härra Voiman, hüüdis irooniliselt, kui põllumehed tungivalt nõudsid rukkikaitset, et kas ei taha nad ka nisu kasvatama hakata. Härra Laarman sai vihaseks ja küsis, kas härra Voiman'il ka aimu olla, kus nisu kasvatatakse, ja pidas pika kõne nisukasvatamisest: Muidugi ei kasva nisu liivasassis. Selleks peab olema vastav maapind, peab olema mullal teatud sügavus i.n.e. Ta seletas, et rukis on talvekindel vilja ja kasvab enam-vähem igalpool, aga nisuga on sootuis teine lugu. Ma arvan, et nüüd peaks asi sisult olema samasugune nagu oli siis, et nisu ei saa nii ruttu ümber istutada ega hakata kasvatama Põhja-Eesti paestel maadel. (V a h e l h ü ü e.) Teie võite ju panna suuri lootusi sellele, ma ei ütle ka praegu, et nisu mingit kaitset ei vaja, või et nisu meil ei kasvatata, aga kui teie arvate, et meil nisukasvatamine samasugust hoogu võib saada selle kaitsega kui rukkikasvatamine, siis nii optimist, minu härrad, mina ei ole. Täna kõneldi siin, et Läänemaal kasvatatakse nisu. Kahtlemata on Läänemaal selleks soodsam olukord, kui mõnelpool Põhja-Eestis. Läänemaal on ilmastik pehmem. Lõuna-Eesti mustamulla maadel on nisukasvatamiseks sootuis teistsugused võimalused, seal võib teha seda palju edukamalt kui Põhja-Eestis. Siit üks järeldus, et ei maksa ega ei saa — kui vähegi objektiivsed tahame olla — võrrelda rukkikaitset nisukaitsega, sellepärast et siin on vaks vahet. (V a h e l h ü ü e.) Nende natukestega on asi niisugune, et natukeste suhtes ei ole öeldud, kuipalju ja kus neid vastu võetakse, kui keegi müüma läheb. Selle kohta ei ole meie täna siitsaadik mingeid andmeid kuulnud. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole aega ega siin ei ole koht kahekõnesid pidada. (V a h e l h ü ü e.) Liiga suuri lootusi igatahes ärge nisukasvatusele pange. (V a h e l h ü ü e.)

J u h a t a j a: Rkl. Tonkman, palun kõnelejat mitte eksitada.

M. J u h k a m (tõer): Võibolla pärast nisukaitse seadust olukord Põhja-Eestis jääb paiguti samaks nagu on. Tuleb Põhja-Eestis kasvatada viletsat kartulit

ja müüa seda vabrikutele 100—120 senti tünder, ja olgu sellega õnnelik ning õitsegum. Et Põhja-Eestis saaks nisukasvatamisele üle minna, selleks vähemalt minul usku ei ole.

K. A s t (stp, fakt. märk.): Härra Juhkam rääkis, et saavad eriti hea jahu siis, kui segada kodumaa nisu välismaa nisuga. Nüüd hakkavad suurveskid seda tegema. Aga mida peavad tegema maa-veskid? Kas nemad peavad Tallinnast kodumaa nisu maale vedama hakkama ja seal jahvatama? (V a h e l h ü ü d e d.) Välismaa nisu peab ka vedama, ja ta seletas, et need on niihästi arenenud veskid, et nad isegi pakivad oma saadused kottidesse j.n.e. Härra Juhkam jättis tähele panemata, et keegi ei takistagi veskeid üles ostmast nisu niipalju kui keegi soovib; keeldu ei ole pandud, et nad osta ei tohiks, nisu on neil palju lähedamal kui suurveskitel. Neil on alaline võimalus oma ümbruses kodumaa nisu kokku osta niipalju, kui nad seda soovivad, mingit takistust selleks ei ole. Kuidas nemad siis halvemasse seisukorda satuksid, kui kodumaa nisu on neile hulga lähemal? Ja niipalju kui nad odavat välisnisu on tarvitanud, võivad nad seda endisel viisil edasi tarvitada. Ei saa kuidagi härra Juhkam oma arvustust ja väiteid millegagi tõendada. (V a h e l h ü ü d e d.)

A. L a u r (as): Mina, lugupeetud Riigikogu liikmed, tahaksin veel alla kriipsutada seda, et põllupidajatelt võetakse nisu liiga odavalt ära. Et see nii on, selleks toon väikese kalkulatsiooni. Meie teame prof. Roots'i arvestuse järele, et rukki väärtus on nisu väärtusest kolm neljandikku. Kui nüüd võtame aluseks rukki keskmise hinna 265 senti puud, hinna, missuguse eest rukis viimane kord ära võeti, siis vastavalt sellele peaks olema nisupuuda keskmiseks hinnaks... (V a h e l h ü ü d e d.) — J u h a t a j a koputab haamriga.) 352 senti. 352 senti oleks olema nisu keskmine hind sel puhul, kui rukki keskmine hind on 265 senti. Alles siis saaks juttu olla nisu tasuvusest ja produktsiooni kulude tasuvusest. Aga missuguse hinna eest valitsus tahab ära anda? Võtame kõige madalama hinna, 18 senti kilogrammilt, siis teeb see 288 senti puuda eest. Kui võtta aga kõrgem hind, 21 senti, siis teeks 336 senti puud. Nii saaksime keskmiseks hinnaks puudalt 312 senti. Niipalju maksavad veskitöösturid põllumehele äravõetava nisu puudast, kuna aga arvestuse järgi peaks olema 352 senti, tähendab 40 senti maksetakse vähem, kui peaks rukki keskmise hinna järele maksma. (V a h e l h ü ü e.) Mina isiklikult saaksin leppida sarnase korraldusega,

nagu praegu tahetakse maksma panna, kui aga põllupidaja nisu eest vähegi õiglase hinna seejuures saaks. Aga ma ei saa aru, mispärast on valitsus niivõrt vastu tulnud jahutöösturitele, et on andnud neile 40 senti odavamalt, kui oleks pidanud andma. Igatahes ei ole keegi seda seletanud. Ja niikaua, kui seda ei ole tehtud, jääme kindlale veendumusele, et on tahetud teha jahutöösturitele kingitus. Räägiti küll, et ei lepitud kokku, aga valitsuse käes olid ometi trumbid, mille abil ta oleks saanud sundida jahutööstureid kokkuleppele. Meie teame, et omalajal Puhk nii mööda minnes tähendas, et tema on valmis kuni 24 senti maksma, kui aga nisujahule kõrgem toll pandaks. Ei saa aru, mispärast nüüd on 3 senti alla pakutud hinna nendega kokku lepitud.

Mispärast on siis see 3 senti Puhk'ile alla jäetud? Mis on sundinud teid hinda alandama, kui Puhk ise oli nõus rohkem maksma? Ei saa aru sellest. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie oleksite pidanud tingima, et oleksite kõrgema hinna saanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Mispärast teie ei teinud seda? Siin seletati, et see olevat riigi- ja rahvamajanduse huvide vastu. Igatahes seisab peaviga selles, et nisu võetakse inimestelt ära liiga odavalt. See on peapõhjusteks, miks teie kavatsustega nõus ei saa olla. Härra Oinas tähendas, et ainult produktsiooni kulud tahetakse kinni maksta, mitte rohkem. Aga asi seisab selles, et ainult rukki produktsiooni kulusid võib selle hinnaga katta, aga mitte nisu produktsiooni kulusid. Nisu produktsiooni kulud on märksa suuremad. Sarnase hinna määramisega produktsiooni kuludeks võtate teie üldse võimaluse ära nisu produtsioneerida. Meie seisukohast oleks kõige loomulikum ja otstarbekohasem, kui nisu kokku võetaks Teravilja kaitseseaduse alusel. Siin tähendati, et valitsusel ei olewat selleks raha olnud ja seepärast ei olewat saanud Teravilja kaitseseadust laiendada nisu kohta. Mina ei taha öelda, et rahaline seisukord kerge oleks, aga hea tahtmise juures oleks seda siiski saanud teha, juba seepärast, et ometi leiti võimalik olema riigi eelarves väljaminekuid suurendada umbes 50 miljoni sendi võrra, mis läksid hoolekandeks ja teisteks seesugusteks summadeks. (V a h e l h ü ü e.) Ometi leitakse, kui tahetakse. Mina tahan ainult fakti konstateerida, mina ei taha öelda, kas see halb või hea on. Aga siin ei leita neid summasid, ei leita selleks, et samal alusel kokku võtta nisu kui rukist. Hea küll, ma lepin ka sellega, kui raha selleks ei leitud, aga teil oli ometi võimalus sundida suurveskisid maksma põllumeestele nisu eest märksa kõrgemat hinda kui nad nüüd maksavad. Meie kuulsime härra Põllutööministrilt nisustandardi

kava, kus toodi ette, kuupalju ühel ehk teisel sordil Hollandi kaal peab olema. Kui vaatame nisunäituse nimekirja, siis näeme, et kõige paremad nisu, sest näitusele viiakse ikka kõige parem nisu, on ka õige suurelt osalt teise sorti läinud. Nii et meil ei tule vist üldse arvestada esimese ja teise sordi nisuga üldise nisu kokkuvõtmise puhul, vaid on hea, kui meie nisu suudab kolmandagi sordi välja anda. Meie võime saada ainult kolmanda sordi hinna ja see oleks 3,10 krooni, kui nisu halvem, siis alla 3 krooni. Ja mis teie arvate, kuupalju leidub neid inimesi, kes on valmis nisu alla 3 krooni müüma. Muidugi, kui häda käes, siis peavad mõned seda tegema ja teevadki ka. Aga kelle huvides see on? Kui see oleks riigi huvides, siis saaks sellest veel aru, aga siin sunnitakse müüma suurveskite huvides vili odavalt ära. (V a h e l h ü ü e.) Ta ei saa teisiti, sest häda sunnib.

A. S c h u l b a c h (töer): Ma ei taha teie aega kaua kinni pidada ja võtsin sõna mitte niivõrt vaidluse korras, kui... (V a h e l h ü ü e d. — J u h a t a j a k o p u t a b h a a m r i g a.) selleks, et Vabariigi Valitsusele ja Majanduseministrile esitada täiendavalt küsimusi, millele, loodan, härra Majanduseminister lahkesti vastamast ei keeldu.

Üks kõnelejaist, lugupeetud härra Penno, tõstis hommikul küsimuse üles, kuidas on selle lepinguga, mida Vabariigi Valitsus kavatseb sõlmida suurveskitega. Selle kohta andis härra Majanduseminister mõnesuguseid seletusi. Ma kuulasin neid hoolega ja pärast vaatasin stenogrammist, et olen õieti kuulnud. Kuna nende seletuste kohta minul mõned arusaamatused on tekkinud, siis tahan need ette kanda.

Kõigepealt härra Majanduseministri seletusest selgub, et meie siseturu hinnad on tehtud sõltuvaks Hamburgi börsi hindadest. Sellejuures ei selgunud aga, mis sugustest hindadest härra Majanduseminister rääkis. On tegemist kahesuguste hindadega, hindadega, millega vilja kokku ostetakse põllupidajalt — ja teiselt poolt hindadega, millega suurveskid tarvitajatele jahu kätte andma peavad. Meie põllupidaja huvides on, et kui hinnad välisturul peaksid langema, siis viljahinnad meie siseturul ülepea-kaela ei langeks.

(Koosolekut asub juhatama teine abiesimees R. Penno.)

Teiselt poolt on tarvitajate huvid koguini vastupidised. Tarvitajate huvid nõuavad, et kui hinnad välisturul hakkavad tõusma, siis meie suurveskid siseturul jahuhinda nii kiirelt tõsta ei saaks. Selle-

pärast kuulasin erilise tähelepanuga, mis sugustest hindadest, kas jahu- või nisu-hindadest räägib lugupeetud Majanduseminister. Ja et selge oleks, kannan ette vastavad kohad härra Majanduseministri stenogrammist. Kõigepealt mis puutub hindade langemisse, siis ütleb härra Majanduseminister oma kõnes järgmist: „Suurveskid on kohustatud sel korral, kui nisuhind välisturul, nimelt Hamburgi börsil, peaks langema, ka siin nisuhinda langetama selles proportsioonis, kuidas see langeb Hamburgi börsil“. Kui siin eksitusega tegemist ja juttu peaks olema jahuhindadest, siis ma loodan, et härra Majanduseminister seda seletab, sest nisuhindade langemine on Eesti põllumehele kahjaks, ja kui suurveskitele kohustavaks tehakse, et nad peavad nisuhindu langetama, siis on see täiesti vastupidine sellele, mis meie põllumajanduse huvid nõuavad. (V a h e l h ü ü e.) Eksitus on stenogrammidest.

Aga ma lähen teise poole juurde. (V a h e l h ü ü e.) Ma kordan veel, ma noteerisin need sõnad ja pärast kontrollisin stenogrammi. Ma istusin siis sekretäri kohal. Hindade tõusu kohta ütleb härra Majanduseminister järgmist: „Vastavalt sellele on muidugi mõista loomulik, et kui välisturul, nimelt Hamburgi börsil, nisuhind kerkib, siis ei või jahuveskid selle hinnaga, mis praegu fikseeritud, müüa, vaid proportsionaalselt peavad hinda tõstma.“ Jahuveskid müüvad jahu, nad on sunnitud jahuhinda tõstma, aga see ei ole ju sugugi tarvitaja huvides! (V a h e l h ü ü e.) Tarvitaja huvides on see ju kahjulik, kui hindu tõstetakse. (V a h e l h ü ü e.) Võibolla Teie, härra Tonkman, seletate seda asja, Teil on ka järjekorras sõna. Mina praegu ei pöördunud aga Teie poole küsimusega, vaid härra Majanduseministri poole.

Peaaegu ütlema, et minule tundus härra Ast'i seletusi kuulates, et need mõnes osas lahku läksid härra Majanduseministri seletustest, kuigi härra Ast ütles oma kõne baseeruvat härra Majanduseministri seletustele, ja ühes asjas on härra Ast tarvilikuks pidanud seletada, et Majanduseministri seletust peab rohkem uskuma kui tema oma. (V a h e l h ü ü e.) Teie kõnes, härra Ast, oli ka mõningaid teisi ebatäpsusi, nii näiteks rääkisite, et eelmise valitsuse tollide tõstmise tagajärjel on saiahinda tõstetud 5 sendi võrra naelast.

Teist küsimust on puudutatud vahelhüüetes ja oleks hea, kui härra Majanduseminister annaks siin lähemaid seletusi. Valitsuse esindajate poolt on seletatud, et lepingusse kavatsetakse võtta punkt, et suurveskid on kohustatud kodu-

maa nisu ostma põllupidajailt niipalju kui pakutakse. Oleks huvitav selguse mõttes teada, kuidas seda pakkumist kindlaks tahetakse teha, kas määratakse kindel päev või teatud aeg, mille jooksul pakuda tuleb? Kuidas seda tehniliselt kavatsetakse läbi viia, see on, mis mind huvitab.

Kolmas küsimus — seda on ka vahelhüüetes puudutatud, kuid kahjuks ei ole Majanduseminister sellele vastanud. Küll on üksikud kõnelejad, muu seas härra Ast, seda puudutanud. See on küsimus, missugune garantii on selleks, et lepingut suurveskid peavad. Valitsus on andnud selle peale vastuse, et garantii on leping ise, muud ei ole tarvis. Ma vist ei eksi, — leping ise ei ole veel alla kirjutatud? Meie paneme sellega kõrgendatud tollid maksma, ilma et garantiid ennast veel käes oleks. Sellepärast on siin tunne, et praeguse valitsuse asjaajamine on ühel pinnal sellega, kus ühele välismaa grupile anti optsoon suure ettevõtte peale, ilma nõudmata, et firmalt ka garantii peaks olema. Kui optsoon välja anti, siis selgus, et tükil ajal ei olnud enam asjast midagi kuulda. Pärast tuli väljamaalt üks tänutelegramm ja teade, et seda veel kaalumisele võetakse. (V a h e l h ü ü e.) Terve see asi näib kaunis liiva peale ehitatud olevat. (V a h e l h ü ü e.) Ja kui samas korras asju aetakse, siis võibki seegi asi liiva peale jääda. Üks valitsuse lehtedest kirjutab siis, et meie Majanduseminister peaks viisakuseõpetust andma trustile. Ma ei tea küll, kas minister selle töö oma peale võtab, ja kuidas ta saab väljamaa ettevõtte peale kasvatavalt mõjuda? Küll oleks aga tähtis, et ta õpetaks meie valitsusele korralikku asjaajamist, et niisuguseid arusaamatusi ei saaks tulla.

Nende kolme küsimuse peale tahaksin ma vastust saada.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahaksin teha ainult mõned märkused. Need pikad läbirääkimised on toonud mõndagi selgust. Härra Laur ütles, et valitsuse ettepanek oleks täiesti vastuvõetav, kui põllupidajatele makstaks nisu eest kõrgemat hinda. (V a h e l h ü ü e.) Asi seisab siis ainult selles, et nisuhinnad ei ole härra Lauri arvates nisukaitseks küllaldased, nimelt nad oleksid pidanud olema 23—24 senti. Kahjuks lugupeetud rkl. Laur tuleb oma paato-sega liiga hilja. See oleks suuremaid tagajärgi andnud siis, kui härra Zimmermann oli veel valitsuses; selles valitsuses oleks võinud härra Zimmermann mõjuvalt kaasa rääkida selleks, et nisuterade hind siseturul oleks 24 senti. Selle, eelmise, valitsuse poolt esitati Riigikogule valitsuse poolt maksmapandud nisujahutollide kohta seletuskiri. Selles seletus-

kirjas on öeldud, et tänavuse aasta kohta on nisu suhtes keskmine tootmiskulu 21 senti kg. Edasi on seletuskirjas öeldud, et uus nisukaitse on nii reguleeritud, et põllupidaja saaks 21 senti kg, tähendab, sama hinna, mida püüab anda praegune valitsus põllupidajale. (V a h e l h ü ü e d.) Härra Laur, ma soovitaksin mitte liigselt ärritada, tõsiasi on see, et eelmise valitsuse seletuskirjas on nisuhinna määrana fikseeritud 21 senti. Mispärast peab siis praegune valitsus, nüüd, kus ilmaturul on nisuhinnad langenud, välja kaupleva kõrgema hinna? (V a h e l h ü ü e.) Mispärast teie kuri olete, et teised seda ei ole teinud, mida teie ise ei suutnud välja kaubelda? Mis teie teiste käest enam nõuate, kui ise suutsite anda. Teie Majanduseministrist olenes ju, missuguseid tolle ta vajalikuks peab, tollid on ju kõigepealt Majanduseministri küsimus. Antud juhul, kus teie teete selle küsimuse nii teravaks, et teie midu oleksite praeguse valitsuse ettepaneku poolt, aga hinna pärast peate vastu vaidlema, siis oleks pidanud see hinnaküsimus sama tähtis olema ka omalajal. (V a h e l h ü ü d e d.) Jätke meie südametunnistus rahule. Kogu selle küsimuse viite teie, härrad tööerakondlased, asjalikult pinnalt sellele pinnale, mis keegi omalajal mitu kuud või aastat tagasi mõtles ja rääkis. Mis puutub meisse, sotsialistidesse, siis meie ei tarvitse sellest midagi tagasi võtta, mis meie omalajal rääkisime. Mina isiklikult ei ole kunagi põhimõttelikult eitanud seda, et põllupidajad peaksid oma tootmiskulud kätte saama. Küsimus oli selles, missuguste abinõudega seda saavutada, — siin lähevad meie vaated lahku.

Üks teine asunikkude rühma esindaja seletas, see oli lugupeetud rkl. Penno, et valitsuse ettepanek tegevat raskusi väikestele veskitele. Ka härra Juhkam leidis, et väikesed veskid satuvad raskustesse. Mis puutub väikestes veskitesse, siis ei ole mingisuguseid kaaluvaid argumente ette toodud, et väikesed veskid saatuksid suurematesse raskustesse. Härra Juhkam seletas, et mispärast ka väikeste veskite käest ei ole võetud kohustust osta kodumaa nisu. Kuid just see oleks viinud neid raskustesse. (V a h e l h ü ü e.) Härra Juhkam pahandas, et leping on tehtud kahe suurveskiga, et neile antavat monopol. Ta oli arvamisel, et need, kes on „juurde tõmmatud“, oleksid just kui paremas seisukorras, kuna teised oleksid halvemas. Kui suurveskid igas raudteejaamas nisu eest 21 senti kilogrammist maksavad, siis kannavad nad ju suuremaid kulusid kui harilikul nisuostmisel. See on teatav koormatus, nad on selle koormatuse enda peale võtnud ainult tingimusel, et läbikäik suureneks. Kui see

kohustus oleks pandud ka väikesemate veskite peale, siis oleks nende seisukord ju raskemaks tehtud. (V a h e l h ü ü e.) Aga lubage, niipalju kui mina tunnen praeguse valitsuse seisukohti, võin ma öelda, kui keegi kolmas, neljas veski tahab veel kokkuleppe juurde asuda, siis on tal tee selleks lahti. (V a h e l h ü ü e.) Sellest küljest peaks asi selge olema.

(Koosolekut asub juhutama Esimees K. Einbund.)

Selle poolest võiks ehk vast väikeste veskite seisukord halveneda, et kohapeal jääb teri vähem jahvatamiseks, sest lepingusse astunud suurveskid peavad terade ülejäägi ära ostma. Härra Fuks nõudis, pange ka nisu kohta teravilja kaitse maksma. Mida see tähendab? See tähendab seda, et riik ise või suurveskid ostaksid kokku nisu. (V a h e l h ü ü d e d.) Tulemus on seega samasugune.

Kuidas teie küsimust ka ei käsitaks, ei saa kuidagi seletada, et väikesemate veskite seisukord läheks raskemaks. See küsimus peaks olema päeyaselge.

Teine argument, mis ette toodud, on see, et terade hinna langemisest ilmaturul ei saavat kasu Eesti tarvitaja. Kuid selle väite kasuks ei ole toodud mingisuguseid kaaluvaid argumente. (V a h e l h ü ü d e d.) Kannatage, härra Köster, ehk võtate hiljem sõna.

Härra Kask seletas, et kui Riigikogu aktssepteerib valitsuselt esitatud seisukoha, siis Eesti tarvitaja peab maksma jahu eest 3 senti enam, kui see loomulik. Seda oma väidet käsitas härra Kask kahel korral. Kuid seda oma väidet ei saanud härra Kask kuidagi põhjendada. Ta püüdis küll näidata, et viimasel ajal olevat ilmaturul terade hind 3 sendi võrra langenud, kuid see langus ei olevat jahuhindade kujul veel ulatunud Eestisse, aga lähemal ajal ta ulatuvat Eestisse, nimelt kui jahutolle ei tõsteta. Nende väidete tõendamiseks ei toonud rkl. Kask ette mingeid andmeid. Vahepeal oli minul võimalus kontrollida jahu- ja terahindade liikumist ilmaturul. Kui võtame 1929. a. lõpu ja 1931. a. jaanuarikuu, siis on terade hind küll väheke rohkem langenud kui jahuhind. Kuid see ei saagi teisiti olla. Ei saa jahuhinna langus paralleelne olla terahinna langusega sellepärast, et terahinnaga paralleelselt ei ole langenud tööliste palgad ega ettevõtete amortisatsiooni kulud. Kui oleksid langenud vastavalt ka tööliste palgad ja ettevõtete amortisatsiooni kulud, siis oleks võinud olla jahuhinna langus paralleelne terade omale. Seda aga olnud ei ole, kuid vahe on väike. Olen lugenud vastavatest allikatest, et ilmaturul peavad veskid

praegu isegi suurema pinevusega ja väikesema omakasuga töötama kui varemini.

Härra Kask ei saanud kuidagi viisi oma ettetoodud 3 senti põhjendada. Härra Kask kandis ette arve „Põllumajandusturust“, kuid need arvud ütlevad ainult, et jahuhind on Eestis langenud 3 sendi võrra. Aga et sel juhtumisel, kui valitsuse ettepanek vastu võetakse, peaks tarvitaja 3 senti jahu eest enam maksma, seda ei suutnud härra Kask kuidagi põhjendada. Nüüd veel üks kahtlus, nimelt kas veskid täidavad ka oma kohustust. Oletame, et teravili välismaal veel langeks, kas veskid alandavad siis ka Eestis jahuhindu? Kuid selle eest peab olema valvel Majanduseminister, et veskid oma kohustust täidavad, pealegi on veskid andnud vastavad garantiid.

Mina lisan juurde, härra Juhkam, et oodata, et nisuhinnad välisturul veel kuigi palju võiksid langeda, — see on oodata üht imelist lindu, nagu Maeterlinck'i näidendis lapsed lähevad sinist lindu otsima. Ilmaturul on nisuhinnad niivõrt langenud, et seal ei saa enam oodata suurt langust. Senine nisuhindade langus on tingitud asjaoludest, et viimastel aastatel on teostunud suur tehniline revolutsioon. Kuulus Combain ja traktorid on oma mõju juba avaldanud. Toodang on tõusnud ja odavamaks läinud. Praegu on ilmaturul olemas kahe aasta nisutagavarad. Et veel võiksid suurel määral nisuhinnad langeda, selleks ei ole eeldusi. Ühe aasta pärast räägime, ja siis peate teie ütleva, et mul oli õigus. Nisuhind võib ju veel veidi langeda, aga suurt langust enam olla ei saa.

Seega ei ole õieti ette toodud mingit asjalikku argumenti valitsuse ettepaneku vastu. Mis jääb siis veel valitsuse ettepaneku vastu? Tõsi, on veel olemas üks demagoogiline väide ja see seisab selles, et jutt on Puhk'ist ja Rotermann'ist. Neid nimesid on Eestis aastate kestel tallatud. Kuid kas ükski riiklikult mõtleval erakond ainult peab sellelt seisukohalt asja hindama, kas veskitele teatud kaitset anda või mitte, või peab ta silmas pidama rahvamajanduslikku küsimust ennast, mis on ühenduses Leedu lepinguga ja muude tehingutega, mis võivad järgneda? (V a h e l h ü ü d e d.)

Muidugi, kes tahavad, — mina ei taha seda öelda kellegi siinoleva isiku kohta — need võivad teha pimedate hulkade juures sellist demagoogiat. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuid Teie hindate meid liiga kergelt kui mõtlete, et meie sellele rumalale ja inetule demagoogiale ei julge näkku vaadata.

A. L a u r (as, fakt. märk.): Härra Teedeminister näitas seaduseelnõu järele,

mis endise Majanduseministri poolt esitatud, kui suur on nisu produktsiooni kulu. On õige, et see on 21 senti. Ja arvatavasti on see ka enam-vähem õieti kalkuleeritud.

Kui tahame seisukohast välja minna, et produktsiooni kulud peaksid tasutud saama, siis peaks puudahind olema 340 senti. Ja kui võtta kilogrammi hinnaks 21 senti, mis toodud seletuskirjas, siis ongi see 340 senti. Siis võiks rääkida produktsiooni kulude tasumisest. Kuid selle hinna järele, mis nüüd tahetakse lasta maksta, tuleb produktsiooni kulu keskmiselt 19,5 senti kilogrammilt, ehk puuda kohta 25 senti vähem, kui seaduseelnõu järele peaks tulema.

Teise faktilise märkusena tahan öelda, et meie oleme nõudnud nisule kaitset, kuid eitame suurveskitele soodustuse andmist sel määral, nagu seda tahetakse nüüd teha põllupidajate arvel. Sellepärast ei saa meie sellega leppida. Ei ole siin demagoogiat ega kiviviskamist suurtööstuse aeda. Konstateerime ainult, et ei ole mingit vajadust sarnaseid soodustusi teha, nagu teie tahate praegu suurveskitele teha.

Juhataja: Palun kõnelejaid, kes faktiliseks märkuseks sõna võtavad, jääda faktilise märkuse piiresse, aga mitte nii kui rkl. Laur. Faktilise märkuse piirest üleastumisi on tänasel koosolekul ette tulnud. Mina hoiatan ette, sest muidu pean hakkama asjata takistama.

O. Kask (töer, fakt. märk.): Faktilise märkusena pean õiendama härra Oina väiteid 3 sendi küsimuses. Juba härra Majanduseminister ütles, et tooresaine langeb enne kui produkt, mis vabrikutest läbi käib. Kui ma rääkisin 3 sendist, siis selles mõttes, et jahu on ka 3 sendi võrra langenud. (V a h e l h ü ü e.) Ma kuulsin päris selgesti. On selge, et nisutera langeb enne kui jahu, selles on seisukord, ja sellest olen mina rääkinud. Nüüd, et seda olukorda fikseerida, et jahul, mis tuleb natukese aja pärast järele, mis hinna alla lööb, fikseeritaks 3 senti kindlaks suurveskite huvides, ja sellest ajast peale reguleeritakse seda. On asjata pikalt peatuda. Kui härra Oinas raskeid sõnu ütles, muidugi härra Oinas ütles ka, et ühtki ei ole siin, kelle kohta ütetus käib, kui 1½ aasta jooksul oleme pidanud kuulama Puhk ja Poegade kohta etteheiteid, oleme pidanud kuulama kõiksuguseid kahtlustusi, kas kõik need kahtlustused ei ole need, mis teie kohta käivad, mida teie teiste kohta ütlesite? (V a h e l h ü ü d e d.)

Põllutööminister A. Jürman: Ma tahaksin peatuda veel nende andmete juures, mis hinnamääramisel aluseks olid. Härra Laur püüdis tõendada, et seda nisu,

mis kuuluks I sorti, mille eest makstakse 21 senti kg-lt, on vähe, peaaegu ei ole. See on täiesti ekslik. Kui võtame teraviljanäituse, mis praegu käimas, katoloogii ja lehitseme seal, kui raske on nisu, mis näitusele välja pandud, siis leiame, et suurem osa näitusele väljapandud nisu on üle 130. (V a h e l h ü ü e.) Siin on taludest väljapandud nisu üle 130 ja ainult kahel juhul kõigi hulgast on nisu, mis langeb teise sorti oma raskuse poolest. On õige, et suurem osa meie kodumaa nisust on kas I või II sorti oma raskuse poolest. Kui sellest välja minna, siis ei saa keskmist arvata lihtsalt matemaatilisest keskmisest, et arvate kõik kokku ja ütlete 19. Meie võiksime kaugemale minna, paneme veel V ja VI sort juurde, siis annab arvestus meile väga halva keskmise. Isiklikult olen selle poolt, et IV sort ei peaks figureerima, seda sõelutakse läbi, ja kui nisu läheb tuulimasinast läbi, siis müügile seda sorti ei tohiks lasta. Nisu, mis müügile tuleb, peab olema I ja II ja harva III sorti. (V a h e l h ü ü e.) Ega meie saja aasta peale midagi ette ei tea, siis on hoopis teised tingimused. Praegu on meil tegemist nisu suhtes nende tingimustega, mis meil käes, ja siis peab rehkendama, et meil praegu nisu on I ja II sorti. Mis tuleb tuleval aastal, missugune lõikus siis on, seda meie ei tea. Kui tuleb tuleva aasta lõikus, eks siis näe ja arvesta, tulevad teised tingimused välja töötada. Praegused tingimused on olukorraga kooskõlas ja ei maksa kurjustada, et põllumeestele tehakse ülekohut. Ja huvitav on selle koonduse rühma seisukoht. Rkl. Fuks tuleb välja ja ütleb, et nisumüüjad on suured mõisnikud. Kas ta arvab mõisasüdame omanikke sinna hulka, teisi meil ei ole? Teiseks ta ütleb, et ta ei taha, et nisuhind tõuseb. (V a h e l h ü ü e.) Ma raiusin selle vastu, et nisuhinda tõstetakse. Rkl. Laur tuleb ja ütleb, meie nisu sellega müüa ei saa, nisu on liiga odav. Need on teie seisukohad, mis üks ühele vastu käivad.

R. Penno (as, fakt. märk.): Faktilise õiendusena on mul järgmist teatada. Kõigepealt rkl. Tonkman ja teised on selle peale tähelepanu juhtinud, nagu ei oleks eelmise valitsuse ajal tarvilikul määral nisu kaitset leidnud. Ja nagu oleks õieti siis meie süü, et nisu ostuhinnad nii madalad on. Faktilise märkusena märgiksin ma kõigepealt seda, et hinna langus, kui võtame detsembrikuust kuni praeguse ajani, ulatab üle 3 sendi, 3 senti keskmiselt kilogrammilt, ja vastavalt on langenud ka ostuhinnad. Sellest ei olnud ei teie ega meie teadlikud. (V a h e l h ü ü e.) Just teie enda seletuste järele. Pean teistkorda ütleva, et on endise valitsuse poolt

maksma pandud tollide kõrgendus, mille tagajärjel on makstud põllumeestele kuni 23 senti nisukilogrammist. Seda olete teie ise kinnitanud, järelikult ei vasta teie väited mittekaitsemisest tõele.

Teise faktilise märkuse tahtsin teha praeguse valitsuse lepingu kohta. Valitsuse esindaja oma esimesel sõnavõtmisel jättis meie lepingu täiesti selgitamata. Teise seletuse järele märkis ta, et see leping on maksev 1. septembrini 1931. Ma konstateerin fakti, et nisujahutolliga antakse kaitse ja teenimisvõimalus suurveskitele, veskid aga omalt poolt annavad tähtajalised kohustused nisuostuks. Järelikult faktiks jääb see, et valitsusel mingeid võimalusi ei ole edaspidi nõuda selle järgi, et selle kaitse alusel veskid põllumeestelt nisu ostaksid.

Juhataja (koputab haamriga): Teie kõneaeeg on läbi.

Ma paluksin Riigikogu liikmeid võtta teatavaks, et ma edaspidi faktilise märkuse kasutamisel pean silmas ka kõnede sisu, mis faktilise märkusena ette kantakse. Faktilise märkuse õiguse kasutamisel on kõnelejad oma õigustest üle astunud, ja ma saan jälgima, et seda edaspidi enam ei tehta.

A. Laur (as. fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin öelda seda, et härra Põllutööminister tõi ette andmed nisu näituse nimekirjast, püüdes sellega ümber lükata minu väiteid, mis seisid selles, et meil esineb peasjalikult kolmanda- ja neljandasordi nisu. Pean siinkohal konstateerima, et see nisu, mille kohta andmed toodud näituse nimekirjas, on puhastatud paremate masinatega, ja sellepärast on päris loomulik, et see on esimese- või teisesordi nisu. Kõigepealt on siin Sangaste nisu, sel on tõepoolest kõrge Hollandi kaal, on 135, aga meie teame, et Sangaste nisu leidub Eestis õige vähe. Edasi on näidatud siin ka teisesordi nisu, aga näitusele on, teadagi, viidud kõige paremad sordid, ja sellepärast on loomulik, et need on esimese- ja teisesordi nisu. Harilikult on aga põllupidajatel segasordid, ja on puhastamata, sellepärast lähevad ka need kolmandasse ja neljandasse sorti. Mis puutub suvinisusse, siis on siin antud meie parema suvinisu, rubiini kohta andmed, kuid see sort on jällegi liiga vähe levinenud. Kõigil neil põhjustel võib öelda, et meie nisu, suurel hulgal võetud, ei saagi mujale minna, kui kolmandasse või neljandasse sorti. Sellega tuleb arvestada.

Teiseks tahaksin ära märkida seda imelikku asjaolu, et siin tahetakse läbi viia suured asjad Riigikogus ja ei anta Riigikogule mingeid võimalusi nendega põhjalikumalt tutvuneda... (**Juhataja** koputab haamriga.)

Majanduseminister M. Pung: Ma paluksin, et härra Schulbach mind kuulaks. Lepingus on nii öeldud, et nisuhindade langemise puhul välisturul veskid kohustuvad alandama nisujahuhindasid vastavalt siseturul. Kas see stenogrammis nii on, see ei ole mõõduandev, siin on originaalne tekst. (**Vahelhüüe**) See ei ole ette nähtud.

Mis puutub tagavarade ülesostmisse, siis siin on juba, ma kordan veel, ärid kohustatud ostma nisutagavara pakutaval hulgal kuni järgmise lõikuseni, see on 1. septembrini 1931, makstes müüjatele nisu eest kuni 21 senti kilo kohalikkudes raudteejaamades. See tähendab juriidilises keeles, et müüjad saavad tasu oma müüdüd nisu eest selles lepingus ettenähtud hinna suuruses franko kohalik raudteejaam. Tähendab, raudteevedu langeb äri peale, ükskõik missugusest raudteejaamast nisu ära saadetakse, kas Võrust, Valgast või mujalt: veokulu langeb ikka äri peale.

Siin puudutati küsimust, mispärast on see leping sõlmitud 1. septembrini käesoleval aastal, kuna tollil ei ole fikseeritud mingit tähtaega. Ma pean siin selgituseks ütlema, et siin on kahe asjaga tegemist, nimelt üks on tsiviilõiguslik leping, mis on valitsuse ja äride vahel sõlmitud, ja teine asi on avalikõiguslik toll. Neid kaht asja teineteisega segada ei ole otstarbekohane ega loogiline. Kui näiteks ärid ei peaks seda lepingut täitma täpselt, siis on võimalik otsekohe tolle muuta. Siin on küsitud, miks on lepingus ette nähtud tähtaeg. Kui seoksime lepinguga tingimata tollide maksvuse teatava tähtajaga, siis peaksime tõendus otsima hakkama, et lepingut tühistada. Siin peab valitsusele kui ka Riigikogule tollide suhtes vabad käed jätama. Selles lepingus on ette nähtud tähtaeg selleks, et ta ilmlõpmata edasi ei kestaks. Sellel kestusel peab teatud piir ette nähtud olema. Iga jurist, kes juriidiliselt mõtleb, peab teadma, et lepingu esimeseks tingimuseks on üles seada tähtaeg. Lepingut tähtajata kokku seada tähendaks, et selle kokkuseadja ei ole küllalt juriidiliselt mõtleb isik.

J. Fuks (as. fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin õiendama Põllutööministri ütluse. Kui mina rääkisin mõisa- ja suurtaulupidajaist, kellel on ehk suuremad nisutagavarad müüa, siis mõtlesin seejuures isikuid, kes on kogupõllumeeste ridades ja pinkidel, ma võiksin ka nimesid nimetada kui tarvis. Meie ridades mõisa- ega mõisasüdamepidajaid ei ole.

A. Schulbach (töer, fakt. märk.): Ma olen sunnitud asjalikuks... (**Vahelhüüded**)

Juhataja (koputab haamriga): Sõna on rkl. Schulbach'il, palun kõnelda rkl. Schulbach'i edasi.

A. Schulbach (töer): Pean sõna võtma sellepärast, et vahelhüüete protokollimine ära on jäetud ja sellepärast Majanduseministri vastus minu poolt kohalt esitatud küsimusele arusaamatuks võib jääda. Minu küsimus oli õieti hommikul rkl. Penno'lt esitatud küsimuse kordamine, nimelt see, et kui viljahinnad Hamburgi börsil tõusevad, kas on siis suurveskid kohustatud põllupidajatele kõrgemat hinda maksma? Sellele vastas härra Majanduseminister, et see ei ole ette nähtud.

M. Juhkam (töer): Härrad Riigikogu liikmed! Meie täna oleme vaielnud kogu aeg peajasjalikult nisu ja nisujahu ümber. Viimsel silmapilgul juhin tähelepanu, et jutt ei ole eelnõus üksinda nisujahust, vaid seaduses on öeldud järgmist: „nisujahu, sõelutud (nisupüül), seal hulgas „manna.““ (Vahelhüüded.) Nii et mis siin ka ei kõneldaks, aga tolli alla käib ka manna. (Vahelhüüed.) Ma loen rahaasjanduse komisjoni teksti, muudatuse kohta ei ole mingit ettepanekut tehtud. (Vahelhüüed.) See on hea, kui seletus antakse, aga ma kardan, et täna suurte asjade juures jäävad niisugused väikesed asjad kahe silma vahele. See on näide, et praeguses ebaloomulikus olukorras ei saa küsimust korralikult arutada. Isegi kõnelejad pahemalt tiivalt ei eita, et tahetakse maksma panna nisujahu suhtes keelutollid. Aga kui jutt on tollide maksmapanemisest, siis ma arvan, mu härrad, et oleme kõik ühel arvamisel, et manna on esimesejärgu toiduaine. (Vahelhüüed.) Kui seda tehakse, on hea ja asi korras. Aga kõik täna antud seletused käivad nisujahu kohta, seni ei ole mitte sõnagi kõneldud mannast. Sellest kõigest järgneb, et suurveskitele — kes on monopolistide seisukorras — jäävad manna suhtes täiesti vabad käed. Aga et manna esimesejärgu tarbaine on ja laste toitmisel teatavat osa etendab, siis arvan, et nii talitada ei saa. Et ka manna keelutollid alla pannakse, see on meile täitsa vastuvõtmatu.

Juhataja: Avaldan ettepanekud. Majanduseministri ettepanek (lhk. 2303.).

Rkl. Penno ettepanek on, anda Majanduseministri parandus rahaasjanduse komisjoni läbivaatamiseks, tähtajaga 3 tundi. Riigikogu koosolek katkestada selleks ajaks.

R. Penno (as, kohalt): Võtan oma ettepaneku tagasi.

Juhataja: Rkl. Penno võttis oma ettepaneku tagasi.

O. Kask (töer, korra kohta): Teen ettepaneku, § 3 p. 1-c eraldi hääletada.

Aruandja J. Soots (lõpusõna): Käesoleva seaduseelnõu arutamisel on vaidlused läinud kaugemale, kui see hädapärast tarvis oleks olnud. Käsitati isegi seda korda, kuidas eelmisel koosolekul see seadus päevakorrast välja langes. Selle juures ei piirdutud tugenemisega Riigikogu stenogrammi peale, vaid võeti isegi ajalehed appi. Keegi katsus tõendada, et mind olevat hõlmaalt kinni võetud ja sellega takistatud aruandja kohale asumast. — Pean küll ütleva, et mind keegi takistanud ei ole, ja ma arvan, väga raske oleks mind takistada, kui mul tarvis oleks minna oma kohuseid täitma. Kui mina teada sain, et Vabariigi Valitsusel on huvi, et need mõlemad seadused, nimelt nisutollide seadus ja Leedu kaubalepingu kinnitamise seadus, ühel ja samal päeval vastu võetaks, siis tein mina sellest järeldused, mida ka deklareerin Riigikogu kõnetoolilt. Ma ei saa aru, mispärast minu poolt ettetoodud põhjendusi ei usuta, küll aga tahetakse mõne ajalehe arvamist õigemaks pidada.

Käesoleva seaduse juures on kõigepealt tekkinud vaidlused arutamise korra kohta, kusjuures muu seas oli tehtud ettepanek, anda parandus rahaasjanduse komisjoni arutamiseks. Ma tahaksin Riigikogu liikmete tähelepanu sellele juhtida, et tollide kõrgendamise on rutuline asi, mida peab kiiresti otsustama, et ei oleks spekulatsiooni. Senini on seda kiirust kätte saadud sel teel, et Vabariigi Valitsus on tollitariifid maksma pannud oma võimuga telegraafi teel ja siis tagantjäreli lasknud neid Riigikogu kinnitada. Kuid selle mooduse vastu on vaieldud ja öeldud, et sellel moodusel on suur puudus, et parem oleks, kui Riigikogu tollide kõrgendamist ise toimiks, ilma et Vabariigi Valitsus neid enne telegraafi teel maksma paneks. Käesoleval juhul on Vabariigi Valitsus seda uut teed tarvitanud ja Riigikogu peab siin rutuliselt tegutsema. Meie komisjonide süsteem on sarnane, et seaduseelnõu võib seal arutada mitu päeva, isegi mitu nädalat. Ja seepärast võib seaduse arutamine komisjonis pikale venida ja spekulatsiooni välja kutsuda, mida aga kuidagi lubada ei või. Sellepärast oleks otstarbekohasem, et Riigikogu niisuguse rutulise seaduse ise ilma komisjonita vastu võtaks.

Mis puutub valitsuse poolt esitatud parandusse, siis on mitmelt poolt paranduse vastu vaieldud, kuid vaidluste põhjendused räägivad üksteise vastu. Härra Laur ütles, et kui nisu hind kõrgem oleks,

siis oleks tollide seadus vastuvõetav. Härra Fuks jälle ütles, et neid ei huvita nisutollid, sest väikesed mehed ostavad nisu. Kuid samal ajal küsiti, et kas kaks puuda nisu ka ära ostetakse. Sellest küsimusest tuleb järeldada, et küsija seljataga seisab inimene, kes 2 puuda nisu tahis müüa. Vaidlustest on selgunud, et müüja võib olla mitte ainult suurmaapidaja, vaid ka väikemaapidaja.

Härra Laur katsus tõendada, et tootmis- ja ekspordikulud võivad välja arvata vilja tootmis- ja ekspordikulude järele. Ta seletas, et nisu on rukkist nii- ja niipalju tootvat, järelikult ta tootmiskulud peavad olema niivõrt kallimad. Ma ütlen, tootmiskulud ei ripu ära vilja enese väärtusest. Läänud aastal oli mul juhus, kus suvinisu andis rohkem välja kui talirukis, järelikult suvinisu tootmiskulud olid väikesemad kui rukki tootmiskulud, aga... (V a h e l h ü e.) ega seega nisu tootmis- ja ekspordikulud rukkist alla ei langenud, kui tema tootmiskulud väikesemad olid. Läänud aasta kohta on Majanduseministeeriumi poolt välja arvatud, et nisu tootmiskulud olid keskmiselt 21 senti kilogrammi pealt. Ja sarnast hinda tahetaksegi põllumeestele maksta.

Edasi vaieldi selle üle, et kas kokkuleppel äriimeestega nisu hinna suhtes on tagatised, ja kas seda võib usaldada. Mulle näib, et Majanduseminister on käesoleva lepingu täitmise kohta saavutanud samasugused tagatised, kui Strandman'i valitsuse ajal tekstiilkaupade hinna tõstmise kohta. Ega sealgi muud ei olnud, kui teatav kokkulepe ja võimalus lepingut katkestada, kui lepingut üheltpoolt ei täideta. Kui meie Strandman'i valitsust tekstiilkaupade hinna suhtes usaldasime, siis ei ole meil põhjust praegust valitsust samalaadilise lepingu juures mitte usaldada.

Mis puutub sellesse, et nisuhinna leping on tähtajaline, ja tollid ei ole tähtajalised, siis selle kohta on juba ette toodud, et on võimalus uut kokkulepet saavutada, kui käesolev on lõppenud, ja kui seda ei saavutata, on võimalik tolle muuta.

Valitsuse paranduse-ettepanek seaduse juurde komisjonis arutamisel ei olnud, ja komisjoni nimel mina sellega ühineda ei saa, vaid mina ühinen sellega isiklikult.

Veel juhiksini tähelepanu sellele, et juurdeesitatud märkused 1 ja 2 on esitatud parandusega seotud ja selle lahutamata osa. Esimene märkus on selleks, et need tariifid, mis juba on valitsuse poolt maksma pandud, kinnitatakse ka sellest kuupäevast, millal Vabariigi Valitsus omal ajal niisugused tariifid maksma pani. Teine märkus käib § 3 p. 1-c kohta, kus valitsuse ettepanek on tariifi kõrgendada, ja on selleks tarvilik, et see kõrgendatud

tariif ei hakkas maksma endise aja kohta, vaid ainult tänasest päevast.

J. F u k s (as, fakt. märk.): Faktilise märkusena peaksin ma õiendama aruandja J. Soots'i sõnu, nagu oleksin ma öelnud, et meid ei huvita tollid. Ma pean tähendama, et kui meie poleks olnud nisutollidest huvitatud, siis poleks eelmise valitsuse ajal meie rühm ka neid tolle nõudnud ega kaitsenud. (V a h e l h ü e.) Ärge pange sõnu mulle suhu, mis mina rääkinud pole.

Majanduseminister M. P u n g: Mul on au Riigikogule teatada, et on saavutatud kokkulepe, mille järele see kokkulepe nisujahutolli kohta laieneb ka manna peale, teiseks, selle kindlustuseks antakse panga garantii, et leping täidetakse. See ei ole halvem garantii, kui võeti sel ajal, kui tekstiiltollid tehti.

R. P e n n o (as, häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Hääletamise motiivide kohta sõna võttes on mul au meie rühma nimel järgmist teatada. Kuna nende paranduse-ettepanekute arutamisel lepingu sisu meile teadmatuks jääb ja ainult osaliselt siin teatavaks on tehtud, ja nagu Majanduseminister tähendas, et praegu on saavutatud veel mõnesugune lisakokkulepe, mõnesuguste silmapaari vahele jäetud küsimuste kohta, siis ei arva meie, et niisuguseid paranduse-ettepanekuid võiks vastu võtta püstijalu, ilma et keegi neid näinud või kuulnud oleks. Muidugi valitsuse rühmadel on see teada. Sellepärast tegi meie rühm minu kaudu juba hommikul ettepaneku, katkestada lugemine ja anda seadus rahaasjanduse komisjoni. Kahjuks ei tulnud see hääletamisele, ja selle tagajärjel puudub võimalus sisuliselt temaga tutvuneda, pealegi, kus paljud asjaolud tuuakse vaid hiljem hääletamise eel ette.

Silmas pidades, et üldiselt pinge nisu ja jahu vahel suureneb, ja et see pinge ilma mingi kohustuseta maksma jääb pärast 1. septembrit neile suurveskitele nende kasuks, mida meie loomulikult ei pea, ei saa meie selle nisujahu tollikõrgenduse poolt hääletada, vaid hääletame selle vastu.

O. K a s k (töer, häälet. motiiv.): Tegim ettepaneku lahus hääletamise kohta sellepärast, et tööerakonna rühm ei ole nisutollide ja nisujahutollide vastu, mis oktoobrikuul maksma pandi. Kuna valitsus aga täna ootamata on tulnud ettepanekuga, tõsta veel jahutolli, selle hulgas ka esimese järgu tarbeaine, manna, tolli, meile aga üksikasjalikke kalkulatsioone ei esitatud ja ei võimaldatud isegi asja täna komisjoni anda põhjalikuks kaalumiseks, siis meie sarnast olukorda nisupüüli-

ja nisujahutolli tõstmise asjus peame üld-
suse ja fiskuse huvides kahjulikuks ja ei
saa seda valitsuse ettepanekut milgil tin-
gimusel heaks kiita ning hääletame selle
vastu.

Majanduseministri ettepanek § 3
p. 1-c kohta võetakse vastu.

Majanduseministri ettepanek mär-
kus 1. ja 2. kohta võetakse vastu.

Seaduseelnõu tekst võe-
takse vastu ühes parandustega.

Juhataja: Seaduseelnõu II luge-
mine on lõpetatud.

6. Eesti-Leedu ajutise kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O.
Suursõõt: Lugupeetud Riigikogu liik-
med! Ainuke Balti riikidest on Leedu, kel-
lega meil seni puudub kaubaleping. Üht-
lasi aga ka õieti riik, kellega meil 1928.
aastast, niiöelda, kestab tollisõda, sest
1928. aastal tõstis Leedu ühe osa ainete,
eriti nende, mida meie sinna sisse veda-
sime, tolle tunduvalt, näiteks: tsement,
tekstiilsaadused, õlid ja mõned teised ai-
ned. Selle tagajärjel muidugi sattus meie
eksport sinna raskustesse. Nüüd on õn-
nestunud sõlmida Leeduga ajutine kau-
banduslik kokkulepe, mille alusel nende
ainete tollimäärad, mida meie Leedusse
välja veame ja mis seni võrdlemisi kõrge
tollil all olid, tunduvalt alandamisele kuu-
luvad. Näiteks saavad mitmesugused õlid
50%-lise tollialanduse osaliseks. Vedelad
õlid 80%-lise ja mitmesugused tekstiil-
saadused 25%-lise tollialanduse osaliseks.

Teisest küljest meie oleme selle lepin-
guga kohustatud tegema teatud tollialan-
dusi neile saadustele, mida Leedu meile
sisse veab. Seal hulgas on mitmesugused
raua-, väikesemad tööstusesaadused, mit-
mesugused lukud, need j.n.e., mitmesugu-
sed malmitööstuse saadused ja peale selle
ka nisu. Kõigi nende saaduste pealt tuleb
meil selle lepingu alusel teha 20%-line
tollialandus.

Rahaasjanduse komisjonis, läbi kaalu-
des selle kokkuleppe kinnitamise seadust,
tõusis küsimus üles, kas see leping ei ole
viimati kahjulik meie põllumajandusele.
Väga mitmelt poolt ja põhjendatult toodi
seepeale ette, et see tollialandus, mis selle
lepinguga Leedule antakse, meie põllu-

majandusele kahjuks ei tule, ja nimelt
järgmistel põhjustel: esiteks, et Leedu olu-
kord ei luba nisu nii odavalt produtseerida
kui näiteks Ameerika, ja teiseks ei ole
Leedu nisu väljaveokvantum kuigi suur.
Nimelt umbes 10.000 tonni. Sellest on Läti
omä kaubalepingu alusel kohustatud 5.000
tonni ostma, ülejäänud osa kohta võiks
arvata, et seda saaks Eestisse sisse vedada.
Kuid ka selle lepinguga ei looda ostusun-
dust, küll aga antakse sellega Leedule
parem võistlusevõimalus odavat nisu pro-
dutseerivate maadega.

Lõpuks just eelpoololeva päevakorra-
punktiga võtsime vastu nisuturu korral-
damise, mis iseenesest garanteerib meie
põllumehele nisuturu kaitset.

Neid olukordi arvesse võttes kaalus
rahaasjanduse komisjon selle lepingu kin-
nitamise seadust ja leidis, et on soovitav
see kiires korras kinnitada. Seepärast
julgen teha rahaasjanduse komisjoni ni-
mel ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vas-
tu I lugemisel kolmepäevalise vahe-
ajata I ja II lugemise vahel.

7. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Välisminister J. Tõnisson (korra
kohta): Oleks soovitav, et praegu I luge-
misel vastuvõetud seaduseelnõu täna veel
II ja III lugemisel vastu võetaks. Samuti
on ka tarvilik, et III lugemisel vastu võe-
taks nisutollide tariifide seadus. Seepä-
rast teen ettepaneku,

lõpetada praegune koosolek, määrata
10 minuti pärast uus koosolek ja
võtta selle päevakorda 2 punkti:
1) tollipõhitariifide muutmise ja
täiendamise seadus — III lugemisel,
ja 2) Eesti-Leedu ajutise kauban-
dusliku kokkuleppe kinnitamise sea-
dus — II lugemisel.

Pärast tahan esineda ettepanekuga,
määrata III koosolek, kuhu siis tuleks
päevakorda: Eesti-Leedu ajutise kauban-
dusliku kokkuleppe kinnitamise seadus —
III lugemisel — ja teised punktid, mis
praegusest päevakorrast järele jäänud.

Juhataja: (Hääletatakse.)
Välisministri ettepanek on vastu
võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 17.35 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

